

Högsvedjan vindkraftpark

Samrådsredogörelse
Avgränsningssamråd 2023–2024



Innehållsförteckning

1	Administrativa uppgifter	4
2	Inledning	4
3	Genomfört samråd.....	5
3.1	Samrådsaktiviteter	5
3.2	Samråd med myndigheter	5
3.3	Samråd med föreningar, organisationer, enskilt berörda och allmänheten	6
4	Inkomna yttranden.....	7
4.1	Länsstyrelse och kommun	7
4.2	Myndigheter.....	18
4.3	Organisationer, föreningar och företag	25
4.4	Fastighetsägare och allmänhet	29

Bilagor

Bilaga 1	Samrådsunderlag
Bilaga 2	Karta med samråds-krets
Bilaga 3	Inbjudan till samråd för enskilda särskilt berörda
Bilaga 4	Inbjudan till samråd myndigheter, organisationer, föreningar och företag
Bilaga 5	Annons i Sundsvalls tidning och Ljunganbladet
Bilaga 6	Inbjudan till dialogmöten
Bilaga 7	Minnesanteckningar samrådsmöte med Länsstyrelsen Västernorrland och Sundsvalls kommun
Bilaga 8	Inkomna yttranden från Länsstyrelse och kommun
Bilaga 9	Inkomna yttranden från myndigheter
Bilaga 10	Inkomna yttranden från organisationer, föreningar och företag
Bilaga 11a	Inkomna yttranden från fastighetsägare och allmänhet
Bilaga 11b	Inkomna synpunkter från enkäter på samrådsmötet
Bilaga 12	Sändlista myndigheter, organisationer, föreningar och företag

1 Administrativa uppgifter

Verksamhetsutövare:	SCA Energy AB
Organisationsnummer:	556129–8885
Postadress:	Skepparplatsen 1, 851 88 Sundsvall
Hemsida:	www.sca.com/sv/fornybar-energi/vindkraft
Kontaktperson SCA:	Carina Viklund, projektledare
Telefon:	076-125 75 26
E-post:	carina.viklund@sca.com
Mediakontakt:	Pressjour SCA
Telefon:	060-19 33 01
Konsult:	Sweco Sverige AB
Kontaktperson:	Erika Kilbane och Anna Norell, uppdragsledning
E-mail:	samrad-hogsvedjan@sweco.se

2 Inledning

SCA Energy AB (Bolaget) avser att ansöka om tillstånd enligt 9 kap. miljöbalken för etablering av en vindkraftpark inom projektområdet Högsvedjan. Projektområdet är beläget i Sundsvalls kommun, cirka 30 kilometer väster om Sundsvall och Timrå i Västernorrlands län.

Samrådet har omfattat en vindkraftspark med upp till 22 vindkraftverk med en totalhöjd om maximalt 290 meter.

Inför framtagande av miljökonsekvensbeskrivning (MKB) och ansökan har Bolaget genomfört ett avgränsningssamråd i enlighet med 6 kap. miljöbalken. Syftet med avgränsningssamrådet är att kommande MKB ska få lämplig omfattning och detaljeringsgrad där fokus läggs på de miljöaspekter som är relevanta.

Detta dokument utgör en samrådsredogörelse och syftar till att beskriva samrådets genomförande, vad som framkommit vid samrådet samt redogöra för Bolagets ställningstagande avseende inkomna synpunkter.

Samrådsredogörelsen blir en bilaga till miljökonsekvensbeskrivningen. Samrådet hölls samtidigt för närliggande vindkraftspark vid Tjärdalsberget och vissa yttranden har inkommit gemensamt för båda parkerna. Dessa finns med i sin helhet i denna redogörelse.

Samrådsredogörelsen är sammanställd av Sweco Sverige AB på uppdrag av SCA Energy AB.

3 Genomfört samråd

Nedan redogörs för de samrådsaktiviteter som genomförts inom ramen för avgränsningssamråd för Högsvedjans vindkraftpark.

3.1 Samrådsaktiviteter

Datum	Samrådsaktivitet	Bilaga
28/9–2023	Samrådsmöte med Länsstyrelsen Västernorrland och Sundsvalls kommun i Stöde	Bilaga 7
30/10–2023	Publicering av projektet på projekthemsidan https://www.sca.com/hogsvedjan	-
9/11–2023	Utskick av inbjudan till samråd till enskilda särskilt berörda via post	Bilaga 2 och 3
14/11–2023	Utskick av inbjudan till samråd till myndigheter, organisationer och föreningar via e-post	Bilaga 4
16/11 och 27/11 samt 14/11 och 28/11	Annonsering i Sundsvalls tidning och Ljunganbladet. Annonsering skedde även på SCAs hemsida.	Bilaga 5
30/11–2023	Samrådsmöte i form av öppet hus för allmänheten i Stödehuset	-
19/1–2024	Sista svarsdag att inkomma med yttranden	-
15/10 och 17/10 2024	Genomförde fyra dialogmöten med riktade inbjudningar till närboende inom tre kilometer från uppdaterat projektområde. Cirka 100 personer deltog. Syftet med mötena var att berätta om utveckling av projektet och lyssna in tankar.	Bilaga 6

3.2 Samråd med myndigheter

Ett fysiskt samrådsmöte genomfördes med Länsstyrelsen Västernorrland samt Sundsvalls kommun på SCA:s kontor i Stöde den 28 september 2023. Samrådsmötet innefattade även platsbesök till projektområdet. Minnesanteckningar från mötet finns i bilaga 7.

En inbjudan till samråd för övriga myndigheter (se bilaga 4) skickades ut via e-post den 14 november 2023 med sista dag för yttrande den 19 januari 2024. I

mailet bifogades inbjudan till samråd (se bilaga 4) och samrådsunderlag (se bilaga 1).

3.3 Samråd med föreningar, organisationer, enskilt berörda och allmänheten

En inbjudan till samråd för föreningar, organisationer och företag (se bilaga 4) skickades ut via e-post den 14 november 2023 med sista dag för yttrande den 19 januari 2024. I mailet bifogades inbjudan till samråd (se bilaga 4) och samrådsunderlag (se bilaga 1)

Inbjudan till samråd med samtliga fastighetsägare inom tre kilometer från planerat projektområde (se karta i bilaga 2) skickades med post den 9 november 2023, med sista dag för yttrande den 19 januari 2024. I brevet (bilaga 3) informerades om att samrådsunderlaget fanns tillgängligt på projektets hemsida alternativt att en utskriven samrådshandling kunde beställas genom anvisad kontaktperson. I följebrevet ombads fastighetsägare att informera eventuella hyresgäster, arrendatorer eller andra nyttjanderättshavare om samrådet, så att dessa fick möjlighet att ta del av samrådsunderlaget och lämna synpunkter.

Allmänheten bjöds in till samråd via annonsering (bilaga 5), med sista dag för yttrande den 19 januari 2024. Annonsen gällande den planerade verksamheten publicerades i Sundsvalls tidning den 16 och 27 november samt i Ljunganbladet 14 och 28 november 2023. Annonsen innehöll information om att samrådsunderlaget fanns tillgängligt på projektets hemsida samt information om tid och plats för samrådsmöte som hölls i form av öppet hus.

I samtliga inbjudningar till samråd framgick att ett samrådsmöte skulle hållas i Stödehuset i Stöde den 30 november 2023. Samrådsmötet genomfördes som ett öppet hus. En samrådsutställning med olika stationer var uppställd. Varje station var bemannad med representanter från SCA och/eller Sweco. Deltagarna kunde gå runt mellan stationerna och ställa frågor. I ett angränsande rum hölls även en ljuddemonstration.

4 Inkomna yttranden

4.1 Länsstyrelse och kommun

I Tabell 1 redovisas en sammanfattning av Länsstyrelsen Västernorrlands och kommunens yttranden samt Bolagets bemötande. Yttrandena redovisas i sin helhet i Bilaga 8.

Tabell 1: Inkomna yttranden från Länsstyrelsen och kommun samt Bolagets bemötande

Samrådspart	Yttrande	Bemötande
Länsstyrelsen i Västernorrlands län (2023-10-30)	Länsstyrelsen framför att det i ansökningshandlingarna tydligt ska framgå vilka verksamheter eller åtgärder ansökan omfattar samt miljökonsekvenserna av detta. De framför även att yrkande om igångsättningstid för vindkraftparken tydligt ska motiveras. Länsstyrelsen framför även att hantering av sprängmedel inom verksamhetsområdet kan medföra att anläggningen omfattas av Sevesolagstiftningen. I yttrandet framförs även att alternativa lokaliseringar med tillhörande miljökonsekvenser ska redovisas och motiveras i kommande MKB. Länsstyrelsen anser att ansökan ska omfatta fasta vindkraftspositioner med flyttmån. I layouten ska även redovisas vägskärningar och vägbankar utifrån topografin. Det framförs även att layouten som helhet inklusive vägar ska medföra så litet intrång som möjligt i området och sprängning ska minimeras. Vilken hänsyn som tagits för att minimera intrång samt omfattning av sprängningar ska framgå av ansökningshandlingarna. Redovisning av ekonomiska resurser för återställande ska innehålla kostnadsberäkningar för nedmontering, återställning och efterbehandling per vindkraftverk. Ljud och skugga I MKB ska påverkan gällande ljud och skuggor beskrivas. Även lågfrekvent ljud och amplitudmodulation ska ingå. I beskrivningen ska även ingå risk för störningar, skyddsåtgärder för att minska störning samt förslag till villkor. Bullerberäkningar utifrån slutlig layout avseende lågfrekvent buller ska redovisas. Det ska inkludera en bedömning av om Folkhälsomyndighetens riktvärde för lågfrekvent buller inomhus beräknas klaras.	Verksamhetens omfattning beskrivs i teknisk beskrivning samt i MKB som båda är bilagor till tillståndsansökan. Bolaget noterar detta och avser att följa gällande lagstiftning. Alternativa lokaliseringar beskrivs i MKB. Bolaget noterar detta. Ansökt utformning innehåller fasta positioner på vindkraftverk med flyttmåner. Bolaget noterar detta. En väglayout har tagits fram och presenteras i MKB och teknisk beskrivning. Redovisning av vägskärningar och vägbanker redovisas översiktligt i TB. Vid framtagande av väglayouten har befintliga vägar använts i möjligaste mån för att minimera intrång i naturmiljön. Bolaget redovisar ekonomiska resurser för återställande, se bilaga B Teknisk beskrivning till ansökan. Bolaget beskriver miljöpåverkan från ljud och skuggor samt skyddsåtgärder och miljökonsekvenser i MKB.

	I MKB ska redovisas olika väderlekars inverkan på ljudbilden samt åtgärder för att minska onormalt amplitudmodulerat ljud. En förteckning av samtliga byggnader inom 40 dBA-linjen ska redovisas. MKB ska även redovisa kumulativa effekter avseende ljud. Alla tillståndsgivna- och planerade parker inom 10 kilometer ska finnas med. Det alternativ som ger störst kumulativa effekter ska presenteras. Det ska även anges hur mycket den planerade parken får bullra invid respektive bostad för att inte naturvårdsverkets riktvärden för buller från vindkraft ska överskridas, dvs parkens maximala bidrag till den totala ljudnivån invid respektive bostad. Landskapsbild Länsstyrelsen påpekar att synpunkter från allmänheten om lämpliga fotopunkter ska beaktas. Ett montage från Stor-Hullsjön kan vara lämpligt. Fotomontage ska tas fram i tre versioner, ett utan vindkraftverk, ett med vindkraftverk och ett med vindkraftverk där de som är skydda är markerade. I fotomontagen ska avstånd mellan verk och fotopunkt samt bedömd påverkan från respektive fotopunkt anges. En synbarhetsanalys ska tas fram för den planerade parken. Länsstyrelsen anser att en landskapsbildsanalys ska genomföras och utgöras av nulägesbeskrivning av landskapet samt vilken påverkan ansökt verksamhet utgör. Uppförda och planerade parker i området ska inkluderas. Påverkan från hindermarkering ska redovisas. Ansökan ska redovisa vilka tekniker som finns för att dämpa störning från hindermarkering samt intensjon och viljeriktning vad gäller teknikerna. Hinderljusanimeringar ska göras från lämpliga fotopunkter. Synbarhetsanalyser med utgångspunkt från hindermarkeringen ska göras för hinderljus vid nacellen och halvvägs upp längs tornet.	Bolaget avser att följa gällande riktlinjer/praxis för buller från vindkraftverk. En beräkning av ljudnivåer redovisas i MKB. Inga byggnader finns inom 40 dB(A)-linjen. Kumulativa effekter avseende ljud redovisas i MKB. Bolaget har tagit hänsyn till inkomna synpunkter under samrådet vid val av nya fotopunkter till fotomontage. Fotomontage i de tre versioner som efterfrågas redovisas i MKB. En uppdaterad synbarhetsanalys redovisas i bilaga C9MKB. En landskapsbildsanalys där även kumulativ påverkan från andra parker beskrivs och bedöms biläggs MKB. Påverkan från ljus från hindermarkering samt konsekvenser av detta beskrivs i MKB. Animeringar finns bilaga C11 till MKB. Synbarhetsanalys för totalhöjd av vindkraftverk är bilagda MKB. En animering för att illustrera hinderbelysning finns även bilagd. En bedömning av påverkan från
--	---	---

	Naturvärden och friluftsliv Länsstyrelsen anser att en naturvärdesinventering ska genomföras. Länsstyrelsen Västernorrland anser att den naturvärdesinventering som genomförs följer svensk standard SS 199000:2023. Det ska även redovisas påverkan på naturvärden samt vilka skyddsåtgärder och hänsyn som kommer att tas för att minimera påverkan. Kartläggning av biologisk mångfald genom naturvärdesinventering, som kan kompletteras med olika fördjupade inventeringar eller förstudier behöver föregås av en redovisad behovsanalys. Riskerar den förväntade påverkan vara negativ krävs att underlagen anpassas till storleken på påverkan. Länsstyrelsen påpekar att den planerade parken ligger inom marker ägda av SCA skog. I södra delen av projekteringsområdet finns Naturvårdsobjekt 81343, Naturskog vid Bastumyr, vilket är mosaikartat område med bergimpediment och gamla tallar samt fuktigare partier med granskog, enstaka tall- tall och granlångor finns spridda i området. I norra delen av naturvårdsobjektet är inslaget stort av grova aspar med förekomst av rosen-, doft- och ulltunga samt lunglav och korallbjälva. Området har ett formellt biotopskydd. Länsstyrelsen lyfter även att området inte ligger inom något fiskevårdsområde men anslutande vägar ligger inom flera fiskevårdsområden. Det är viktigt att ni säkerställer att nya vägar och breddning av befintliga vägar inte medför vandringshinder för fisk och andra vattenlevande organismer. Länsstyrelsen anser att naturvärdesinventeringarna för de våtmarker som berörs ska baseras på våtmarksvärdena och hur påverkad hydrologin är. Viktigt är att klassificeringen görs på liknande sätt som i Nationell slutrapport för våtmarksinventeringen i Sverige (VMI), för att möjliggöra jämförelse mellan nyinventerade våtmarker och våtmarker med kända värden. Metodiken och klassificeringen ska beskrivas i inventeringsrapporten. Även våtmarker som klassats till klass 3 bör beskrivas då dessa kan ha botaniska värden.	hinderbelysning finnas med i MKB. En naturvärdesinventering enligt standard har genomförts. Standarden som gällde när inventeringen genomfördes 2022 var 199000:2014. Påverkan på naturmiljö och bedömda miljökonsekvenser beskrivs i MKB. Utifrån genomförd naturvärdesinventering har bedömning av ytterligare inventeringar beslutats och resultatet av utredningarna inarbetats i MKB. Hänsyn till skyddade områden och naturvärdesobjekt har tagits vid framtagande av turbinpositioner och väglayout. Inga intrång i biotopskyddade områden kommer att göras. Skyddsåtgärder redovisas i MKB. Vid vägbyggnation, både förstärkning av gamla vägar och vid nyanläggning kommer hänsyn att tas till närliggande vattendrag. Skyddsåtgärder för att undvika vandringshinder eller grumling beskrivs i MKB. Som komplettering till naturvärdesinventeringen har våtmarker och vattendrag inventerats och bedömning av påverkan redovisas i MKB.
--	--	---

	Länsstyrelsen påpekar även att etableringen kan påverka hydrologin i våtmarker även om de undantas från placering av verk och dragning av väg. Länsstyrelsen anser att det kan finnas behov av att inventera våtmarksområden utanför projektområdet. I yttrandet redovisas även fridlysta arter och fåglar, naturvårdsarter samt naturvårdsobjekt. Inom och i anslutning till projektområdet. Länsstyrelsen framför att påverkan på friluftsliv och tillgänglighet i området ska beskrivas i ansökningshandlingarna. Om jakt bedrivs ska detta framgå. Fågellivet <i>Kungsörn</i> Länsstyrelsen anser att flyktleksinventering av örn bedöms vara av tillräcklig omfattning om den omfattar minst tre spaningstillfällen, med godkända väderförhållanden, under tiden februari-mars, samt utförs från minst två platser samtidigt per spaningstillfälle, d.v.s. inventeringen behöver utföras av fler än en person per spaningstillfälle. Det är viktigt att använd metodik tydliggörs i inventeringsrapporten. Vidare anser länsstyrelsen att flyktleksinventering av örn ska vara så aktuell som möjligt, d.v.s. genomförd senast flyktspelssäsongen innan ansökan lämnas in. Örnrevir som finns inom fem kilometer från utredningsområdet ska anges. Underlag för ett eventuellt avfärdande av kungsörnsförekomst i ett område kräver inventering under minst två säsonger Av nuvarande praxis följer att det vid en vindkraftsetablering ska hållas ett skyddsavstånd till örnbö om minst 3 kilometer. Länsstyrelsen menar dock att omfattningen av skyddet bör kunna variera och anpassas till den enskilda rovfågelförekomsten. <i>Övriga rovfåglar och övrigt fågelliv</i> Även inventering av övriga rovfåglar och övrigt fågelliv behövs för att bedöma påverkan på dessa. Förutom förekommande revir bör för all rovfågel särskilt intressanta miljöer uppmärksammas och bedömas särskilt. <i>Skogshöns (tjäder och orre)</i> Länsstyrelsen anser att bedömningen av påverkan på skogshöns, förutom presumtiva spelplatser, ska beakta bl.a. värdefulla miljöer t. ex. där hönor föder upp kycklingar. Hänsyn till skogshöns ska vara anpassad	I MKB beskrivs påverkan på hydrologin. En avgränsning av påverkansområdet görs och redovisas. Bolaget noterar detta och har tagit med informationen i beslut kring vilka inventeringar som gjorts. Påverkan och miljökonsekvenser kopplat till rekreation och friluftsliv beskrivs i MKB. Dialog förs med berörda jaktlag. Bolaget har inventerat örn under 2021, 2022, 2023, 2024 och 2025 enligt de metoder som anges. Bolaget noterar detta. Bolaget avser att följa gällande riktlinjer och praxis för skyddsavstånd. En beskrivning av skyddsavstånd beskrivs i MKB tillsammans med en bedömning om påverkan från planerad vindkraftpark. Bolaget har inventerat rovfåglar under 2023. Bolaget har inventerat skogshöns under 2023 och 2024. Bolaget kommer att
--	--	--

	efter miljön och inte endast med en statisk cirkulär skyddszon runt spelplatserna, utan anpassad till den för arten värdefulla miljöer. <i>Lom</i> Lommars flygrörelser är av stor vikt, speciellt smålommens, och dess eventuella flygstråk i förhållande till planerad vindkraftpark ska redovisas. <i>Övrigt</i> Länsstyrelsen vill i övrigt lyfta att inventeringar ska göras vid rätt tid, på rätt sätt och under gynnsamma förhållanden för respektive art. Eventuella flyttstråk för vår- och höstflyttning ska redovisas. Studier av dokumenterade förekomster av ugglor i området ska redovisas. I ansökningshandlingarna ska redovisas förslag på skyddsåtgärder för att minimera påverkan. Skyddsavstånd till häckningsplatser, bon, revir, m.m. för påträffade fågelarter ska anges och motiveras. Rapporter från genomförda inventeringar ska bifogas i sin helhet. Även resultatet av tidigare genomförda inventeringar för närliggande vindkraftparker som ni har tillgång till ska finnas som underlag i er redovisning. Fladdermöss Länsstyrelsen anser att det krävs en fladdermusinventering inför en tillståndsansökan. Utvalda miljöer som är typiskt värdefulla för fladdermöss ska inventeras i och i direkt anslutning till projektområdet. Det ska även redovisas eventuella risker för fladdermöss under flyttperioderna kopplat till migrationsstråk samt åtgärder för att minimera riskerna för påverkan under migrationen. Däggdjur Det framförs att rådande situationen för däggdjur i området ska utredas, till exempel förekomst av bon. Med särskild hänsyn till skyddade och hotade arter. Rennäring och samisk kultur Länsstyrelsen framför att vindkraftparkens påverkan på det allmänna rennärringsintresset enligt 3 kap 5 § första stycket miljöbalken ska redovisas.	följa gällande riktlinjer och praxis för skyddsavstånd. Bolaget har inventerat lom under 2023. En kompletterande inventering kopplat till flygvägar genomfördes under 2024, resultat från inventering av lom redovisas i bilaga C3.5 till MKB. Bolaget har genomfört inventeringar enligt de riktlinjer som finns för när och hur det ska göras. Bedömning av påverkan samt skyddsåtgärder och bedömda konsekvenser redovisas i MKB. Inventeringsrapporterna biläggas ansökan. En fladdermusinventering har genomförts under 2023 och redovisas i bilaga C4 till MKB. Påverkan på däggdjur beskrivs i artskyddsutredning som används som underlag till bedömningar i MKB. En beskrivning och bedömning av påverkan på rennärringsintresset redovisas i MKB.
--	--	---

	Det framförs även att en rennärlingsanalys ska vara en del av ansökningshandlingarna samt att samråd ska ske med berörda samebyar och sametinget. Länsstyrelsen påpekar att så mycket information som möjligt om hur rennärigen bedrivs ska inhämtas. Påverkan på rennärigen ska bedömas samt vilka skyddsåtgärder som Bolaget åtar sig ska framgå i ansökan. Länsstyrelsen menar att miljökonsekvensbeskrivningen ska omfatta delar som vanligen antas ingå i en socialkonsekvensbeskrivning, exempelvis hur ansökt verksamhet påverkar möjligheten för berörda samebyar att bedriva en långsiktigt ekonomisk bärkraftig rennäring respektive vilken påverkan på rennärigen kulturella intressen etableringen kan medföra. I det fall för rennärigen utpekade riksintresse berörs av verksamheten ska ni göra en bedömning av påverkan på riksintresset enligt 3 kap. 5 § miljöbalken. Kumulativa effekter av den planerade parken tillsammans med andra vindkraftparker och andra verksamheter ska särskilt beskrivas och beaktas. Analys av funktionella samband mellan rennärigen olik markanvändningsområden ska också beskrivas. Bedömning under prövningen ska inte bara se till möjligheterna att fortsätta med renskötsel som idag utan även beskriva möjligheter att utveckla närigen. Kulturmiljö Länsstyrelsen framför att området för den tänkta vindparken har potential för nyfynd av lämningar. Detta är tydligt då man tittar på höjddata där ett flertal avvikelser syns som förmodligen är kolbottnar. I området finns även en del ortnamn som kan indikera forn- och kulturlämningar. Inför byggnation kommer därför Länsstyrelsen att begära att en utredning steg 1 utförs. Utredningen bör utföras av någon som har rätt kompetens, som genomgått Riksantikvarieämbetets utbildning att registrera lämningar i Kulturmiljöregistret. Om Länsstyrelsen inte anser att utredningen håller som steg 1-utredning kan Länsstyrelsen begära komplettering eller att utredningen helt ska göras om och då kommer Länsstyrelsen att besluta om vem som gör utredningen och till vilken kostnad. I en steg 1-utredning ska inte bara lämningar som hittas okulärt redovisas och registreras utan även områden pekas ut där det kan finnas potential för fornlämningar som inte är synliga ovan mark för en eventuell steg 2-utredning. Påverkan vatten Länsstyrelsen framför att utredning av eventuell påverkan på miljö kvalitetsnormer i vatten kan behöva omfatta vatten som ligger på ett längre avstånd från parken än fem kilometer. om det till exempel vid transporter uppstår behov av att bygga och bredda	Samråd har genomförts med berörda samebyar och sametinget. En rennärlingsanalys tas fram och redovisas i MKB. I denna ingår även förslag på skyddsåtgärder. En beskrivning och bedömning på riksintresseområden redovisas i MKB. Kumulativa effekter på rennärigen ingår i rennärlingsanalysen. Bolaget noterar detta. Fördjupande inventeringar med platsbesök har utförts och utgör underlag för MKB. En arkeologisk utredning steg 1 har genomförts. Utredningen har utförts av person med efterfrågad kompetens. Bolaget noterar detta. Breddning av vägar utanför projektområdet regleras i en separat prövning. Gällande påverkan på vattendrag från åtgärder
--	---	---

	vägar, förlänga vägtrummor och/eller avverka skog i anslutning till vatten. Miljökonsekvensbeskrivningen ska också visa att påverkan på övrigt vatten, det vill säga sådana vatten som inte uppfyller kriterierna för att utgöra vattenförekomster, inte riskerar att försämra eller motverka nödvändiga förbättringar i statusen för anslutande vattenförekomster. Övriga vatten ingår fullt ut i myndigheternas miljömåls- och åtgärdsarbete och omfattas av samma grundläggande skydd enligt de allmänna hänsynsreglerna och hushållningsbestämmelserna i 2–4 kapitlet miljöbalken. Vattenverksamhet Länsstyrelsen framför att vattenverksamhet är anmälningspliktig eller tillståndspliktig och prövas separat enligt 11 kap. miljöbalken. Den prövningen kan alltså inte göras inom ramen för ansökan om tillstånd enligt 9 kap. miljöbalken. Länsstyrelsen framför att det måste utredas och redovisas hur omfattande vattenverksamhet projektet innebär. Om verksamheten innebär tillståndspliktig vattenverksamhet menar Länsstyrelsen att prövningen enligt 9 kap. och 11 kap. ska göras samlat av domstolen. Övrigt Redovisa skillnaderna mellan att ha en mobil betongstation och frakta dit betong, samt vad Bolaget har för avsikt att göra. Skulle en mobil betongstation bli aktuell anser Länsstyrelsen att den ska ingå i ansökan och finnas markerade på karta. Miljökonsekvenser kopplade till en mobil betongstation ska också beskrivas.	inom projektområdet beskrivs detta i MKB. Om vattendrag riskerar att påverkan kommer en anmälan om vattenverksamhet att lämnas in separat Påverkan och konsekvenser för yt- och grundvatten beskrivs i MKB. Anläggandet och driften av vindpark Högsvedjan bedöms kunna utföras utan arbeten som innebär tillståndspliktig vattenverksamhet. En bedömning över projektets påverkan på yt- och grundvatten har gjorts och beskrivs i MKB. Kringverksamheter såsom betongtillverkning beskrivs i teknisk beskrivning.
Sundsvalls kommun Miljökontoret (2023-11-06)	Miljökontoret framför att det i ansökningshandlingarna ska beskrivas hur verksamheten ska ledas, organiseras och kontrolleras under uppförandet av vindkraftparken. De påpekar att det är av stor vikt att det säkerställs att anläggningsarbeten utförs enligt vad som uppges och åtas i ansökningshandlingarna, och enligt villkor i tillståndet, miljöbalken och dess förordningar. Det är även av stor vikt att det säkerställs att anlitad entreprenör har den kunskap och kompetens som behövs, med hänsyn till verksamhetens art och	Administrativa uppgifter samt en beskrivning över egenkontrollarbetet redovisas i ansökan. Bolaget avser att parken ska anläggas och drivas i enlighet med villkor och gällande lagstiftning. Krav på anlitad entreprenör regleras i kontraktshandlingar och

	omfattning. Exempelvis att utföra korrekta riskbedömningar, vidta tillräckliga försiktighetsåtgärder så att villkor i tillståndet, lagstiftning och åtaganden följs, samt för att även i övrigt motverka och förebygga skador på hälsa och miljön. Det påpekas att det sydligast placerade verket enligt kartor ligger långt ifrån övriga verk. Miljökontoret anser att exploateringar bör hållas samlade för att undvika fragmentering. En ambition bör vara att placering av verk kopplat till nya vägar ska undvikas. Vid utformning av vindkraftsparken bör exploateringen hållas samman och undvika onödiga vägförgreningar. Det framförs att boende i närheten av vindkraftparkerna riskerar att utsättas för stor påverkan från vindkraftsparkerna. Vid fastställd placering av verken bör nya beräkningar och beskrivningar av samtliga typer av påverkan redovisas. Särskilt boende vid Stor-Hullsjöns norra och östra strand riskerar att utsättas för stor påverkan. Vid anläggning av vägar, ytor m.m. ska utförandet ske på ett sätt som minimerar påverkan på miljön. Vid eventuellt behov av att spränga bort bergmaterial i terrängen vid anläggningsarbeten, ska det i ansökan beskrivas rutiner för hur det ska gå till. Samråd med tillsynsmyndigheten behöver ske i planeringsskedet av sprängningen, i god tid innan utförandet. Vid samrådet ska redovisas uppgifter om platsen för den planerade sprängningen, alternativa lösningar, samt miljökonsekvenser med åtgärden. Allt material från området ska Bolaget kunna redovisa och spåra. I yttrandet framförs att det i ansökan ska redovisas beräknat behov av massor för byggprojekten i parkerna samt beskrivas rutiner för masshantering. Vi behov av uttag av jordmassor inom verksamhetsområdet för vindkraftparken, behöver Bolaget i god tid innan utförandet samråda med tillsynsmyndigheten. Vid samrådet ska redovisas uppgifter om platsen för det planerade uttaget, alternativa lösningar, samt miljökonsekvenser med åtgärden. Om externa massor behöver användas inom projektet ska det anges i ansökan. Kriterier för föroreningshalt behöver fastställas i tillståndet. Rutiner för masshanteringen hanteras i egenkontrollprogram. Bolaget ska vid förfrågan från tillsynsmyndigheten kunna redovisa och spåra allt material som används vid anläggningsarbeten. Naturmiljö	efterlevnaden kommer att följas upp av bolaget under byggtiden. Bolaget noterar detta. Placering av vindkraftverk inom projektområdet arbetas om vartefter utredningar görs i arbetet med framtagande av MKB. Uppdaterade beräkningar för skugga och ljud biläggs MKB (bilaga C7 och C8). Bolaget kommer att följa gällande riktlinjer och lagstiftning avseende skuggor och ljud. Samtliga bostäder ligger utanför gränsen för 40 dB(A) Bolaget har för avsikt att i möjligaste mån använda befintliga vägar bland annat för att minska behovet av sprängning och fyll som kommer med nyanläggande av väg. I MKB samt teknisk beskrivning redovisas masshanteringen. Endast krossmaterial från närliggande täkt planeras att köras in i projektområdet. Bolaget noterar detta. En väglayout fanns inte framtagen till samrådet,
--	---	---

	I yttrandet påpekas att det i samrådsunderlaget inte redovisas någon väglayout. Det framförs att det i kommande MKB ska redovisas vilken hänsyn och vilka avvägningar som gjorts utifrån de naturvärden som identifierats, både avseende vindkraftverkens placering samt befintliga/nya vägar. Även omfattning av förstärkning av befintliga vägar ska redovisas avseende vägbredder inklusive svepytor. I kommande MKB ska även avvägningar och hänsyn kopplat till arter som omfattas av artskydd såsom fåglar och fladdermöss beskrivas. Det påpekas att naturvärdesinventeringen är utförd enligt den gamla SIS standarden. För eventuella kompletterande inventeringar ska den nya standarden användas. Mark och vatten I kommande MKB behövs en hydromorfologisk bedömning/inventering av aktuella vattenvägpPASSAGER (vattendrag/våtmarker/surdråg), både vad gäller befintliga och nya vattenvägpPASSAGER. Redovisningen får gärna innehålla före- och efterbilder. Det är bra om hållbara lösningar på vattenvägpPASSAGER kan redovisas även om vattenverksamheten inte provas inom ramen för vindkraftstillståndet av miljöprövningsdelegationen. För att underlätta och förenkla prövningen av vattenverksamheten senare enligt 11 kap. miljöbalken. Det är bra om betongtillverkningen beskrivs i ansökan, exempelvis var eventuellt vattenuttag kan komma att ske. Även om vattenverksamheten inte provas inom	projektet har därefter utvecklats och preliminär väglayout har tagits fram med hänsyn till skyddsvärda områden inom projektområdet. En naturvärdesinventering har genomförts och har använts som underlag för utformning av parken samt bedömning av påverkan på naturmiljö i MKB. Inventeringar av fåglar och fladdermöss har utförts och använts som underlag för utformning av parken och bedömning av påverkan på naturmiljö i MKB. Bolaget noterar detta. En kompletterande inventering av våtmarker genomfördes sommar 2024. Inventeringen genomfördes enligt Svensk Standard för naturvärdesinventering SS 199000:2023 med stöd av den tekniska specifikationen SIS/TS 199002:2023 med framför allt biotopvärdena i fokus. Under hösten 2025 genomfördes en kompletterande inventering med fokus på hålträd, kärlväxter och livsmiljöer för grodor inom de ytor som kan komma att tas i anspråk till följd av etablering av vindkraftverken. En bedömning av påverkan och miljökonsekvenser kopplat till yt- och grundvatten finns i MKB. En översiktlig beskrivning över vattenpassager beskrivas i MKB. Beslut om metod för betongtillverkning är inte fastställd. I den tekniska
--	--	--

	ramen för vindkraftstillståndet av miljöprövningsdelegationen. För att underlätta och förenkla prövningen av vattenverksamheten senare enligt 11 kap. miljöbalken. Det är också viktigt i väglayouten att beskriva och bedöma påverkan och vilken hänsyn som tagits till våtmarker och surdråg. För att undvika hydrologisk påverkan och att värdefulla naturtyper så som mosse, kärr och sumpskog tar skada. Kumulativa effekter I yttrandet framförs att då nya vägar tillkommer som förenklar skogsbruket kan det innebära ett intensivare skogsbruk och påverkan på fler naturtyper och livsmiljöer för olika arter. Detta kan leda till en ökad fragmentering, habitatförlust och habitatförsämring. Att ett område blir mera tillgängligt gör även att fler människor kommer att vistas och röra sig i områdena, samt att trafikmängden ökar. Det är därför viktigt att redovisa också dessa aspekter i förhållande till närliggande tillståndsgivna vindkraftsparker i miljökonsekvensbeskrivningen.	beskrivningen redovisas transportberäkningar utifrån att betong transporteras till och från vindparken vilket utgör ett så kallat värstafallscenario avseende mängd transporter till och från vindparken. En bedömning av påverkan och miljökonsekvenser kopplat till yt- och grundvatten finnas med i MKB. Detta gäller både vid placering av vindkraftverk och vägar. Kumulativa effekter beskrivs för planerade och befintliga verksamheter som sökanden har kännedom om.
Sundsvalls kommun Kultur- och fritidsnämnden (2023-11-03)	Kulturmiljö Det påpekas att det nämns två riksintressen i samrådsunderlaget men att även riksintresset Liden 15 kilometer från projektområdet finns. Det framförs att landskapsbilden är ett för riksintresset viktigt värde. Det bör därför utredas om/hur det påverkas. Även Vättaberget, som är en viktig utsiktsplats och ett populärt besöksmål för att få en bra utsikt över Indalsälvens dalgång och omgivande landskap. Andra kulturmiljöer som kan indirekt påverkas är Indalsälvens dalgång, Holm, Östbyn, Österström, Östanbäck mfl. Riksintresset Ljungans dalgång riskerar att få stor indirekt påverkan av vindkraftsparken, den påverkan bör utredas ytterligare. Det påpekas att med anledning av vindkraftverkens höjd och mängd kommer de med största sannolikhet att på ett eller annat sätt medföra en indirekt påverkan på omgivande landskap som har utpekade kulturmiljöområden och riksintressen. Det framförs att utöver de registrerade fornlämningarna inom projektområdena, bör man göra en kulturhistorisk värdering och gradering av de övriga kulturhistoriska lämningarna såsom exempelvis fäbodrar och fäbodstigar för att bedöma om de är så pass bevarandevärda att de	Påverkan och konsekvenser för riksintressen beskrivs i MKB. En landskapsbildsanalys genomförs inom ramen för tillståndsansökan. I landskapsbildsanalysen beskrivs påverkan på landskapsbilden och riksintressena. Påverkan på landskapsbilden beskrivs och bedöms i MKB. Bolaget noterar detta och tar med informationen i kommande arbete. En arkeologisk utredning steg 1 har utförts och resultatet inarbetas i MKB.

	ska finnas kvar, för att tillvarata projektområdenas kulturvärden och minska den direkta påverkan. För att bedöma den indirekta påverkan på fornlämningar, kulturmiljöer och riksintressen utanför projektområdena behövs siktlinjestudier tas fram, samt realistiska fotomontage från populära utsiktsplatser och kulturmiljöer med vindkraftsverken inredigerade. Landskapsbild För att bedöma landskapets påverkan vore det önskvärt med en karta som visar inom vilka områden som verken kommer att synas. Det vore även önskvärt att i fotomontage visualisera synbarheten från viktiga rekreationsplatser som Stor-Hullsjön med Skarpuddsbadet, Stöde, Nedansjö, Nora, Väster-Lövsjön, Gusturleden öster om Huljesjön, S:t Olavsleden söder om Stödesjön, Navarn samt Södra Stadsberget Friluftsliv och turism Ansökan bör redovisa hur fisket och Fiskevårdsområdena påverkas av etableringen. Nora Västanå FVOF, Hullsjöns FVOF och Stödebygdens FVO berörs direkt, medan Hällsjö FVO och Selångersåns FVO angränsar till området. En skoterled berörs strax öster om projektområdet för Tjärdalsberget. Ansökan bör redovisa om och hur den påverkas. Risk och säkerhet Ansökan bör beskriva om risken för iskast inskränker på allemansrätten och möjligheten att vistas i skog och mark i någon form. Ansökan bör även beskriva hur möjligheten till evenemang såsom orientering, skoterträffar, pimpeltävlingar eller liknande påverkas av etableringen. Ansökan bör beskriva hur det ökade trycket på samhället kommer hanteras under byggperioden, då ett stort antal människor som jobbar med anläggandet kommer att behöva olika former av samhällsservice.	En landskapsbildsanalys genomförs inom ramen för tillståndsansökan. En bedömning om behov av övriga analyser beskrivs och bedöms i MKB. En synbarhetsanalys tas fram och redovisas i MKB. Vid val av kompletterande fotopunkter har hänsyn till synpunkter som kommit in under samrådet samt utifrån landskapsbildsanalysen tagits. Påverkan och konsekvenser för miljöaspekten rekreation och friluftsliv redovisas i MKB. Risker och säkerhet samt vidtagna skyddsåtgärder avseende bland annat iskast beskrivs i MKB. Tillgängligheten till området kommer att begränsas främst under byggnation av säkerhetsskäl. När byggnationen är klar kommer det gå att röra sig fritt i området. Påverkan på rekreation och friluftsliv beskrivs i MKB. Vilken samhällsnytta projektet bidrar med beskrivs i MKB.
--	--	--

4.2 Myndigheter

I Tabell 2 nedan redovisas sammanfattade yttranden från övriga myndigheter samt Bolagets bemötande. Yttrandena redovisas i sin helhet i Bilaga 9.

Utöver de yttranden som redovisas nedan har Havs- och vattenmyndigheten meddelat att de avstår från att lämna synpunkter. Energimyndigheten avstår från att delta i samrådet. Naturvårdsverket avstår från att delta i samrådet och hänvisar till deras generella vägledning om buller, naturvärden och vindkraft.

Tabell 2: Inkomna yttranden från myndigheter samt Bolagets bemötanden

Samrådspart	Yttrande	Bemötande
Boverket (2024-01-19)	Boverket meddelar att de inte har några synpunkter.	Bolaget noterar yttrandet.
Försvarsmakten (2023-11-30 och 2025-05-07)	Försvarsmakten framför att de inte har några synpunkter avseende uppförande av föreslagen vindkraftsetablering.	Bolaget noterar yttrandet.
Luftfartsverket (2023-12-05)	LFV har inget att erinra mot den planerade etableringen. LFF framför att hindermarkering skall ske i enlighet med Transportstyrelsens föreskrifter TSFS 2013:9. I de fall som hinderytor enligt ICAO Annex 14 genomträngs, skall TSFS 2010:135 följas.	Bolaget noterar yttrandet och kommer ta hänsyn till gällande lagstiftning för hindermarkering.
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2023-11-24)	MSB framför att vindkraftsparken inte kommer att ha någon påverkan på Rakelnätets befintliga länkstråk samt att verkens placering inte kommer att påverka radiosystemet Rakel.	Bolaget noterar yttrandet.
Post- och telestyrelsen (2024-02-21)	PTS framför att IT-infrastrukturen är en förutsättning för bland annat näringslivsutveckling, sysselsättning, forskning och innovationer, vård och omsorg, miljö och klimat, utbildning och kompetensförsörjning samt social delaktighet. Av denna anledning anser PTS även att IT-infrastrukturen måste in i samhällsplaneringsprocessen på regional och kommunal nivå. Om inte IT-infrastruktur beaktas i samhällsplaneringen finns risken att de tjänster som är beroende av infrastrukturen inte når ut till användarna. Det säkerhetspolitiska läget har också riktat fokus mot behovet av en robust civil infrastruktur. Förmågan att kommunicera är en förutsättning för att samhällets grundläggande funktionalitet ska kunna upprätthållas. PTS har inte tillgång till detaljinformation om hur operatörer och andra ledningsägare utformar sina nät utan hänvisar till de operatörer och ledningsägare som blir berörda inom aktuellt område för ytterligare information. I detta fall kan det vara lämpligt att kontakta nationella bredbandsaktörer samt aktuella regionala och lokala bredbandsaktörer. Kommunen bör ha en förteckning över vilka befintliga ledningsägare som blir berörda eller liknande funktion. Exempelvis bredbandskoordinatorer bör ha information om potentiella ledningsägare gällande elektroniska kommunikationer. Vidare driver PTS ett system för begäran om ledningsanvisning, "ledningskollen.se". För att identifiera	Bolaget noterar yttrandet och samråder med samtliga operatörer och ledningsägare i området i syfte att möjliggöra samexistens.

	vilka som är berörda ledningsägare kan en förfrågan skickas via https://www.ledningskollen.se/ PTS har till respektive länsstyrelse lämnat uppgifter om teleanläggningar som är att anse som riksintressen i enlighet 3 kap 8 § miljöbalken och 2 § p. 9 förordningen (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden m.m. Avseende vindkraftverk kan dessa i vissa fall påverka mottagningen av radiosignaler på ett negativt sätt. Speciellt gäller detta för radiolänkförbindelser. PTS rekommenderar därför att ett samrådsförfarande genomförs mellan vindkraftsbolag och de radiolänkoperatörer som blir berörda av vindkraftsetableringen för respektive område för att minimera störningsriskerna. Inför ett sådant samråd kan PTS bidra med information om vilka de berörda radiolänkoperatörerna är.	
Räddningstjänsten Medelpad (2023-12-21)	Räddningstjänsten framför att eventuell olycka som sker uppe i vindkraftverket vid reparationsarbete, brand eller liknande kräver att personerna som befinner sig uppe i vindkraftverket själva kan ta sig ner och sätta sig i säkerhet. Detta då räddningstjänsten inte har någon utrustning eller möjlighet att bidra vid evakuering av vindkraftverk. Räddningstjänsten framför även att vid brand uppe i vindkraftverket kommer inte räddningstjänsten kunna utföra någon form av släckinsats då det är så högt upp. Räddningstjänsten påpekar även att det är viktigt att det finns farbara vägar runt områdena då en brand kan innebära att räddningstjänsten kommer få försöka förhindra brandspridning till skog och mark på grund av nedfallna delar och eldklot omkring området.	Personal som arbetar i vindkraftverk har krav kopplat till arbetsmiljölagstiftning på speciell träning och skyddsutrustning för att kunna evakuera maskinhuset om nödlägen uppstår. Under barmarkssäsong är vägarna inom området fullt farbara. Under vinterperiod plogas vägarna endast vid behov. Under denna period på året är risken för brandspridning mindre.
Sametinget (2024-01-17)	Högsvedjan ligger inom vinterbetesmarker för samebyarna Raedtievaerie, Jijnjevaerie, Jovnevaerie och Ohredahke. Närmaste riksintresse för rennäringen ligger ca 5,5 kilometer norrut. Sametinget lyfter att de är positiva till att en rennäringsanalys tas fram i dialog med berörda samebyar. Berörda samebyar har rätt till inflytande och ska ha möjlighet att påverka besluten när mark inom det samiska traditionella området berörs. Verksamhetsutövaren ska ha dialog direkt med berörda samebyer om planerade exploateringar. Detta innebär att samråd ska ske i tidigt skede och att berörda samebyar ska få faktiskt inflytande och tillräcklig information. För att Sametinget senare ska kunna ta ställning behöver bolaget göra en MKB/rennäringsanalys för berörda samebyars renskötsel. Det är viktigt att berörd sameby kommer in i ett tidigt skede i arbetet med att ta fram en MKB för att kunna förmedla sina kunskaper och syn på den planerade verksamheten.	Bolaget noterar yttrandet. En rennäringsanalys biläggs MKB. I MKB beskrivs verksamhetens sammantagna bedömning och påverkan på rennäringen tillsammans med föreslagna skyddsåtgärder.

	Sametinget anser att Akwé: Kons riktlinjer ska tillämpas för att förebygga och mildra negativ påverkan på den samiska kulturen samt för att bidra till att uppnå respekt för traditionell kunskap och sedvanebruk som är fastställda i artikel 8j och 10c i Konventionen om biologisk mångfald. I en MKB/rennäringsanalys ska bland annat följande beskrivas: • Hur, när och var renskötsel bedrivs i det aktuella området • Vilken funktion området har för renskötseln • Samlad bedömning av vilka konsekvenser som kan uppstå för renskötseln inom berörd samebyn samt påverkan på samebyns funktionella samband • Kumulativa, permanenta, tillfälliga, sociala och kulturella effekter • Redogöra för berörda riksintressen • Redovisa förebyggande och skadelindrande åtgärder som vidtas för att minimera störningar på renskötseln • Redovisa aktuell samt förutsägbar intrångsbild för berörd sameby • Eventuell påverkan på angränsande samebyar • Redovisa vad som framkommit i samrådet med berörd sameby Samebyarnas renbruksplaner, Sveriges miljökvalitetsmål och de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030 ska beaktas.	
Skogsstyrelsen (2023-11-22)	Skogsstyrelsen framför att i området för vindkraftparken finns områden med potentiellt höga naturvärden samt forn-/kulturlämningar. Skogsstyrelsen vill uppmana Bolaget att det kan finnas känsliga arter och naturmiljöer som kan skadas om de förekommer i områden där vindkraft byggs.	Bolaget noterar yttrandet och kommer ta hänsyn till resultatet av utförda inventeringar gällande kulturmiljö och naturmiljö vid utformning av parken.
Svenska kraftnät (2024-01-15)	Svenska kraftnät påpekar att vindkraftparken planeras i närheten av deras befintliga ledningar. Svenska kraftnät påpekar även att delar av projektområdet berör det s.k. Kustpaketet inom projekt NordSyd. För information om Svenska kraftnäts framtida planer hänvisas till deras Nätutvecklingsplan 2024–2033. Svenska kraftnät påpekar att befintliga ledningar har betydelse för rikets elförsörjning och att det är viktigt att ledningsrätten respekteras och att de planerade verksamheterna ska följa krav och angivna säkerhetsavstånd som anges i bilaga 1 och bilaga 2. Svenska kraftnät anser att vidare planering ska ske i dialog med dem för att hitta en framkomlig väg för projekten.	Bolaget noterar yttrandet och kommer ta hänsyn till Svenska kraftnäts verksamhet i området, samt lämna in erforderlig anmälan. Bolaget kommer verka för fortsatt dialog.

	De påpekar att de planerade vindkraftparkerna är anmälningsskyldiga enligt elberedskapslagen och ska i så tidigt skede som möjligt anmälas till svenska kraftnät. Svenska kraftnät menar att en utredning avseende elsäkerhet behöver göras och sedan skickas till svenska kraftnät.	
Sveriges geologiska undersökning (2023-12-13)	SGU har meddelat att de inte lämnar något platsspecifikt yttrande men hänvisar till SGU:s allmänna riktlinjer avseende vindkraftsetablering som sammanfattats nedan. I riktlinjerna hänvisas även till checklistor och SGU:s karttjänst.	Bolaget noterar yttrandet och kommer ta hänsyn till geologisk information vid detaljprojektering. I MKB och den tekniska beskrivningen redogörs för planerad materialförsörjning.
Trafikverket (2024-01-19, 2024-04-12 och 2025-10-21)	Trafikverket anser att det är viktigt att tidigt ta fram underlag för infrastruktur vid planering av vindkraftparker. Trafikverket påpekar att transporter av vissa tunga och långa vindkraftdelar kräver dispens för att köras på det allmänna vägnätet. Om åtgärder behöver utföras på det statliga vägnätet kräver det planering i god tid tillsammans med Trafikverket. Trafikverket anser att exploatören ska ta fram en så kallad "Transportplan" som får utgöra en viktig grund i kommunikationen med Trafikverket. Transportplanen ska visa hur transporterna ska ta sig fram när det gäller bärighet på vägen, radier i korsningar mm. Trafikverket tillåter inte långa transporter på väg av vindkraftverken utan i stället ska de transporteras med båt till närmast lämpliga hamn. Vid vägtransporter måste hänsyn tas till hur dessa påverkar framkomligheten (restiderna) för övrig trafik och om trafiksäkerheten påverkas negativt. Exploatören bör ta kontakt med Trafikverket redan i tidigt skede för att göra en gemensam bedömning om det krävs mer omfattande åtgärder för att höja bärigheten eller förbättra vägars linje- och profilstandard. Eventuella överenskommelser mellan Trafikverket och exploatör bör regleras i avtal. Dessa avtal kan upprättas först när en detaljerad transportplan finns framme. Avtalen bör reglera vem som gör vad, vem som står för finansiering och åtagande för kontroll och besiktning. Trafikverket lyfter att följande frågor ska hanteras i samråd med dem: • En redovisning av färdvägar och bärighet för dispenstransporter, som visar att planerade transporter kan komma fram till det planerade vindkraftområdet under förutsättning att identifierade brister åtgärdats. Formella ansökningar om dispens krävs sedan när dessa transporter blir aktuella.	Bolaget noterar yttrandet och kommer söka erforderliga tillstånd samt kontakta Trafikverket. Transporter kommer att beskrivas i MKB samt Teknisk beskrivning.

- Färdvägar som omfattar andra transporter som påtagligt kan påverka vägens livslängd (till exempel grus- och betongtransporter).
- Behov av åtgärder för att höja bärigheten och förbättra vägens plan- och profilstandard.
- Behov av tidigare lagda underhållsåtgärder.
- Vindkraftverkens avstånd till statliga, kommunala och enskilda vägar.
- Preliminära lägen för anslutningar av enskilda tillfarts- och utfartsvägar till allmänna vägar.

Trafikverket påpekar att alla kostnader förknippade med breddningar av väg samt tillfälliga anordningar exempelvis demontering och återställande av vägmärken, tillfälliga anordningar i cirkulationsplatser med mera får exploatören stå för.

I yttrandet framförs att hänsyn ska tas till risken för så kallade iskast. Verksamhetsutövaren har ansvar för säkerheten och dennes riskanalys bör ligga till grund för vilket avstånd som är lämpligt säkerhetsavstånd. Trafikverket förordar inte ett avstånd som är kortare än $d=D+H$ (d =säkerhetsavstånd [m], D =rotordiameter [m], H =navhöjd [m]), vilket är i linje med den senaste forskningen inom området. Avståndet mellan ett vindkraftverk och en allmän väg bör vara minst lika stort som vindkraftverkets totalhöjd (tornhöjd + halva rotorbladsdiametern), dock alltid minst 50 meter.

Nya eller ändrade utfarter till allmän väg kräver tillstånd enligt 39 § Väglagen. Trafikverket eftersträvar att antalet anslutningar till allmänna vägar begränsas. Därför ser Trafikverket gärna att befintliga anslutningar används om de är lämpliga och att de kan samnyttjas.

Planerade lägen för anslutningar behöver tas fram i ett tidigt skede för att Trafikverket ska kunna göra en preliminär bedömning. Om erforderliga krav på anslutningen inte kan säkerställas kommer tillstånd för anslutning inte att kunna lämnas.

Generellt gäller följande vid anslutningar:

- Siktsträcka åt vardera hållet ska vara tillräcklig.
- Vilplan om minst 5 meter och med en lutning på högst 0,2 meter, d.v.s. en plan yta i nivå med vägbanan. Anslutningen bör även vara så vinkelrät som möjligt mot vägen.
- Utformning av anslutningen enligt villkor.
- Backning och vändning ska kunna ske utanför den allmänna vägen.
- Detaljerade riktlinjer för anslutningen lämnas i samband med eventuellt tillstånd.

Tillstånd krävs av Trafikverket enligt 43 § Väglagen för de åtgärder som kommer att utföras i direkt anslutning till vägområdet som till exempel åtgärder för att höja bärigheten eller förbättra vägars linje- och profilstandard.

I MKB beskrivs vindkraftsparkens påverkan avseende risker som exempelvis iskast

	När det gäller ledningar hänvisar vi till publikation 2017:227, Enligt 44§ Väglagen får inom ett vägområde inte utan Trafikverkets tillstånd dras ledningar. Trafikverket förutsätter att samråd sker med de enskilda vägsamfällighetsföreningar vars vägar kommer att nyttjas vid transporter för etableringen. Vid behov av åtgärder och transporter på det enskilda vägnätet bör planering ske tillsammans med vägsamfällighetsföreningarna. Ur säkerhetssynpunkt bör avståndet till enskilda vägar tas med i beaktande. Reklam bör inte tillåtas på vindkraftverk. Avståndet mellan vindkraftverk och järnväg ska vara minst vindkraftverkets totalhöjd plus 20 meter. Avståndet måste alltid vara minst 50 meter. Vid etablering av master och vindkraftverk behöver hänsyn tas till järnvägsanläggningen och dess trafikering utifrån olika aspekter. Det gäller även vindkraftverk placerade långt ifrån en järnvägsanläggning, då dessa bland annat kan störa Trafikverkets interna telekommunikation MobiSIR. Trafikverket har tagit del av vindkraftverkens koordinater. Trafikverket har bedömt att vindparken inte påverkar MobiSIR Om lokalisering ändras efter samråd ska det meddelas till Trafikverket som gör en ny granskning. Alla typer av lokalisering av master och vindkraftverk som ändrar trafikmängden i någon plankorsning med järnväg permanent eller i samband med uppförandet, måste uppmärksammas särskilt. Det kan inte uteslutas att trafiksäkerheten i plankorsningar påverkas negativt i dessa fall. Det gäller särskilt transporter i byggskedet då det behöver undersökas om långa långsamgående transporter kan ta sig fram genom aktuella plankorsningar på ett trafiksäkert sätt. Annan transportväg kan behöva väljas. Tillfartsvägen till vindkraftverk och master bör preciseras i underlag för prövning av vindkraftverk där tillfartsvägen under byggnation och underhåll kan medföra korsning med järnväg. Det är viktigt att alla ärenden som rör vindkraftverk och där tillfartsvägen kan medföra korsning med järnväg, remitteras till Trafikverket för granskning. LFV ska alltid kontaktas eftersom vindkraftverk kan påverka den radioutrustning som krävs för att kunna ta sig mellan flygplatser. De störningar som i första hand kan förutses vad gäller navigerings- och inflygningshjälpmedel och flygradarutrustning är störningar genom reflektion av utsända signaler mot vindkraftverkets torn och rotorblad. De reflekterade signalerna kan ge upphov till felaktig bäringsinformation men även medföra en utsläckning av signalen.	Vägsamfällighetsföreningar har bjudits in att delta i samrådet. Angivna skyddsavstånd innehålls vid ansökt utformning. Bolaget noterar detta. Tillfartsvägar ingår inte i tillståndsprövningen men i samband med projektutformningen görs en översyn på tillfartsvägar för att säkerställa att det finns framkomlighet från närmast liggande djuphamn till projektområdet. Detta beskrivs i teknisk beskrivning. LFV har inbjudits att delta i samrådet.
--	--	---

Vindkraftverk placerade inom skyddsområde för navigationsutrustning för luftfarten kan komma att orsaka störning och en noggrann utredning måste göras i varje enskilt fall.

När det gäller fristående luftfartsanläggningar ute i terrängen som inte tillhör en flygplats görs denna utredning av LFV i egenskap av sakägare. När det gäller luftfartsanläggningar som tillhör en flygplats (inflygningshjälpmedel) svarar respektive flygplats för utredningen.

Uppförande av byggnader eller andra föremål högre än 20 meter kan komma att påverka luftfarten varför en lokaliseringsbedömning ska göras av LFV vid varje enskild etablering.

Transportstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om markering av föremål som kan utgöra en fara för luftfarten, TSFS 2010:155 ersätter "Luftfartsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om markering av byggnader, master och andra föremål", LFS 2008:47.

Föreskrifter avseende hindermarkering ska tillämpas vid markering av föremål som har en höjd av 45 meter eller högre över mark- eller vattenytan och som är belägna utanför en flygplats fastställda hinderbegränsande ytor.

Värt att tänka på är att vindkraftverk i skogsmiljö kan försvåra skogsbrandsbekämpning, sjö- och våtmarkskalkning samt skogsgödsling.

4.3 Organisationer, föreningar och företag

I Tabell 3 nedan redovisas sammanfattade inkomna yttrande från organisationer, föreningar och företag. Yttrandena redovisas i sin helhet i Bilaga 10.

Tabell 3: Inkomna yttranden från organisationer, föreningar och företag samt Bolagets bemötande

Samrådspart	Yttrande	Bemötande
Birdlife Medelpad (2024-01-12)	BirdLife informerar om att de inte har någon kunskap om det finns skyddsvärda och/eller rödlistade fågelarter i närområdet. De utgår från att en naturvärdesinventering görs enligt den senaste naturvårdsstandarden avseende biologisk mångfald.	Bolaget har genomfört en NVI och även fågelinventeringar under år 2022, 2023 och 2024.
Hullsjön-Västanbäck jaktlag (2023-11-29)	Framför i yttrandet att det redan är mycket vindkraft i området och därför inte vill ha fler. Framför även att det blir ett orimligt ingrepp i naturen och frågar sig om det går att återställa. I yttrandet framförs även att de anser att livskvaliteten kommer att försämrats och att hus/fritidshus kommer att tappa i värde.	Bolaget noterar er åsikt om vindkraft i området. I MKB beskrivs återställningsåtgärder. Studier om vindkraftens påverkan på fastighetsvärden pekar i dagsläget åt olika håll. Bolaget jobbar för att tidigt anpassa placering av vindkraftverk för att undvika eventuell påverkan och kompenserar bygden bl.a. genom att avsätta en del av bruttointäkten årligen i en så kallad bygdepeng.
Naturskyddsföreningen Sundsvall-Ånge (2024-01-18)	Naturskyddsföreningen framför att de delar samrådshandlingens syn på vindkraften som en lämplig form av elproduktion i Sverige och att användningen av fossil energi måste avvecklas och el från vindkraft i vissa fall kan vara ett alternativ. De framför att vindkraftverk måste anläggas på platser där påverkan på natur, kulturmiljö och människors bostäder blir så liten som möjligt och att hänsyn måste tas till kumulativa effekter. Förekomsten av många vindkraftsparker inom ett begränsat område kan medföra alltför stora negativa effekter. Naturskyddsföreningen påpekar att ett villkor för vindkraftparkerna är att områdena pekas ut i Sundsvalls kommuns översiktsplan.	Bolaget noterar yttrandet. Bolaget noterar detta. Området där Högsvedjan är lokaliserad är utpekad som ett område där storskalig vindkraft kan prövas i Sundsvalls kommuns tillägg till översiktsplanen

	Naturskyddsföreningen påpekar att aktuella områden ligger långt från tätorter och i begränsad utsträckning nyttjas för friluftsliv men är viktiga rekreativmiljöer för närboende. De påpekar även att med anledning av att det redan finns vindkraftparker i området så kan intrånget upplevas som för stort. De lyfter att vindkraftparker påverkar friluftslivet i en bred störningszon utanför området och att en viktig del av upplevelsevärde för friluftsliv är kopplat till frihet från civilisationens ljud och känslan av orörd natur. Naturskyddsföreningen efterfrågar en tydligare redovisning av hur områdena används av friluftslivet idag och i vilken utsträckning tillgången till tysta områden påverkas av tillkomsten av ytterligare två parker. Naturskyddsföreningen påpekar att det är viktigt att bevara naturvärden inom områdena i största möjliga mån och att de vill återkomma gällande naturvärden och kulturvärden när miljökonsekvensbeskrivningen är klar. Naturskyddsföreningen anser att synpunkter från berörda samebyar ska tillmätas stor betydelse för om parkerna ska tillåtas.	gällande sol- och vindkraft I MKB beskrivs vindkraftsparkens påverkan på friluftsliv, rekreation och boendemiljö. I samband med att ansökan är inskickad och prövningsmyndigheten anser att ansökan är komplett skickas ärendet ut på remiss till berörda och ni ges återigen tillfälle att yttra er. Resultat från kulturmiljöanalys, naturvärdesinventering och fågelinventering finns då redovisat. I MKB beskrivs verksamhetens påverkan, skyddsåtgärder och konsekvenser för rennäringen.
Raeditievaerie Sameby (2024-01-25)	Informerar om att det är samebyarna i Frostviken (Voernese, Ohredahke samt Raeditievaerie) som historiskt använt området för vinterbete i områdena vid Tjärdalsberget och Högsvedjan. Därigenom har dessa samebyar genom reglerna om urminneshävd och sedvana upparbetat en rätt att bedriva renbete på området. Frostviken byarna har fortsatt att nyttja området på sådant sätt som följer naturligt av den samiska renskötselns särdrag och förutsättningar. De kartor som Sametinget tillhandahåller är inte rättsligt prövade och visar därmed inte alltid upp en korrekt bild av vilka samebyar som har nyttjat eller nyttjar området för renbete.	Påverkan på rennäringen tillsammans med skyddsåtgärder beskrivs i MKB

Riksförbundet skogsfinnars intressen (2025-08-11)	Det framförs att området för vindkraftparken är beläget i en trakt som utgör del av Medelpads finnskog med höga kulturhistoriska värden kopplade till den skogsfinska minoriteten. I yttrandet framförs en historisk beskrivning av skogsfinnarnas historia i området samt att kulturmiljöer inom och i närheten av projektområdet pekas ut. I yttrandet framförs att de i samrådsunderlaget saknar en redovisning av den skogsfinska historien och kulturmiljön i området och att avsaknaden innebär en risk att kulturarv kopplat till en erkänd nationell minoritet förbises i den fortsatta processen vilket kan strida mot intentionerna med minoritets- och kulturmiljölagen. I yttrandet yrkas att: En fullödig arkeologisk och kulturhistorisk undersökning genomförs av området. Utredningen bör omfatta historiska kartstudier, ortnamnsanalys och specialiserad fältinventering med kompetens inom finnskogsmiljöer. Den skogsfinska historien och kulturmiljön i projektområdet synliggörs och redovisas tydligt i samrådsunderlaget och kommande miljökonsekvensbeskrivning, inklusive både materiella och immateriella värden. Platser med högt kulturhistoriskt värde undantas från exploatering eller skyddas genom bindande villkor.	Sökanden noterar detta. Sökanden noterar detta. Sökanden noterar detta. I MKB samt bilagor till MKB beskrivs kulturmiljöintressen mer djupgående. En arkeologisk inventering genomförs och ligger till grund för bedömningar i MKB. Vid placering av vindkraftverk och övrig infrastruktur undviks identifierade kulturhistoriska lämningar i möjligaste mån.
Sundsvall-Timrå Airport (2024-11-04)	LFV har på uppdrag av SCA Energy AB utfört en fördjupad flyghinderanalys/steg 2 utredning avseende identifierad påverkan på lägsta vektoreringshöjd för Sundsvall TMA (dnr: D-2024-382993). Under 2025 alternativt tidigt 2026 kommer vektoreringshöjderna justeras vilket möjliggör etableringen av dessa vindkraftsparker. I övrigt gäller som vanligt att: • gällande totalhöjder ej överskrider • byggnadsverken placeras inom en radie av 100m från de i ansökan angivna koordinaterna • hindermarkering utförs enligt Transportstyrelsens föreskrifter	Sökanden noterar yttrandet och är nöjda med den dialog om vektoreringshöjderna som har förts med Sundsvall-Timrå airport för att möjliggöra vindkraftsetableringen.
Tele 2 (2024-02-07)	Tele 2 har inget att erinra mot detta projekt. Vad gäller Net4Mobility nätet i området får Telenor svara, då detta är i deras ansvarsområde.	Bolaget noterar yttrande och samråder även med Telenor.
Telenor (2024-03-07 och 2024-10-03)	Telenor har invändningar mot placering av två verk då de ligger för nära befintligt radiolänkstråk. I ett uppdaterat yttrande 2024-10-03 efter dialog med Sökanden har Telenor meddelat att de inte har några invändningar mot uppförandet av vindkraftsverk. De meddelar att säkerhetsavståndet ska vara 300 m från centrum på verk och centrum av stråk.	Bolaget noterar yttrandet och har tagit detta i beaktande vid arbetet med projektutformning.
Telia Sverige AB (2023-11-17)	Telia Sverige AB har inget att erinra gällande uppförandet av vindkraftverk enligt remiss.	Bolaget noterar yttrandet.

	Radiolänkstråk eller mobilnät berörs inte av den föreslagna etableringen.	
Teracom (2024-01-17)	Teracom bedömer att den planerade vindkraftparken inte kommer att medföra betydande störningar för Teracoms transmission och har därför ingen erinran. Teracom påpekar att bedömningen kan förändras om förändringar i transmissionsnätet görs och vill därför få yttra sig vid inlämnande av tillståndsansökan.	Bolaget noterar yttrandet.

4.4 Fastighetsägare och allmänhet

I Tabell 4 nedan redovisas sammanfattade inkomna yttrande från enskilda särskilt berörda, fastighetsägare och allmänhet. Yttrandena redovisas i sin helhet i Bilaga 11a. I Tabell 4 redovisas även synpunkter från enkäter som lämnades in under samrådsmötet, dessa har numrering 51-109 och redovisas i sin helhet i bilaga 11b.

Tabell 4: Inkomna yttranden från fastighetsägare och allmänhet samt Bolagets bemötande

Sakägare 1	Sakägare 1 framför att de är emot etableringen av vindkraftparken. Det framförs att det redan är många vindkraftparker i området och att det inte ska samlas fler inom området. Det efterfrågas hur detta påverkar människor och djur. Sakägaren framför att det finns många naturvärden i närheten av områdena som påverkas och att påverkan blir större när det är fler parker. Sakägaren efterfrågar även effekter från plastpartiklar och kemikalier som sprids i naturen. Det påpekas att naturreservatet Navarån ligger i närområdet och att grusvägen vid Navarån mellan Holmsjöändan-Stöde riskerar att bli trafikerad och påverka flodpärlmusslan. I yttrandet lyfts att det finns häckande kungsörn och fiskgjuse vid en närliggande sjö och att dessa kan påverkas. Sakägaren lyfter att det finns groddjur/salamandrar i området för Högsvedjan som är känsliga för förändringar av närmiljön. Det påpekas att boendemiljön och många anledningar att bo på landsbygden påverkas negativt. Detta genom förändrad landskapsbild/horisont, ljud och ljus.	I MKB beskrivs och bedöms påverkan och konsekvenser. Flera olika utredningar och inventeringar utgör underlag för denna bedömning. I MKB beskrivs och bedöms påverkan och konsekvenser. Både från den enskilda parken och kumulativt tillsammans med närliggande parker. Naturvårdsverket har i ett regeringsuppdrag kartlagt viktiga källor till mikroplaster. I den rapporten nämns inte vindkraften som en sådan källa. Oavsett om de beräkningar som används kommer från branschen eller från andra aktörer, är slutsatsen att vindkraft i jämförelse med andra källor (bl.a. vägtrafik och konstgräsplaner) sannolikt bidrar med försumbara mängder mikroplast. Naturvärdesinventering och inventering av vatten och våtmarker genomförs inom ramen för projektet. En artskyddsutredning genomförs där projektets påverkan på skyddade arter beskrivs och bedöms. Fågelinventeringar har utförts under 2021, 2022, 2023, 2024 och 2025. Skyddsåtgärder för att minska påverkan på fåglar beskrivs i MKB. En artskyddsutredning genomförs där projektets påverkan på skyddade arter beskrivs och bedöms. Inventeringar av naturmiljöer inom projektområdet har utförts. Dessa utgör underlag till en artskyddsutredning som beskriver projektets påverkan på skyddade arter. Resultaten arbetas in i MKB. Vindkraftverken kommer innebära en förändrad landskapsbild. Påverkan på landskapsbildens beskrivs och bedöms i MKB:n. Påverkan från ljud och skuggor finnas även beskrivna i MKB.
-------------------	--	--

	Sakägaren lyfter även att fastighetsvärden kommer att påverkas negativt.	Studier om vindkraftens påverkan på fastighetsvärden pekar i dagsläget åt olika håll. Bolaget jobbar för att tidigt anpassa placering av vindkraftverk för att undvika sådan eventuell påverkan. Bolaget har tagit fram en intäktsdelningsmodell baserad på förslaget i den statliga utredningen "Värdet av vinden". Utöver intäktsdelning avsätter Bolaget en del av parkens intäkter från elförsäljning till bygdepeng för lokalsamhället under hela parkens produktiva livslängd.
Sakägare 2	Sakägaren påpekar att det i underlaget saknas en skoterled som går upp till Svanatjärnen. Sakägaren påpekar att avståndet från vindskyddet vid tjärnen till närmaste verk endast är 850 m och 740 meter till parkeringen. Sakägaren påpekar att det finns risk för iskast vid användning av leden.	Bolaget tackar för informationen om skoterleden och tar med sig detta i den fortsatta tillståndprocessen. Risken för att människor skadas av fallande is från vindkraftverk har från Energimyndigheten bedömts vara försvinnande liten. Risken för iskastning beskrivs i MKB:n.
Sakägare 3	Sakägaren framför en oro för ljud- och ljusstörningar vid sin stuga där ett viktigt värde är tystnad. Det framförs att vindkraftverken borde byggas längre från bebyggelse. Sakägaren framför frågan om möjlighet att få fastigheten inlöst om värdet sjunker och det blir svårt att sälja. Det frågas även om hur tidplan för byggstart och färdigställande ser ut.	Bolaget har inför samrådet utfört bullerberäkningar och fler beräkningar har genomförts till MKB-arbetet, bland annat för lågfrekvent ljud. Bolaget kommer att följa naturvårdsverkets riktlinjer för buller och i MKB:n formuleras skyddsåtgärder så att gällande riktvärden följs. Inlösen av fastigheter görs inte utanför projektområdet. Inlösen bedöms inte vara genomförbar utan att en lagstiftning finns på plats där bland annat lantmäteriet får ett uppdrag att stödja processen. Som tidigast beräknas byggstart år 2028 men det beror på när tillstånd beviljas. Vindparken tar cirka två år att bygga.
Sakägare 4	I yttrandet ifrågasätts att placera nya vindkraftsparker så nära bebyggelse, fastboende och fritidshus. Det framförs att boende i dagsläget störs av befintliga vindkraftverk genom främst ljud och ljus. Det framförs även att mobiltrafik, tv-mottagning störs samt att fågellivet minskat, främst större fågelarter.	Vid en lokaliseringsutredning prövas olika platserns lämplighet. Då behöver en rad olika parametrar beaktas. I detta fall har området runt Högsvedjan bedömts vara lämplig för en vindkraftsetablering då området bland annat ligger relativt nära en större tätort och nära viktig infrastruktur. Området är dessutom utpekad som ett område där storskalig vindkraft kan prövas i Sundsvalls kommuns tillägg till översiktsplanen gällande sol- och vindkraft. Samråd genomförs i ett första skede tidigt i processen med nät- och teleoperatörer i de berörda områdena. I vissa fall kan länkstråk

	I yttrandet lyfts att Navarn är ett Natura-2000-område med ett unikt bestånd av flodpärlmussla. Det påpekas att den planerade parken har en vattenförbindelse med sjön Navarn vilken innebär en risk för förorening av sjön. Sakägaren menar att höjden på vindkraftverken på 290m kommer att påverka allt i området i högre grad än idag. Det framförs att de som bosatt sig i området har gjort det för att det är ett fantastiskt naturområde och att Navaråns naturreservat gjorts tillgängligt för allmänheten vilket riskerar att förstöras.	sammanfalla med projektområdet, varpå justeringar av projektområdet görs, alternativt korrigering av länkstråket. I MKB beskrivs även de kumulativa effekter, som bedöms kunna uppstå från närliggande parker. I MKB hanteras och beskrivs naturreservat, Natura 2000 och eventuell påverkan på flodpärlmussla. Vid en lokaliseringsutredning prövas olika platserns lämplighet. Då behöver en rad olika parametrar beaktas. I detta fall har området runt Högsvedjan bedömts vara lämplig för en vindkraftsetablering då området bland annat ligger relativt nära en större tätort och nära viktig infrastruktur. Området är dessutom utpekad som ett område där storskalig vindkraft kan prövas i Sundsvalls kommuns tillägg till översiktsplanen gällande sol- och vindkraft. I MKB beskrivs vindkraftparkens påverkan, skyddsåtgärder och konsekvenser bla. gällande människors hälsa och naturmiljön samt friluftsliv och rekreation.
Sakägare 5	Sakägaren framför att det finns flera fastigheter vid Stor-Hullsjön som ligger inom 1–2 kilometer från planerad park och uttrycker en oro att störas av ljud och ljus. De har idag ljusblink i vattnet från annan vindkraftpark. Det framförs en oro för påverkan från infraljud och lågfrekvent ljud. Sakägaren informerar att flera fastigheter använder sjövattnet från Stor Hullsjön som dricksvatten. Det framförs en oro att vattnet i sjön kommer att förorenas och hur det i så fall hanteras av Bolaget. Vattnet i sjön kommer från kalkällor i bergen runt sjön som riskerar att förorenas vid bygge av parken. Det påpekas även att det finns lomfåglar, knipa och skrakar i sjön. Det finns även tjäder och orre.	Vindkraftsparken kommer ha viss påverkan på ljud och ljus i området. Bolaget kommer utforma parken enligt gällande riktlinjer och lagstiftning för buller och hinderljus. I MKB beskrivs parkens påverkan tillsammans med skyddsåtgärder för att minimera negativ påverkan. I MKB kommer även kumulativa effekter från närliggande parker beskrivas och bedömas. Bolaget tackar för informationen om kalkällor/brunnar. En skrivbordsstudie gällande påverkan på hydrologin har genomförts. Om det blir aktuellt kommer ytterligare information att samlas in för att bedöma påverkan på hydrologin. Inventering av fåglar har utförts under år 2021, 2022, 2023 och 2024. I MKB beskrivs påverkan på fåglar tillsammans med skyddsåtgärder.

	Det framförs att de blir omringade av vindkraftverk och att Sökanden bör lösa in fastigheten. Det framförs även att vindkraftverken hamnar nära Skarpuddsbadet och camping där det säljs fiskekort hyrs ut båtar. Fisket i Hullsjön är bra. I yttrandet hänvisas även till en artikel i Läkartidningen avseende effekter på hälsan från ljud från vindkraftverk.	Inlösen av fastigheter görs inte utanför projektområdet. Inlösen bedöms inte vara genomförbar utan att en lagstiftning finns på plats där bland annat lantmäteriet får ett uppdrag att stödja processen Bedömning av påverkan och konsekvenser för friluftslivet redovisas i MKB.
Sakägare 6	Sakägaren framför att det är sakfel att vindkraft är stabil, ren energi. Sakägaren anser att bilderna som visades på samrådet inte hade rätt skala på höjden för vindkraftverken. Det framförs att friluftsliv, jakt och fiske kommer att försämrats.	Bolaget noterar synpunkten. Fotomontagen som visades på samrådsmötet var genererade med en verkshöjd på 290m och hade därmed rätt skala. Jakten kan komma att påverkas under byggnation av vindkraftsparken, men genom en dialog mellan verksamhetsutövarens lokala kontaktperson och jaktledarna kan man oftast hitta någon eller några helger under jaksäsong då inget arbete sker i jaktområdet. Under parkens drifttid finns det inga restriktioner för jakt, och våra erfarenheter har inte visat på några större försämrade omständigheter vid jakt i en vindpark. Verksamhetens påverkan på friluftslivet kommer beskrivas och bedömas i MKB.
Sakägare 7	Sakägaren framför att fotomontagen är felaktiga och anser att verken kommer att synas mer än vad som visas i montagen. I yttrandet lyfts fotomontagen från Nora/Västansjö och från Södra Nedansjö som felaktiga. Det framförs att Bilden från Munkbysjön inte visar de effekter som solen kommer att ha samt att bilden från Storhullsjön är suddig. Det påpekas att en friluftscamping vid Storhullsjön inte finns med i underlaget. Det framförs även att området är LIS område i Sundsvalls ÖP 2040. Fisket i Storhullsjön är ett av mellannorrlands bästa örings- och abborre-fiske och att det riskerar att förstöras med vindkraft runt omkring.	Fotomontage är framtagna av konsult med expertis inom området. Exakt höjd på verken är inte fastställd ännu men verken kommer inte bli högre än 290m. Fotomontagen som visades på samrådsmötet var genererade med en verkshöjd på 290m. Utifrån inkomna synpunkter under samrådet samt landskapsbildsanalysen kommer nya fotopunkter att tas fram inför kommande MKB. Bolaget tackar för informationen om friluftscampingen. Bedömd påverkan och konsekvenser för friluftslivet och rekreationen kommer att beskrivas i MKB.

	Sakägaren påpekar även att det finns biflöden från Högsvedjan till Långtjärn och Långtjärnsbäcken som mynnar i naturreservatet Navarn som i sin tur mynnar i Natura 2000 med flodpärlmussla. Sakägaren framför att denne motsätter sig projektet då en anledning att bo på landsbygden är att komma bort från ljud och ljus. Det framförs att det kommer att påverka hälsa, dricksvatten, livskvalité och möjlighet till jakt. Det framförs att det inte behövs fler vindkraftparker i Västernorrland.	Projektets eventuella påverkan på flodpärlmussla och andra skyddade arter och områden beskrivs i MKB:n. Natura 2000 områden är strikt reglerade och är något som Bolaget tar stor hänsyn till. Inga vindkraftverk eller vägar kommer att anläggas inom utpekade Natura 2000-områden. Skyddsåtgärder kommer att vidtas om det finns skäl för det. I MKB beskrivs och bedöms vindkraftsparkens påverkan på skyddade områden och riksintresseområden. Vindkraftverken behöver förses med hinderbelysning enligt Transportstyrelsens föreskrifter. Detta beskrivs mer ingående i MKB:n. Bolaget har inför samrådet utfört bullerberäkningar och fler beräkningar har genomförts till MKB-arbetet, bland annat för lågfrekvent ljud. Bolaget kommer följa naturvårdsverkets riktlinjer för buller och eventuella skyddsåtgärder beskrivs i MKB:n. En skrivbordsstudie gällande påverkan på hydrologin har genomförts. Om det blir aktuellt kommer ytterligare information att samlas in för att bedöma påverkan på hydrologin. Bolaget noterar yttrandet.
Sakägare 8	I yttrandet framförs att fotomontagen och ljuddemonstrationen på samrådsmötet var missvisande. Sakägaren framför att med anledning av att det inte alltid blåser går det inte att räkna med den totala teoretiska effekten från vindkraften. Sakägaren menar att nyttoeffekten för varje Vkv som uppförs minskar och att den miljömässiga kostnaden ökar.	Fotomontage är framtagna av konsult med expertis inom området. Exakt höjd på verken är inte fastställd ännu men verken kommer inte bli högre än 290m. Fotomontagen som visades på samrådsmötet var genererade med en verkshöjd på 290m. Nya fotopunkter kommer att tas fram inför kommande MKB. Ljuddemonstrationen genomfördes av akustiker med expertis på området. I samband med arbetet med ansökan har ljudberäkningar genomförts. Vindkraftverk producerar el 80% av tiden under ett år. Livscykelanalyser visar att ett vindkraftverk producerat lika mycket energi som det har gått åt för att tillverka det efter 5–9 månader, där större vindkraftverk i goda vindlägen har kortare återbetalningstid. Den energi som går åt för att bygga, driva och avveckla ett

	Sakägaren hänvisar till ett nyhetsinslag på P4 Jönköping där det nämndes att en tredjedel av Sveriges vindkraftverk kan gå i konkurs. Sakägaren lyfte detta på samrådsmötet och fick till svar att det med all säkerhet var gamla verk. Sakägaren ifrågasätter därmed att projektet är hållbart. Sakägaren ifrågasätter Svensk Vindenergi påståande om att åren 2020–2026 tillkommer ny vindkraft i Sverige för 125 miljoner kronor i privat kapital -utan subventioner och bidrag. Sakägaren anser det osannolikt att alla investerare skulle ha gjort en felbedömning av vindkraftsbranschen. Sakägaren hänvisar till ett diagram som visar verklig produktion kontra teoretisk installerad effekt och poängterar att kurvorna divergerar.	vindkraftverk motsvarar bara knappt tre procent av vindkraftverkets totala elproduktion. Debatten om vindkraft, både landbaserad och havsbaserad, är stundtals mycket aktiv i svensk media. SCA konstaterar att en del inlägg i debatten saknar tillräcklig faktamässig grund, eller är skrivna med alltför liten hänsyn till hur branschen är organiserad och fungerar. Det reportage Sakägaren refererar till förefaller den kategori som föreningen Svensk Vindenergi har bemött i följande inlägg: Den svenska vindkraftens ekonomi - Svensk Vindenergi SCA hänvisar sakägaren till Svensk Vindenergi för de synpunkter Sakägaren har på Svensk Vindenergis prognoser. Rent allmänt kan SCA konstatera att i Sverige byggs idag landbaserad vind helt utan någon form av subvention, och de investeringsbeslut som fattas vilar på investerarens uppfattning om värdena som förväntas skapas i vindkraftsparken.
Sakägare 9	Sakägaren framför att det är viktigt att vara öppna och tänka på förnybar energi för hushållningen av jordens resurser. Sakägaren beskriver att familjen har en stuga där personen upplevt fantastisk natur. En plats för rekreation och tystnad som personen vill ska få finnas kvar. Det noteras i yttrandet att det är två verk i layouten som är placerade en bit ifrån övriga och lyfter frågan om det skulle gå att flytta dessa. Att det skulle spela roll om avståndet till närmaste verk är längre bort. Det framförs en önskan om att närmaste verk ska placeras minst tre kilometer bort från bebyggelse. I yttrandet påpekas att Navaråns naturreservat är beläget nära området för parkerna och att det där finns ett av Sveriges mest skyddsvärda bestånd av flodpärlmussla. Det framförs en oro att projektet kan skada naturreservatet.	Bolaget har inför samrådet utfört bullerberäkningar och fler beräkningar har genomförts till MKB-arbetet, bland annat för lågfrekvent ljud. Bolaget är skyldiga att följa naturvårdsverkets riktlinjer för buller och i MKB:n formuleras skyddsåtgärder så att gällande riktvärden följs. Placeringen av vindkraftverk som presenterades på samrådet var en exempellayout som har omarbetats utifrån inkomna synpunkter och resultat från inventeringar. En uppdaterad layout presenteras i MKBn. Verksamhetens påverkan på skyddade områden och flodpärlmussla beskrivs och bedöms i MKB.
Sakägare 10	I yttrandet framförs ett motstånd mot parken då sakägaren anser att den kommer att förstöra den	I MKB beskrivs och bedöms påverkan och konsekvenser på naturmiljö.

	natursköna bygden runt Hullsjöarna och påverka natur, mark och boende mycket negativt.	Flera olika utredningar och inventeringar utgör underlag för denna bedömning.
Sakägare 11	Sakägaren framför i sitt yttrande att det saknas fotopunkter/bilder som beskriver hur en vindkraftspark på Tjärdalsberget kan komma att synas från Backtjärn, Norrhjulen, Orrberget och Specksta. Tydliga bilder från dessa områden framförs viktiga för att boende ska kunna ta ställning till den planerade parken. Sakägaren framför en protest mot Bolagets planer på att bygga vindkraftverk på Tjärdalsberget och Högsvedjan. 44 vindkraftverk i dessa två områden uppge allvarligt försämra villkoren för allt levande inom ett område större än 30 km². Syn och ljusföroreningar uppges beröra ett dubbelt så stort område. Området som uppges vara ett eldorado för rörliga friluftslivet, bär- och svampplockare, jägare och ornitologer, riskerar att förvandlas till ett jättelikt industriområde. Yttrandet koncentrerar sig till vindkraftsparkernas påverkan på fastighetsägare i Backtjärn. Området kring Backtjärn uppges vara ett stycke spännande vildmark. Utöver vanligt förekommande viltarter såsom älg, räv, hare och grävling har även lodjur och järv setts passera över sjön. Spår av varg och björn har noterats, där spår av björn uppges vara vanligt förekommande. Fågellivet uppges vara rikt. Fjällvråken syns ofta kretsas över området. Örnar har setts och längre in i området kan berguv höras sena kvällar. Nötväckor, domherrar, talloxe och blåmes, större och mindre hackspett samt gråspett uppges gästa närboendes fågelautomater vintertid. Sommarkvällar i skymning kan fladdermöss i stor mängd ses jaga sin föda, vilket är ett tecken på rikt insektsliv där mängder av humlor och bin pollinerar växter. Sakägaren lyfter att boende köpt och investerat i sina fastigheter vilket de nu uttrycker en oro för kommer förändras om vindkraftsplanerna blir verklighet. I yttrandet framförs även synpunkter på vindkraftsparkens läge. Enligt kartbilder presenterade av SCA/Sweco kommer vindkraftsindustrin ligga i väst och nordväst. På	Nya fotomontage är bilagda MKB. Synpunkter om platser som inkommit under samrådet har beaktats likväl resultat från synbarhetsanalys samt landskapsbildsanalys. I MKB beskrivs och bedöms påverkan och konsekvenser för närboende och naturmiljö. Flera olika utredningar och inventeringar utgör underlag för denna bedömning. Tillgängligheten och därmed det rörliga friluftslivet kommer främst påverkas under byggnationstiden, då vissa områden etappvis kommer vara avspärrade av säkerhetsskäl. Hela området kommer aldrig vara avstängt. När byggnationen är klar efter ca 2 år kommer man kunna röra sig fritt i området. Inventeringar av fåglar har utförts under år 2021, 2022, 2023, 2024 och 2025 för att kartlägga förekomst av arter så att skyddsåtgärder kan vidtas om så behövs. Resultat och skyddsåtgärder beskrivs i MKB. Fladdermöss har inventerats under år 2023 och påverkan och eventuella skyddsåtgärder beskrivs i MKB:n. Nya fotomontage biläggs MKB. Synpunkter om platser som inkommit under samrådet har beaktats likväl

	samrådet visades inga bilder på hur Backtjärn kommer se vindkraftsverken. Fotopunkter i den västra, sydöstra och södra delen av industriområdet saknas. Sakägaren begär att en fotopunkt upprättas i Backtjärn, liksom i Norrhuljen, Huljen, Orrberget och Specksjön. Sakägaren lyfter att denna begäran ännu inte hör sammats. Sakägaren informerar om att de tagit kontakt med kunniga personer med enkla projiceringar av hur vindkraftsparken kan komma att se ut. Enligt sakägaren kommer de tillhöra de värst drabbande av syn-, ljud och ljusföroreningar. Verk av denna storlek ska vara försedda med intensivt fast vitt ljud i toppen och blinkade röda ljus längre ned, vilket uppges fullständigt förändra natthimmel. Dagtid kommer ett stort antal verk synas. Sakägaren upplyser om att den förhärskande vindriktningen i området vintertid är nordväst och vid gråväder och nederbörd kommer boende påverkas av ljudmattor, även inomhus, som med stor säkerhet uppges överstiga riktvärdet om 40 dB. I yttrandet framförs även sakägarens orosbild över förändringen av miljön och livskvaliteten som vinindustrin kommer medföra. Sakägaren lyfter en oro över att det inte kommer gå att bo kvar. En oro för fastigheternas värdeminskning anges också. Enligt sakägaren uppger mäklare att redan när plan på vindkraftspark presenteras faller värdet på fastigheter med nära 30 %. Sakägaren framför en rädsla att värdet blir än längre. SCA uppges tydligt deklarerat att företaget inte tar ansvar för förluster som fastighetsägare gör pga vindkraftsparker, vilket innebär att det är privatpersoner som får ta ansvar för de negativa konsekvenserna som vinindustrin medför. Mot bakgrund av vad som beskrivits ovan tar sakägaren helt avstånd från SCA:s planer på att bygga vindkraftsparker i Tjärdalsberget och Högsvedjan. Sakägaren kräver att företaget omedelbart drar tillbaka ansökan för att på så sätt undvika de kostnader en fortsatt process åsamkar såväl samhälle som privatpersoner.	resultat från synbarhetsanalys samt landskapsbildsanalys. Vindkraftsverken behöver försees med hinderbelysning och kommer att följa Transportstyrelsens regelverk gällande utformning. Animeringar för att illustrera hinderbelysningen finns bilagd MKB. Ljudberäkningar utgår från att vindriktningen är från parken mot ljudkällan och redovisar alltså hur långt ljudet sprids som längst. Efter att parken uppförts kommer ljudmätningar att utföras för att säkerställa att ljudnivåerna innehålls I MKB beskrivs och bedöms påverkan och konsekvenser för närboende och naturmiljö. Flera olika utredningar och inventeringar utgör underlag för denna bedömning. Studier om vindkraftens påverkan på fastighetsvärden pekar i dagsläget åt olika håll. Bolaget jobbar för att tidigt anpassa placering av vindkraftverk för att undvika sådan eventuell påverkan. Bolaget har tagit fram en intäktsdelningsmodell baserad på förslaget i den statliga utredningen "Värdet av vinden". Utöver intäktsdelning avsätter Bolaget en del av parkens intäkter från elförsäljning till bygdepeng för lokalsamhället under hela parkens produktiva livslängd.. Bolaget respekterar er inställning till projektet.
Sakägare 12	I yttrandet framförs att de inte vill att parken ska byggas då den skulle byggas enbart en kilometer från sakägarens hem. Det lyfts att det främst är de två verk närmast Navarn som de opponerar sig mot.	Bolaget noterar synpunkten. I samband med ansökan har en uppdaterad layout tagits fram.

	Det påpekas att Navarån är Natura 2000-område och hyser flodpärlmussla. Sakägaren uttrycker även en oro för störningar från ljud och att de ofta har öppna fönster som gör att ljudet blir högre även inomhus. Det påpekas även att när verken är så höga blåser det ofta vilket gör att ljudet kommer att vara permanent. I yttrandet framförs även att de kommer att störas av ljus dygnet runt. Sakägaren framför även en oro för iskast och därmed begränsade möjligheter att röra sig runt huset och att friluftsliv och möjlighet att röra sig i naturen är viktigt. Det påpekas att sakägaren redan störs av andra vindkraftparker i området och att de skulle bli omringade. Det är viktigt att ta med kumulativa effekter. Sakägaren påpekar även att deras bostad inte fanns med på kartorna. Sakägaren har även bifogat en lista med rödlistade och/eller artskyddade fåglar i området (se bilaga 1 till sakägare 12).	I MKB beskrivs och bedöms verksamhetens påverkan på Natura 2000 område och flodpärlmussla. Vindkraftsparken kommer ha viss påverkan på ljud och ljus i området. I MKB beskrivs påverkan och konsekvenser gällande ljus och ljud. Verken utrustas med hinderljus enligt gällande lagstiftning för hinderljus. Bolaget följer Naturvårdsverkets riktvärden avseende buller från vindkraftverk vid bostäder samt friluftsliv- och rekreationsområden. Risken för att människor skadas av fallande is från vindkraftverk har från Energimyndigheten bedömts vara försvinnande liten. Risk för iskast beskrivs i MKB. Under bygg-/avvecklingsfasen kommer framkomligheten till delar av parken där arbete pågår att vara begränsade i övrigt kommer det inte att finnas stängsel eller fysiska avspärrningar kring verken under driftskedet. I MKB beskrivs och bedöms kumulativa effekter från närliggande vindkraftparker. Bolaget beklagar om bostaden inte fanns markerad på kartorna. Informationen har uppdaterats till MKB. Inventeringar av fåglar har utförts under år 2021, 2022, 2023, 2024 och 2025 för att kartlägga förekomst av arter så att skyddsåtgärder kan vidtas om så behövs. Resultat och skyddsåtgärder beskrivs i MKB.
Sakägare 13	Sakägaren framför att en viktig aspekt för boende i området är tystnaden som nu kommer att försvinna med vindkraftverk en kilometer bort. Sakägaren anser att vindkraftverk borde byggas nära befintliga verksamheter som redan bullrar såsom industrier och vägar.	Vindparken kommer ha viss påverkan på ljud i området. Bolaget följer Naturvårdsverkets riktvärden avseende buller från vindkraftverk vid bostäder samt friluftsliv- och rekreationsområden. I MKB beskrivs och bedöms påverkan av ljud. Det finns en rad parametrar som behöver beaktas vid anläggandet av en vindpark. Tillgång till bra vindlägen till exempel. Området där Högsvedjan är lokaliserad är dessutom utpekad som ett område där storskalig vindkraft kan prövas i Sundsvalls kommuns tillägg till översiktsplanen gällande sol- och vindkraft.

Sakägare 14	Sakägaren framför att denne är emot vindkraftparken	Bolaget respekterar er inställning till projektet.
Sakägare 15	Sakägaren framför att denne är emot vindkraftparken och att landskapsbilden kommer att bli förstörd. Sakägaren framför att dennes fritidsboende enbart ligger 1,4 kilometer från parken och är emot att det byggs så nära på grund av ljud- och ljusstörningar. Det framförs att personen vistas mycket i naturen och att detta nu kommer att begränsas. Sakägaren framför att det saknas fotopunkter från Navarn samt att kartorna inte visade flöden till sjön från området.	En etablering av vindkraft innebär en förändring av landskapsbilden. En landskapsbildsanalys har tagits fram där denna förändring beskrivs. Projektets påverkan på landskapsbilden är en miljöaspekt som beskrivs och bedöms i MKB. Bolaget följer Naturvårdsverkets riktvärden avseende buller från vindkraftverk vid bostäder och frilufts- och rekreationsområden. Verken kommer att utrustas med hinderljus enligt vid tiden för uppförande gällande lagstiftning. Animeringar för att illustrera hinderbelysningen från utvalda platser finns bilagd MKB. Under bygg-/ avvecklingsfasen kommer framkomligheten till delar av parken där arbete pågår att vara begränsade i övrigt kommer det inte att finnas stängsel eller fysiska avspärrningar kring verken under driftskedet. I MKB beskrivs påverkan på friluftsliv. Nya fotomontage har tagits fram och finns bilagda MKB:n. Synpunkter om platser som inkommit under samrådet har beaktats likväl resultat från synbarhetsanalys samt landskapsbildsanalys.
Sakägare 16	Sakägaren informerar om att de har fritidshus vid naturreservatet och sjön Navarn och kommer således påverkas av Högsvedjans vindkraftsverk. I yttrandet framförs att man är emot att SCA ska uppföra en vindkraftspark i Högsvedjan. Sakägaren informerar om att de redan har en vindkraftspark på Nylandsbergen och anser att det blir för tätt och nära mellan vindkraftverken. Sakägaren uppger att det kommer innebära störande ljud och ljus dygnet runt, vilket anses orimligt. I yttrandet lyfts att det forskas och att de kan se klara hälsoproblem i vindkraftsverkens närområde. Sakägaren informerar om att ljudteknikern på SCA:s samrådsmöte sa att det inte finns någon gräns för hur ofta eller hur länge riktvärdet på 40 dB får överskridas utomhus vid bostad. I yttrandet uttrycks en oro över att detta kan innebära att gränsvärdet	Bolaget noterar yttrandet och respekterar er inställning till vindparken. I MKB beskrivs och bedöms påverkan på närboende. Både den enskilda parken och kumulativt tillsammans med närliggande parker. Bolaget följer Naturvårdsverkets riktvärden avseende buller från vindkraftverk vid bostäder och frilufts- och rekreationsområden. Verken kommer utrustas med hinderbelysning enligt vid uppförande gällande lagstiftning. Bolaget följer Naturvårdsverkets riktvärden avseende buller från vindkraftverk vid bostäder, påverkan på närboende beskrivs i MKB.

överskrids både ofta och länge. Sakägaren undrar vem som ansvarar för detta, vart man ska vända sig vid upplevda störningar och om man inte kan sova på nätterna samt om någon kan stänga av och i så fall vem.

Ljudteknikern uppges även ha informerat om att SCA själva bestämmer när och var en ljudmätning ska utföras samt att det går att justera upp och ner ljudnivån med 10 dB på moderna vindkraftverk. Mätning kan således göras vid gynnsamma förhållande för SCA. Sakägaren kräver en objektiv konsekvensanalys med ny forskning som grund gällande både människan, djur och natur. Sakägaren lyfter att vindkraftverken med denna höjd inte finns än.

Sakägaren lyfter i yttrandet att blinkande ljus är påslagna dygnet runt i Sverige. Detta innebär att ljusmarkeringar från vindkraftverken kan störa boende både kvälls- och nattetid. Det finns inga riktlinjer för störningar men sakägaren uppger att det är viktigt att presentationer, visualiseringar och dylikt är tydliga med att visa korrekt, vilket sakägaren anser inte gjorts.

Utöver störande ljud, ljus och skuggor uppger sakägaren att detta innebär även ett begränsat rörelseområde pga iskast från vingarna. Sakägaren ställer frågan om inte naturen ska få nyttjas i ett land med en fantastisk allemansrätt.

I yttrandet framförs att flera hushåll idag redan är störda med ljus och ljud från vindkraftverken på Nylandsbergen, trots att parken ligger på ett mer rimligt avstånd, ca 4,5 kilometer från deras bostäder. Sakägaren uppger att ytterligare en park skulle innebära att man blir omringad av dessa störningar vilket uppges få förödande konsekvenser på välmående och livskvalité.

Sakägaren lyfter att på många ställen i länet arbetas det med att återställa sumpmarker och naturen. Här tänker SCA istället förstöra naturen till följd av byggnation av vägar och vindkraftsverk. Vindkraft uppges torka ut och myrmarker dräneras ur, vilket uppges bara vara en del av miljöförstöringen. Det blir även nya grustag, vägar och skogsskövling med mera. Sakägaren lyfter att på Erikslund på Björnberget har 800 liter olja spridits i naturen.

Verksamhetsutövaren har en skyldighet att följa upp och kontrollera att de villkor som beskrivs i tillståndet efterlevs. Om närboende upplever störningar kan tillsynsmyndigheten (kommun eller länsstyrelse) kontaktas. Tillsynsmyndigheten utreder då om verksamheten klarar villkoren och kan besluta om krav på åtgärder om villkoren överskrids.

Vindkraftverken behöver förses med hinderbelysning enligt gällande lagstiftning. Påverkan från hinderbelysning beskrivs i MKB:n och visualiseringar har tagits fram.

Risken för att människor skadas av fallande is från vindkraftverk har från Energimyndigheten bedömts vara försvinnande liten. Risk för iskast beskrivs i MKB. Under bygg-/avvecklingsfasen kommer framkomligheten till delar av parken där arbete pågår att vara begränsade i övrigt kommer det inte att finnas stängsel eller fysiska avspärningar kring verken under driftskedet.

Vindkraftverken behöver förses med hinderbelysning. Påverkan från hinderbelysning beskrivs i MKB:n.

Som komplettering till naturvärdesinventeringen har våtmarker inventerats och bedömning av påverkan redovisas i MKB.

Bolaget kommer vidta skyddsåtgärder för att minimera risk för olja sprids i naturen.

	Sakägaren undrar i yttrandet vad som händer sedan, vem tar bort dessa kolosser när de är uttjänta. Kommer det bli som i Åvikebukten att ingen vill ansvara? Sakägaren anger att de inte är emot vindkraft i sig men riskerar nu att bli omringade av dessa nya parker med ytterligare 44 vindkraftverk och att de räcker med de som redan finns. Sakägaren lyfter vikten av att beakta kumulativ effekt när parker byggs nära varandra. I yttrandet framförs att länet är mättat med vattenkraft och vindkraft. El som levereras kan användas här och inte skickas söderut. Sakägaren anser inte att Västernorrland behöver ansvara för detta utan att övriga delar av landet får ta sitt ansvar att öka sin egna produktion. Sakägaren ställer till sist frågan vem som vill köpa fastigheter med 62 vindkraftverk som grannar och uttrycker en oro för att ingen vill göra det. Sakägaren vill inte att vindkraftverk byggs på Högsvedjan.	Ägare av parken ansvarar för att avveckla vindkraftparken när den är uttjänt. Återställningsgarantier utfärdas och regleras i tillstånd för att säkerställa att det finns pengar för nedmontering av uttjänta vindkraftverk och återställande av platsen. Storleken på säkerheten beslutas av den prövande myndigheten och är enligt myndigheten tillräcklig för ändamålet. I MKB redovisas hur parken planeras att återställas. I MKB beskrivs och bedöms påverka från närliggande parker. Enligt Energimyndigheten och andra kommer Sveriges efterfrågan på el att öka kraftigt fram till 2045. Det är en stor samhällslig utmaning för Sverige att möta denna efterfråga med ny elproduktion. Bolaget bedömer att det är viktigt att utreda varje enskild plats som erbjuder goda elproduktionsmöjligheter i syfte att bidra till att säkerställa tillgång till förnybar energi i den mängd som förväntas efterfrågas. Studier om vindkraftens påverkan på fastighetsvärden pekar i dagsläget åt olika håll. Bolaget jobbar för att tidigt anpassa placering av vindkraftverk för att undvika sådan eventuell påverkan. Bolaget har tagit fram en intäktsdelningsmodell baserad på förslaget i den statliga utredningen "Värdet av vinden". Utöver intäktsdelning avsätter Bolaget en del av parkens intäkter från elförsäljning till bygdepeng för lokalsamhället under hela parkens produktiva livslängd. Bolaget respekterar er inställning till projektet.
Sakägare 17	Sakägaren framför att vindkraftparken kommer att förstöra för jakt och möjlighet att vistas i skogen kring Hullsjön. Sakägaren framför även att det är ett problem för skoteråknningen när natur förstörs och nya vägar ska anläggas.	Jakten kan komma att påverkas under byggnation av vindparken, men genom en dialog mellan verksamhetsutövarens lokala kontaktperson och jaktledarna kan man oftast hitta någon eller några helger under jaktsäsong då inget arbete sker i jaktområdet. Under parkens drifttid finns det inga restriktioner för jakt eller att vistas i

		området. Bolagets erfarenheter har inte visat på några större försämrade omständigheter vid jakt i en vindpark. Vid vissa väderförhållanden kan dock tillgängligheten påverkas vid t.ex. åska och risk för iskast. Påverkan och konsekvenser för rekreation och friluftsliv beskrivs i MKB.
Sakägare 18	Sakägaren framför att denne inte vill ha vindkraftparken då den skulle vara belägen enbart en kilometer från stugan och i söderläge. Det framförs att det blir för tätt med vindkraftverk då det redan finns andra parker i området.	Kumulativa effekter från närliggande parker beskrivs i MKB:n.
Sakägare 19	Sakägaren framför att denne är emot etablering av parken då området är lugnt och tyst idag och att detta skulle ersättas med ett ständigt ljud och ljus. Sakägaren framför att hen inte upplevt blåst eller vind i området. Det framförs även att det är tillräckligt med vindkraft i norr.	Vindkraftverken kommer innebära en viss påverkan av ljud och ljus. Påverkan beskrivs och bedöms i MKB:n. Bolaget följer Naturvårdsverkets riktvärden avseende buller från vindkraftverk vid bostäder samt frilufts- och rekreationsområden och kommer utrusta verken enligt gällande lagstiftning för hindersljus. Vindanalyser visar på medelvindar på 7,78 m/s vilket gör det lämpligt ur vindsynpunkt. Enligt Energimyndigheten och andra kommer Sveriges efterfrågan på el att öka kraftigt fram till 2045. Det är en stor samhällelig utmaning för Sverige att möta denna efterfråga med ny elproduktion. Bolaget bedömer att det är viktigt att utreda varje enskild plats som erbjuder goda elproduktionsmöjligheter i syfte att bidra till att säkerställa tillgång till förnybar energi i den mängd som förväntas efterfrågas.
Sakägare 20	Det framförs i yttrandet att sakägaren är emot parken då den hamnar nära bostaden. Sakägaren lyfter att det kommer att bli en begränsning i möjligheten att röra sig på grund av risk för iskast och att det kommer att vara störande ljud dygnet runt. Sakägaren lyfter även huruvida det finns en gräns för hur ofta gränsen för ljud får överskridas.	Bolaget noterar yttrandet och respekterar er inställning till vindkraftsparken. Risken för att människor skadas av fallande is från vindkraftverk har från Energimyndigheten bedömts vara försvinnande liten. Risk för iskast beskrivs i MKB. Bolaget följer Naturvårdsverkets riktvärden avseende buller från vindkraftverk vid bostäder och frilufts- och rekreationsområden. Krav gällande buller är ett villkor för tillståndet och kommer att följas.

Sakägare 21	Sakägaren framför att de inte vill ha fler vindkraftsparker runt eller vid deras sommarstuga. Sakägaren beskriver i sitt yttrande att sommarstugan nyttjas för avkoppling och tystnad och att man inte vill höra verkens oväsen eller se dem. Den underbara utsikten och den lugna idyllen uppges bli förstörd.	Bolaget noterar yttrandet och respekterar er inställning till vindkraftsparken. Vindparken kommer utformas enligt gällande lagstiftning för att minimera negativ påverkan på människors hälsa och miljön. I MKB bedöms och beskrivs samtliga relevanta miljöaspekter, däribland landskapsbild och buller.
Sakägare 22	Sakägaren framför att vindkraftsparken hamnar nära dennes fritidsboende och att de därför kommer att störas av ljud och ljus. Sakägaren påpekar även att det kommer att bli en begränsning i möjligheten att röra sig i området och att skoterleder inte kan nyttjas. Sakägaren framför även en risk att värdet på fastigheten blir lägre. Det lyfts även att området har höga naturvärden genom exempelvis flodpärlmusslan i Navarån och Navarn. Sakägaren framför att en naturvärdesinventering bör genomföras innan beslut tas om att parkerna.	Vindkraftsparken kommer ha viss påverkan på landskapsbild, ljud och ljus i området. Aspekterna beskrivs och bedöms i MKB. Bolaget följer Naturvårdsverkets riktvärden avseende buller från vindkraftverk vid bostäder samt friluftsliv- och rekreationsområden och verken utrustas med hinderljus enligt gällande lagstiftning. Det kommer inte finnas några stängsel eller fysiska avspärningar kring verken när de är driftsatta. Det som kan förekomma är tillfälliga avstängningar kopplat till byggfasen av säkerhetsskäl. När byggnationen är färdigställd kommer det inte att finnas några begränsningar i hur området kan användas. I MKB bedöms och beskrivs påverkan på friluftsliv. Studier om vindkraftens påverkan på fastighetsvärden pekar i dagsläget åt olika håll. Bolaget jobbar för att tidigt anpassa placering av vindkraftverk för att undvika sådan eventuell påverkan. Bolaget har tagit fram en intäktsdelningsmodell baserad på förslaget i den statliga utredningen "Värdet av vinden". Utöver intäktsdelning avsätter Bolaget en del av parkens intäkter från elförsäljning till bygdepeng för lokalsamhället under hela parkens produktiva livslängd. Bolaget har genomfört naturvärdesinventeringar och har beaktat resultatet av dessa i arbetet med projektutformning. I MKB:n beskrivs skyddsåtgärder kopplat till naturmiljö.
Sakägare 23	Sakägaren framför att det redan finns vindkraftverk i området som de störs av. Det framförs även att Navarn möjliggör fiske, båtturer, kajakpaddling och långfärdsskridskor och att den skulle påverkas negativt av vindkraftsparken.	Kumulativa effekter från närliggande parker beskrivs i MKB. Påverkan på friluftslivet behandlas i MKB.

	Det framförs även en oro för att vattnet förorenas av läckande hydraulolja. Sakägaren anser även att samrådsmötet var bristfälligt och förskönande. Det lyfts även en oro för att värden på fastigheter sjunker. Sakägaren anser att Sökanden ska ta ansvar för värdeminskningarna.	I MKB:n beskrivs risk för utsläpp till mark och vatten samt de skyddsåtgärder som Bolaget åtar sig att vidta för att minimera dessa. Bolaget tackar för synpunkterna om samrådsmötet och vill informera om att samrådet är den inledande delen av tillståndsprocessen där verksamhetsutövaren informerar om kommande projekt och inhämtar information och synpunkter från myndigheter, sakägare och allmänheten. I MKB beskrivs miljöaspekterna och påverkan från projektet mer ingående. Studier om vindkraftens påverkan på fastighetsvärden pekar i dagsläget åt olika håll. Bolaget jobbar för att tidigt anpassa placering av vindkraftverk för att undvika sådan eventuell påverkan. Bolaget har tagit fram en intäktsdelningsmodell baserad på förslaget i den statliga utredningen "Värdet av vinden". Utöver intäktsdelning avsätter Bolaget en del av parkens intäkter från elförsäljning till bygdepeng för lokalsamhället under hela parkens produktiva livslängd.
Sakägare 24	Det framförs i yttrandet att det är svårt att förstå hur effekter på djur, natur och människa ska kunna mätas på verk som är högre än befintliga. Det framförs att de saknade en redovisning av ljuskällor och synintryck på samrådet. Det saknades även bild på hur ljud/ljuszoner ser ut runt parkerna. Sakägaren ifrågasätter om vindkraft är en stabil och hållbar energiförsörjning och vad händer om tekniken blir omodern innan parken tas i drift.	Syn-, ljud- och skuggberäkningar görs teoretiskt utifrån den totalhöjd av verk som ansökan avser. Miljöbedömningen baseras på resultatet av dessa beräkningar och bedöms därmed vara tillämpliga. Bedömningen av vindkraftverkens påverkan på exempelvis natur- och boende utgår bland annat från höjden på verken. Den maximala höjden på verken blir maximalt 290m vilket utgör underlaget för bedömningen av påverkan. I samrådsunderlaget och under samrådet presenterades ljud och skuggberäkningar. I MKB redovisas och bedöms konsekvenserna avseende ljud och hinderbelysning. Enligt 2 kapitlet miljöbalken finns det krav om att verksamhetsutövaren ska använda bästa möjliga teknik. Ansökan avser maximalt antal verk och totalhöjd för att kunna få flexibilitet i typ av vindkraftverk inför byggskedet. Tillstånd ges med en begränsning i tid för uppförande. Detta innebär att

		parken måste ha byggts och driftsatts inom utsatt tid för att tillståndet ska vara giltigt.
Sakägaren frågar hur avvecklingen ser ut samt vilka som bygger och har entreprenad för parken. Kan det bli utländska företag?		Hur avveckling av parken planeras att genomföras beskrivs i MKB:n. Ägaren av miljötillståndet ansvarar för avveckling av parken. Återställningsgarantier utfärdas för att säkerställa att det finns pengar för nedmontering av uttjänta vindkraftverk och återställande av platsen. Efter givet tillstånd skickas anbud ut till olika entreprenörer för byggnation av parken. Kontrakt skrivs med en av dessa. Det är i dagsläget inte möjligt att svara på vilken entreprenör som kommer att bli aktuell för byggnation av parken.
Sakägaren lyfter frågan om kompensation för att livsmiljön påverkas och sjunkande fastighetsvärden?		Svenska myndigheter ansvarar för att underlätta och skapa förutsättningar för att målet om 100% förnybar energi ska nås och således ligger det även på myndigheterna att vidta åtgärder om hinder uppstår. Huruvida fastighetsvärdena påverkas i ett område och om kompensationsåtgärder behöver sättas in är alltså upp till berörda myndigheter att avgöra. Bolaget jobbar för att tidigt anpassa placering av vindkraftverk för att undvika sådan eventuell påverkan. Bolaget har tagit fram en intäktsdelningsmodell baserad på förslaget i den statliga utredningen "Värdet av vinden". Utöver intäktsdelning avsätter Bolaget en del av parkens intäkter från elförsäljning till bygdepeng för lokalsamhället under hela parkens produktiva livslängd.
Vilka får tillgång till elen som produceras? Får de som påverkas del av elen?		Den el som produceras i vindparken transporteras via det interna elnätet vidare ut till regionnät. El som inte är konsumerad förs vidare ut till stamnätet.
Sakägaren frågar sig varför det planeras ytterligare vindkraftparker på platser där det redan finns befintliga parker.		Enligt Energimyndigheten och andra bedömare kommer Sveriges efterfrågan på el att öka kraftigt och rent av möjligen fördubblas fram till 2045. Det är en stor samhällslig utmaning för Sverige att möta denna efterfråga med ny elproduktion. Det pågår projektering av både havsbaserad och landbaserad vindkraft, men i båda fallen är osäkerheterna runt varje enskilt projekt mycket stora. Därför bedömer Bolaget att det är viktigt att gå vidare

	Sakägaren oroar sig för spridning av föroreningar i samband med oljeläckage. Sakägaren framför att de inte vill se att parken byggs och att området fick vara kvar som det är. Sakägaren påpekar att ljuddemonstrationen på samrådsmötet inte är representativ då den redovisade ljud från en vindsnurra. Det påpekas även att höjden kommer att göra att det snurrar ofta och att det därför ofta är ljud.	med utvecklingen av varje enskild plats som erbjuder goda elproduktionsmöjligheter i syfte att bidra till att säkerställa tillgång till förnybar energi i den mängd som förväntas efterfrågas. Bolaget redovisar i MKB:n vilka alternativa lokaliseringar som utretts. Risker som exempelvis förorenings-spridning beskrivs och bedöms i MKB:n. Bolaget noterar synpunkten. Enligt Naturvårdsverkets riktvärden ska den samlade ljudbilden vid en bostad inte ska överstiga 40 dB(A). Gränsen för 40 dB (A) gäller oavsett om det är ett eller flera verk. I MKB beskrivs och bedöms påverkan på boendemiljö kopplat till ljud.
Sakägare 25	Sakägaren framför att de är emot vindkraftsprojektet och anser att det skulle försämrade villkoren för allt levande i området. Sakägaren anser att även livsvillkoren för boende i byarna kring de planerade vindkraftparkerna kommer att försämrade. Det framförs att området är viktigt för det rörliga friluftslivet vilket skulle begränsas av vad sakägaren anser är ett industriområde. Sakägaren lyfter att området är oförstörd vildmark med ett rikt djur- och växtliv, exempelvis vilt, skyddsvärda fåglar och flodpärlmussla. Sakägaren anser att en naturvärdesinventering ska genomföras. Sakägaren påpekar även att fastighetsvärden kommer att förändras negativt.	I MKB beskrivs och bedöms påverkan på människors hälsa och miljö samt naturmiljö. Skyddsåtgärder för att minimera påverkan beskrivs också. Friluftsliv är en av de miljöaspekter som behandlas i MKB:n. I MKB:n beskrivs förutsättningarna för friluftslivet och konsekvenser bedöms. Bolaget har genomfört naturvärdesinventeringar och riktade artinventeringar i området. Påverkan på naturmiljön, djur- och fågellivet hanteras i MKB:n. I MKB:n beskrivs nödvändiga hänsynsåtgärder för att minska påverkan på naturmiljön och för specifika arter. Svenska myndigheter ansvarar för att underlätta och skapa förutsättningar för att målet om 100% förnybar energi ska nås och således ligger det även på myndigheterna att vidta åtgärder om hinder uppstår. Huruvida fastighetsvärdena påverkas i ett område och om kompensationsåtgärder behöver sättas in är alltså upp till berörda myndigheter att avgöra. Bolaget jobbar för att tidigt anpassa placering av vindkraftverk för att undvika sådan eventuell påverkan. Bolaget har tagit fram en intäktsdelningsmodell baserad på förslaget i den statliga utredningen "Värdet av vinden". Utöver intäktsdelning avsätter Bolaget

	I yttrandet framförs att det saknas fotopunkter från StorHullsjön, Norrhuljen, Huljen, Orrberget och Specksjön. Det framförs en oro att boende kommer att störas av ljud och ljus. Det lyfts i yttrandet att möjligheten till utevistelse kommer att begränsas med anledning av bl.a. iskastning och att risker behöver utredas ordentligt. Sakägaren anser att en påverkansutredning ska göras för att utreda all påverkan och att det utredas gemensamt med andra vindparker för en helhetsbild.	en del av parkens intäkter från elförsäljning till bygdepeng för lokalsamhället under hela parkens produktiva livslängd. Nya fotomontage har tagits fram och finns bilagda MKB:n. Synpunkter om platser som inkommit under samrådet har beaktats likväl resultat från synbarhetsanalys samt landskapsbildsanalys. Vindkraftsparken kommer ha viss påverkan på ljud och ljus i området. I MKB beskrivs påverkan och konsekvenser gällande ljus och ljud. Verken utrustas med hinderljus enligt gällande lagstiftning för hinderljus. Bolaget följer Naturvårdsverkets riktvärden avseende buller från vindkraftverk vid bostäder samt frilufts- och rekreationsområden. Risker som exempelvis iskastning beskrivs och bedöms i MKB:n. I MKB:n beskrivs påverkan och konsekvenser av parken både från den enskilda parken och kumulativa effekter tillsammans med närliggande parker.
Sakägare 26	Sakägaren framför att denne inte vill ha mer vindkraft nära Navarn.	Bolaget noterar synpunkten.
Sakägare 27	Sakägaren framför att platsen är olämplig då den förstör tystnad och utsikt.	Bolaget noterar synpunkten.
Sakägare 28	Sakägaren anser att vindkraftverken kommer att ha en allvarlig inverkan för människor, djur och natur samt att området är välbesökt för friluftsliv och rekreation. Det framförs i yttrandet att det i området finns ett rikt fågelliv i form av bl.a. korpar, spillkråka, större hackspett, gråspetten, tretåig hackspett, orrar och tjäder. Det lyfts även ugglor, kungsörnar och fladdermöss. I yttrandet framför att Lillån hyser förekomst av flodpärlmussla, uttrar, bäver och bäcköring. Det framförs även att det finns en mångfald av växter såsom jungfru marie nycklar och slätterfibbla. Det framförs att det finns arter som visar att det är kalkpåverkat och att kalkbarrskogar har ett högt ekologiskt skyddsvärde.	Bolaget har genomfört naturvärdesinventeringar och fågelinventeringar i området samt tagit fram en artskyddsutredning i området. Påverkan på naturmiljön, djur- och fågellivet beskrivs och bedöms i MKB:n. Relevanta skyddsåtgärder för att begränsa påverkan presenteras också.

	Sakägaren påpekar att de kommer att påverkas av ljus och ljud dygnet runt istället för stjärnhimlen och tystnad. I yttrandet framförs att området runt Stormyra har en stark historisk prägel då det på 1600-talet bosatte sig nybyggare från Finland där. I närheten av detta område finns en välbesökt myr som många skidåkare och skoteråkare besöker. På platsen planeras ett verk att placeras. Det påpekas att det kan finnas fornlämningar på platsen som inte syns i underlaget och att detta behöver utredas ordentligt. Det framförs även en oro för att föroreningar ska rinna ut i den känsliga Lillån. Det framförs att det vid verket vid Burtjärnsberget/Åsriset finns en vattensamling med vattensalamandrar och grodor. Verket vid Väster-Svarttjärn, här påpekar sakägaren att det kan finnas tjäder. Det framförs även att det är vacker utsikt över tjärnen och att det inte borde placeras verk där. Verket vid Burtjärnarna. Det framförs att Stor-burtjärn varit ett populärt besöksmål och att där finns storlom. Det framförs en oro över hur projektet kommer att påverka byn, naturen, kulturen och landsbygden och är därför kritiska.	Vindkraftsparken kommer ha viss påverkan på ljud och ljus i området. I MKB beskrivs påverkan och konsekvenser gällande ljus och ljud. Verken utrustas med hinderljus enligt gällande lagstiftning för hinderljus. Bolaget följer Naturvårdsverkets riktvärden avseende buller från vindkraftverk vid bostäder samt frilufts- och rekreationsområden En arkeologisk inventering med syfte att kartlägga kulturmiljön i området har utförts. I MKB redogörs för den hänsyn som tas till kulturmiljöobjekt. Risker som exempelvis föroreningsspridning beskrivs och bedöms i MKB.n där även skyddsåtgärder för att minska risken för detta beskrivs. En skrivbordsstudie för hydrogeologin har genomförts. Vid behov utförs ytterligare undersökningar kopplat till hydrologi. En artskyddsutredning har genomförts och ligger till grund för bedömningar i MKB. Fågelinventeringar har utförts under år 2022, 2023, 2024 och 2025. Resultaten har inarbetats i MKB. Bolaget tackar för informationen om besöksmålet vid Burtjärnarna och har tagit med sig det i det fortsatta arbetet. Vid en lokaliseringsutredning prövas olika platserns lämplighet. Då behöver en rad olika parametrar beaktas. I detta fall har området runt Högsvedjan bedömts vara lämplig för en vindkraftsetablering då området bland annat ligger relativt nära en större tätort och nära viktig infrastruktur.
--	--	---

Sakägare 29	Sakägaren framför en förståelse för att vindkraft är en viktig del i omställningen men att vindkraftverk har många brister. Sakägaren framför att påverkan på miljön för djur, växter och människor är negativ. I yttrandet påpekas att med de planerade parkerna blir de omringade av vindkraftverk och att många unika djurarter riskerar att försvinna samt möjligheten att ströva i naturen begränsas. Sakägaren anser att havsmiljön är bättre för utbyggnad av vindkraft.	Bolaget tackar för synpunkterna. Miljöeffekterna utreds och bedöms i MKB:n.
Sakägare 30	Sakägaren framför en oro för ljudstörningar för de som bor cirka en kilometer från närmaste verk samt att de blir omringade då det redan finns befintliga parker. Det framförs att Hullsjön är en levande by med fiske och camping. Det framförs en oro för att inte kunna bo kvar.	De verksplaceringar som presenterades i samrådsunderlaget är en exempellayout som efter samrådet har omarbetats. I MKB beskrivs vindkraftparkens påverkan, skyddsåtgärder och konsekvenser gällande buller. Bolaget följer Naturvårdsverkets riktvärden avseende buller från vindkraftverk vid bostäder samt frilufts- och rekreationsområden. Vid bedömning av effekterna av buller beaktas också kumulativa effekter från närliggande parker. Vid en lokaliseringsutredning prövas olika platserns lämplighet. Då behöver en rad olika parametrar beaktas. I detta fall har området runt Högsvedjan bedömts vara lämplig för en vindkraftsetablering då området bland annat ligger relativt nära en större tätort och nära viktig infrastruktur.
Sakägare 31	Sakägaren anser att vindkraftsparken kommer att förstöra skogar och natur samt sjöar. Sakägaren framför även en oro att boende kommer att störas av ljud från vindkraftverken. I yttrandet framförs att det inte behöver byggas mer vindkraft i norra Sverige.	Vid anläggandet av vindkraftsparken kommer hänsyn tas till naturvärden och den inventering som gjorts i området. I MKB beskrivs verksamhetens påverkan, effekt, skyddsåtgärder på naturmiljön. Vindparken kommer utformas enligt gällande lagstiftning för att minimera negativ påverkan på människors hälsa och miljön. I MKB bedöms och beskrivs samtliga relevanta miljöaspekter däribland buller, ljus, landskapsbild, naturmiljö. Bolaget noterar åsikten.
Sakägare 32	Sakägaren framför att dennes fastighet kommer att ligga nära den planerade parken vilken kommer att sjunka i värde, ekonomiskt och ur ett livskvalitetsperspektiv. Sakägaren lyfter frågan huruvida de "värst drabbade" kommer att kompenseras.	Svenska myndigheter ansvarar för att underlätta och skapa förutsättningar för att målet om 100% förnybar energi ska nås och således ligger det även på myndigheterna att vidta åtgärder om hinder uppstår. Huruvida fastighetsvärdena påverkas i ett område och om kompensationsåtgärder behöver

		sättas in är alltså upp till berörda myndigheter att avgöra. Bolaget jobbar för att tidigt anpassa placering av vindkraftverk för att undvika sådan eventuell påverkan. Bolaget har tagit fram en intäktsdelningsmodell baserad på förslaget i den statliga utredningen "Värdet av vinden". Utöver intäktsdelning avsätter Bolaget en del av parkens intäkter från elförsäljning till bygdepeng för lokalsamhället under hela parkens produktiva livslängd.
Sakägare 33	Sakägaren framför att denne är emot den planerade vindkraftparken då närmaste verk är planerat enbart en kilometer från fastigheten. Det framförs i yttrandet att det i samrådsmaterialet saknades underlag om att det fanns boende vid Navarn/Storhullsöviken. Det framförs att verken kommer att ligga i söderläge och störa med ljus, ljud, skuggning och utsikt. Det framförs en oro att det kommer att bullra ständigt, vilket försämrar livsmiljön, då verken är höga och kommer ha vind ofta. Det framförs att 40dBA är högt i en tidigare tyst miljö och att det kan medföra stress. Sakägaren menar att det finns hälsorisker för människor och att befintliga lagar inte är tillräckliga. Det framförs även en oro att bullret kommer att överstiga 40 dBA. Sakägaren framför även att friluftslivet kommer att begränsas av iskastning och att möjligheten för utflykter i tyst miljö blir begränsad. Det framförs att möjligheten till friluftsliv redan är begränsad med anledning av existerande parker. I yttrandet påpekas även att Navarn är ett naturreservat som ska skyddas från föroreningar och att det nu kommer finnas risk för oljeutsläpp. I yttrandet framförs att en lokalisering längre från boende vore bättre för att minska störningar.	De verksplaceringar som presenterades i samrådsunderlaget är en exempellayout som efter samrådet har omarbetats. I MKB presenteras en uppdaterad layout med nya ljud och skuggberäkningar. Avståndet mellan verk och bostad är minst en kilometer. Bolaget tackar för informationen om boenden vid Navarn/Storhullsöviken. Bostadshus i Storhullsöviken är med i kartmaterial över byggnader men nämndes inte i text i samrådsunderlaget. En mer utförlig beskrivning av närboende presenteras i MKB. Konsekvenserna av ljus, skuggbildning, buller och landskapsbild beskrivs och bedöms i MKB:n. I MKB beskrivs vindkraftparkens påverkan, skyddsåtgärder och konsekvenser gällande buller. Bolaget följer Naturvårdsverkets riktvärden avseende buller från vindkraftverk vid bostäder samt frilufts- och rekreationsområden. Vid bedömning av effekterna av buller beaktas även kumulativa effekter. Risker med iskastning beskrivs och bedöms i MKB:n. Friluftsliv är en av de miljöaspekter som behandlas i MKB:n. I MKB:n beskrivs förutsättningarna för friluftslivet och påverkan och kommer konsekvenser bedöms. Risker med föroreningsspridning samt skyddsåtgärder beskrivs i MKB. Vid en lokaliseringsutredning prövas olika platserns lämplighet. Då behöver en rad olika parametrar beaktas. I

	I yttrandet lyfts även en oro för vem som blir ansvarig om parken säljs och det blir ottydligt vem som är ägare. I yttrandet har även en bilaga skickats med innehållande en lista på skyddsvärda arter.	detta fall har området runt Högsvedjan bedömts vara lämplig för en vindkraftsetablering då området bland annat ligger relativt nära en större tätort och nära viktig infrastruktur. Det är verksamhetsutövaren som har ansvar för att villkor i tillståndet uppfylls. Återställningsgarantier utfärdas för att säkerställa att det finns pengar för nedmontering av uttjänta vindkraftverk och återställande av platsen. Säkerhet för återställningskostnader kan antingen ställas genom medel på ett låst konto eller som bankgaranti. Storleken på säkerheten beslutas av den prövande myndigheten och är enligt myndigheten tillräcklig för ändamålet. I MKB och en teknisk beskrivning redovisas avveckling och återställning av vindkraftsparken. Bolaget tackar för informationen. Bolaget har genomfört naturvärdesinventeringar och riktade artinventeringar i området. Påverkan på naturmiljön och djurlivet beskrivs i MKB:n.
Sakägare 34	Sakägaren framför att denne är emot den planerade vindkraftsparken då närmaste verk är planerat enbart en kilometer från fastigheten. Det framförs i yttrandet att det i samrådsmaterialet saknades underlag om att det fanns boende vid Navarn/Storhullsöviken. Det framförs att verken kommer att ligga i söderläge och störa med ljus, ljud, skuggning och utsikt. Det framförs en oro att det kommer att bullra ständigt, vilket försämrar livsmiljön, då verken är höga och kommer ha vind ofta. Det framförs att 40dBA är högt i en tidigare tyst miljö och att det kan försämrar livsmiljön. Sakägaren påpekar att det även kommer att bullra inomhus när fönster/dörrar är öppna. Det framförs även en oro att bullret kommer att överstiga 40 dBA då sakägaren menar att det inte finns någon gräns för hur ofta gränsvärdet får överstigas.	De verksplaceringar som presenterades i samrådsunderlaget är en exempellayout som efter samrådet har omarbetats. I MKB presenteras en uppdaterad layout med nya ljud och skuggberäkningar. Avståndet mellan verk och bostäder kommer vara minst en kilometer. Bolaget tackar för informationen om boenden vid Navarn/Storhullsöviken. Bostadshus i Storhullsöviken är med i kartmaterial över byggnader men nämndes inte i text i samrådsunderlaget. En beskrivning av närboende presenteras i MKB. Konsekvenserna av ljus, skuggbildning, buller och landskapsbild beskrivs och bedöms i MKB:n. I MKB beskrivs vindkraftparkens påverkan, skyddsåtgärder och konsekvenser gällande buller. Bolaget följer Naturvårdsverkets riktvärden avseende buller från vindkraftverk vid bostäder samt frilufts- och rekreationsområden. Vid

	Sakägaren framför även att friluftslivet kommer att begränsas av iskastning och att möjligheten för utflykter vintertid blir begränsad. Det framförs även en oro för iskast på bilen då Navarvägen bitvis går nära. Det framförs en oro för att ljud och ljus ska påverka hälsan negativt samt att det redan nu är störningar från befintliga parker. I yttrandet lyfts även en oro för vem som blir ansvarig om parken säljs och det blir otydligt vem som är ägare. I yttrandet påpekas även att Navarn är ett naturreservat och att det finns en rikt fågel- och djurliv. I yttrandet har även en bilaga skickats med innehållande en lista på skyddsvärda arter.	bedömning av effekterna av buller kommer kumulativa effekter beaktas. Risker med iskastning beskrivs och bedöms i MKB:n. Friluftsliv är en av de miljöaspekter som behandlas i MKB:n. I MKB:n beskrivs förutsättningarna för friluftslivet och konsekvenser bedöms. Konsekvenserna av ljus, skuggbildning, buller och landskapsbild beskrivs och bedöms i MKB:n. Det är verksamhetsutövaren som har ansvar för att villkor i tillståndet uppfylls. Återställningsgarantier utfärdas för att säkerställa att det finns pengar för nedmontering av uttjänta vindkraftverk och återställande av platsen. Säkerhet för återställningskostnader kan antingen ställas genom medel på ett låst konto eller som bankgaranti. Storleken på säkerheten beslutas av den prövande myndigheten och är enligt myndigheten tillräcklig för ändamålet. I MKB redovisas avveckling och återställning av vindkraftsparken. Bolaget har genomfört naturvärdesinventeringar och riktade artinventeringar i området. Påverkan på naturmiljön och djurlivet hanteras i MKB:n.
Sakägare 35	Sakägaren framför att Navarn och Navarån är naturreservat och därför är skyddsvärt. Det lyfts även att Navarån har ett unikt bestånd av flodpärlmussla. Sakägaren framför att det idag är ljud- och ljusstörningar från befintliga vindparker. Det framförs en önskan om att verken inte ska placeras närmare än tre kilometer från närmaste bebyggelse.	Bolaget har genomfört naturvärdesinventeringar och riktade artinventeringar i området. En artskyddsutredning har genomförts och finns som underlag till MKB. Påverkan på naturmiljön och djurlivet hanteras i MKB:n. Bolaget har i utformningen av projekt Högsvedjan tagit hänsyn till redan befintliga parker. Kumulativa effekter av buller bedöms och beskrivs i MKB. De verksplaceringar som presenterades i samrådsunderlaget är en exempellayout som efter samrådet har omarbetats. I MKB presenteras en uppdaterad layout med nya ljud och skuggberäkningar. Avståndet kommer vara minst en kilometer mellan verken och bostad.

Sakägare 36	Sakägaren framför att dennes fastighet är ett andningshål för att vila, jaga, vandra och plocka bär. Det framförs även att det finns en badplats och camping som riskerar att få minskat antal besökare. Sakägaren upplever att befintliga vindkraftparker redan idag förstör friluftsliv och att djurlivet minskat. Det lyfts att utsikten kommer att förstöras. Sakägaren framför en oro att störas av buller och att grannar redan störs av ljus från befintliga vindkraftverk. Sakägaren undrar vad som händer om skuggbildningen överstiger villkor. Sakägaren framför att det inte redovisats de skador i form av avverkning, breddade vägar och grustäcker som vindkraftparken medför. Sakägaren framför en oro för hur PCB och Bisfenol A som finns i den plastkomposit som finns i rotorbladen kommer att påverka och hur mycket som släpps ut. Sakägaren framför en oro för att pengarna som fonderas till återställning inte ska räcka och att, om de går i konkurs, är det skattebetalarna som får betala.	Bolaget noterar åsikten. I MKB beskrivs vindkraftparkens påverkan, skyddsåtgärder och konsekvenser gällande bland annat friluftsliv, landskapsbild, buller, ljus och skuggor. Bolaget har i utformning av projekt Högsvedjan tagit hänsyn till redan befintliga parker. Kumulativa effekter bedöms och beskrivs i MKB. Vindkraftsparken kommer ha viss påverkan på landskapsbilden samt ljud och ljus i området. I MKB beskrivs påverkan och konsekvenser gällande landskapsbilden, ljus och ljud. Verken utrustas med hinderljus enligt gällande lagstiftning för hinderljus. Bolaget följer Naturvårdsverkets riktvärden avseende buller från vindkraftverk vid bostäder samt frilufts- och rekreationsområden. Vid behov kan vindkraftverk utrustas med skuggstyrning som stänger av verken om gällande riktvärden riskerar att överskridas. Påverkan från boendemiljö från skuggor beskrivs närmare i MKB. I MKB beskrivs och bedöms påverkan och konsekvenser kopplat till anläggningsskedet av vindparken. Bisfenol A används vid framställningen av den epoxi som finns i vindkraftverkens rotorblad. Det kan finnas små mängder oreagerad bisfenol A kvar i epoxi som kan läcka ut. Bisfenol A bryts dock ner snabbt i miljön, varför potentiellt läckage från epoxi som används i vindkraftverk inte utgör en källa till vår exponering. (Källa: Naturvårdsverket). Återställningsgarantier utfärdas för att säkerställa att det finns pengar för nedmontering av uttjänta vindkraftverk och återställande av platsen. Säkerhet för återställningskostnader kan antingen ställas genom medel på ett låst konto eller som bankgaranti. Storleken på säkerheten beslutas av den prövande myndigheten och är enligt myndigheten tillräcklig för ändamålet. I MKB redovisas avveckling och återställning av vindkraftsparken.
--------------------	---	--

	Sakägaren framför att vindkraftparken kan förstöra ett tyst och naturskönt område och att fastigheterna tappar i värde.	Vindparken utformas på ett sådant sätt så att påverkan på natur och närboende blir så låg som möjligt. Gällande praxis och regler följs. Svenska myndigheter ansvarar för att underlätta och skapa förutsättningar för att målet om 100% förnybar energi ska nås och således ligger det även på myndigheterna att vidta åtgärder om hinder uppstår. Huruvida fastighetsvärdena påverkas i ett område och om kompensationsåtgärder behöver sättas in är alltså upp till berörda myndigheter att avgöra. Bolaget jobbar för att tidigt anpassa placering av vindkraftverk för att undvika sådan eventuell påverkan. Bolaget har tagit fram en intäktsdelningsmodell baserad på förslaget i den statliga utredningen "Värdet av vinden". Utöver intäktsdelning avsätter Bolaget en del av parkens intäkter från elförsäljning till bygdepeng för lokalsamhället under hela parkens produktiva livslängd.
Sakägare 37	I yttrandet framför att fastighetsvärden riskerar att sjunka och att möjligheten att sälja försämras. Det framförs en oro att parken ska förstöra boendemiljön samt natur- och djurliv bl.a. genom buller. Sakägaren menar att hälsan kan påverkas negativt av att ha vindkraftverk nära och att lugn miljö är en viktig anledning till att de bosatt sig i området.	Svenska myndigheter ansvarar för att underlätta och skapa förutsättningar för att målet om 100% förnybar energi ska nås och således ligger det även på myndigheterna att vidta åtgärder om hinder uppstår. Huruvida fastighetsvärdena påverkas i ett område och om kompensationsåtgärder behöver sättas in är alltså upp till berörda myndigheter att avgöra. Bolaget jobbar för att tidigt anpassa placering av vindkraftverk för att undvika sådan eventuell påverkan. Bolaget har tagit fram en intäktsdelningsmodell baserad på förslaget i den statliga utredningen "Värdet av vinden". Utöver intäktsdelning avsätter Bolaget en del av parkens intäkter från elförsäljning till bygdepeng för lokalsamhället under hela parkens produktiva livslängd. I MKB beskrivs vindkraftparkens påverkan, skyddsåtgärder och konsekvenser gällande buller. Bolaget följer Naturvårdsverkets riktvärden avseende buller från vindkraftverk vid bostäder samt frilufts- och rekreationsområden. Vid en lokaliseringsutredning prövas olika platserns lämplighet. Då behöver en rad olika parametrar beaktas. I detta fall har området runt

		Högsvedjan bedömts vara lämplig för en vindkraftsetablering då området bland annat ligger relativt nära en större tätort och nära viktig infrastruktur.
Sakägare 38	Det påpekas i yttrandet att det finns fastboende, fritidsboende och skyddad natur i området. Det framförs även att Navarn är en lugn och tyst plats som ger återhämtning. Sakägaren framför att det borde finnas andra alternativa platser.	Konsekvenser gällande boendemijö som exempelvis buller och påverkan på friluftslivet beskrivs i MKB:n. Vid en lokaliseringsutredning prövas olika platserns lämplighet. Då behöver en rad olika parametrar beaktas. I detta fall har området runt Högsvedjan bedömts vara lämplig för en vindkraftsetablering då området bland annat ligger relativt nära en större tätort och nära viktig infrastruktur. I MKB:n redovisas de alternativa lokaliseringar som utretts.
Sakägare 39	Sakägaren framför att vindkraftparken kommer att ha negativ påverkan på miljön, samhället och värdet på fastigheter i området. Det framförs att familjen aktivt valt att bosätta sig i ett område som är lugnt och med närhet till naturen. Sakägaren framför att det finns en konflikt mellan vindkraft och människor och naturskydd. Det framförs att det ofta uppstår lokalt motstånd och efterfrågar att detta tas i beaktande. Det framförs en oro över störningar från ljud i form av stress, sömnsvårigheter och hälsoproblem.	Konsekvenser gällande boendemijö som exempelvis buller och påverkan på friluftslivet beskrivs i MKB: n. Svenska myndigheter ansvarar för att underlätta och skapa förutsättningar för att målet om 100% förnybar energi ska nås och således ligger det även på myndigheterna att vidta åtgärder om hinder uppstår. Huruvida fastighetsvärdena påverkas i ett område och om kompensationsåtgärder behöver sättas in är alltså upp till berörda myndigheter att avgöra. Bolaget jobbar för att tidigt anpassa placering av vindkraftverk för att undvika sådan eventuell påverkan. Bolaget har tagit fram en intäktsdelningsmodell baserad på förslaget i den statliga utredningen "Värdet av vinden". Utöver intäktsdelning avser Bolaget en del av parkens intäkter från elförsäljning till bygdepeng för lokalsamhället under hela parkens produktiva livslängd. Vindkraftsparkens påverkan på människor och miljön beskrivs och konsekvensbedöms i MKB: n. Bolaget följer Naturvårdsverkets riktvärden avseende buller från vindkraftverk vid bostäder samt frilufts- och rekreationsområden.

	Det framförs en oro för negativ påverkan på fåglar som riskerar att krocka med verken. Det framförs en oro för att landskapet förändras och påverkar utsikten vilket är negativt för fastighetsvärden och turism rekreation. Det framförs en oro för risk för olyckor vilket innebär en fara för närboende, jägare och andra som vistas i området. Det framförs en oro för högre energipriser då det är dyrt att bygga vindkraftverk. Sakägaren lyfter även att alternativa lokaliseringar längre ifrån samhällen bör utredas.	Konsekvenserna av buller beskrivs i MKB: n. Bolaget har under år 2021, 2022, 2023, 2024 och 2025 genomfört fågelinventeringar i området. I MKB:n beskrivs påverkan och konsekvenser på fågellivet. I MKB:n formuleras även skyddsåtgärder för att minska påverkan på fågellivet. Konsekvenser gällande boendemiljö som exempelvis buller, landskapsbild och påverkan på friluftslivet beskrivs i MKB:n. Risk för olyckor, exempelvis iskast beskrivs i MKB:n. Det är tillgång och efterfrågan som styr energipriserna, inte uppförandet av vindkraftverk. Alternativa lokaliseringar redovisas och motiveras i MKB.
Sakägare 40	Sakägaren ifrågasätter användandet av ordet "park" samt valet av namnet Högsvedjan då personen anser att det är missvisande. Sakägaren anser även att problem och negativa aspekter av etableringen borde redovisats tydligare på samrådet, delvis för att alla aspekter ska fångas upp i kommande MKB. Sakägaren anser det i samrådshandlingen framstår som att inga aspekter, oavsett påverkan, ska kunna stoppa etableringen. Det framförs i yttrandet att sakägaren stuga har lång historia och att tystnad och stillhet är ett viktigt värde. Det framförs en oro att buller och ljus kommer att förstöra det. I yttrandet framförs även en oro för att fastigheten ska minska i värde och det efterfrågas kompensation.	Bolaget noterar åsikten. Syftet med samrådet är att inhämta synpunkter på föreslagen verksamhet. Det är först i MKB bedömning görs avseende påverkan. Utifrån inkomna synpunkter i samrådet och utförda inventeringar/utredningar får Bolaget mer kunskap och kan bedöma om det är möjligt att etablera en vindkraftspark i området enligt förslaget samt utforma möjliga skyddsåtgärder för att minimera negativ påverkan så lång som möjligt. Vindkraftsparken kommer ha viss påverkan på landskapsbild, ljud och ljus i området. Aspekterna beskrivs och bedöms i MKB. Bolaget följer Naturvårdsverkets riktvärden avseende buller från vindkraftverk vid bostäder samt frilufts- och rekreationsområden och verken utrustas med hinderljus enligt gällande lagstiftning. Svenska myndigheter ansvarar för att underlätta och skapa förutsättningar för att målet om 100% förnybar energi ska nås och således ligger det även på myndigheterna att vidta åtgärder

		om hinder uppstår. Huruvida fastighetsvärdena påverkas i ett område och om kompensationsåtgärder behöver sättas in är alltså upp till berörda myndigheter att avgöra. Bolaget jobbar för att tidigt anpassa placering av vindkraftverk för att undvika sådan eventuell påverkan. Bolaget har tagit fram en intäktsdelningsmodell baserad på förslaget i den statliga utredningen "Värdet av vinden". Utöver intäktsdelning avsätter Bolaget en del av parkens intäkter från elförsäljning till bygdepeng för lokalsamhället under hela parkens produktiva livslängd. Bolaget noterar åsikten.
	Sakägaren anser att det är felaktigt att använda uttrycket "förnybar" och anser att "fossilfri" är mer korrekt.	
	Sakägaren ifrågasätter korrektheten i det i samrådsunderlaget redovisade utbyggnadsbehovet av vindkraft.	Uppgifterna i samrådsunderlaget om utbyggnadsbehovet nationellt och specifikt i Västernorrland är hämtad från "<i>Nationell strategi för en hållbar vindkraft</i>". Strategin är framtagen genom ett samarbete mellan Naturvårdsverket och Energimyndigheten. Bolaget noterar åsikten.
	Sakägaren anser att ordet "bemöta" kan tolkas som "tillbakavisa" och hoppas att det inte är den betydelsen som menas.	
	Sakägaren ifrågasätter siffrorna för årsproduktionen av el för vindkraftparken.	Uträkningen baseras på att varje vindkraftverk kan leverera 25 000 MWh per år. Det är beräknat på 3000 fullasttimmar/år och 8 MW turbin.
	Sakägaren ifrågasätter redovisningen av vindförhållandena i ME-WAM och menar att det blåser lite på aktuell plats.	Lokalisering av en vindkraftpark utgår från flera olika faktorer där vindresursen är en av dem. Andra viktiga förutsättningar är bland annat möjligheten att överföra el till elnätet och hänsyn till motstående intressen. Valet av plats har föregåtts av en kartläggning och analys av flera lämpliga platser.
	Sakägaren påpekar att processerna för kommunal planering ofta föregås av aktörer. Sakägaren framför att det i Sundsvalls kommuns tematiska tillägg från 2012 finns en skrivelse om att vindkraft inte ska byggas i utblickar från byar i söderläge.	Parallellt med samrådet för vindkraftparken genomförde Sundsvalls kommun samråd gällande uppdaterad Översiktsplan. I Sundsvalls kommuns tillägg till översiktsplanen gällande sol- och vindkraft pekas området för Högsvedjan ut som ett område där storskalig vindkraft kan prövas.

Sakägaren påpekar att området runt StorHullsjön är viktigt för friluftsliv och rekreation och att tillåtna ljudnivåer bör ligga på 35dB(A). Sakägaren påpekar att det är felaktigt att påstå att Selångersån rinner två kilometer från projektområdet då den ansluter till andra bäckar som är närmare och att det i dessa bäckar finns bäcköring och bäckröding. Sakägaren framför att Gräfte naturreservat som finns uppräknad under kap skyddad natur i samrådsunderlaget har utgått. Sakägaren anser att det blir felaktigt att skriva att avståndet är en kilometer när "inägorna" ligger närmare och anser att påverkan på livsmiljön bör beskrivas. Sakägaren anser att begreppet <i>livsmiljö</i> bör behandlas under avsnittet 5.3 i samrådsunderlaget. Sakägaren framför att insekter och bin kan dödas av vindkraftverk. Sakägaren menar att ljudnivån i parken kommer att bli väldigt hög och att ljudnivåer över 40dBA kan förekomma vid vissa specifika förhållanden. Det framförs en oro över att människor ska behöva flytta. Sakägaren menar att det är missvisande att i kapitlet om landskapsbild skriva "betraktarens inställning till förnyelsebar energi" och inte skriva inställning till vindkraft. Sakägaren ifrågasätter tolkningen av referensen Rydell 2011 gällande påverkan på fladdermöss och fåglar. I yttrandet påpekas att fåglar påverkas negativt och att det finns örn, vråk och falk i området. Sakägaren framför att denne saknar en punkt gällande påverkan på övrigt djurliv såsom skogsjärv och utter. Sakägaren framför att det finns kulturminnen som saknas i samrådsunderlaget. Sakägaren påpekar att området norr och söder om Kåckerabäcken är bra ur älgjaktssynpunkt. Sakägaren menar att älgarna kan vara skygga för	Bolaget följer Naturvårdsverkets riktvärden avseende buller från vindkraftverk vid bostäder. Underlag för vattendrags och sjöars placering är inhämtat från VISS. Påverkan, konsekvenser och skyddsåtgärder kopplat till ytvatten beskrivs i MKB. Bolaget noterar detta. Naturreservatet upphörde att gälla dec 2023 vilket är efter att samrådsunderlaget togs fram. Uppgiften revideras i MKB. Bolaget noterar synpunkten och ser över formuleringen i MKB. Vindkraftsparkens påverkan på djur- och naturvärden samt yt- och grundvatten beskrivs i MKB. Bolaget följer Naturvårdsverkets riktvärden avseende buller från vindkraftverk vid bostäder. Bolaget noterar synpunkten. En fladdermusinventering genomförs inför arbete med MKB. Bedömning av påverkan och eventuella skyddsåtgärder görs av utbildade experter. Fågelinventeringar har genomförts under 2021, 2022, 2023, 2024 och 2025. Resultatet presenteras i MKB: n. Parkens effekter på fågellivet samt skyddsåtgärder presenteras i MKB: n. Vindkraftsparkens påverkan på djur- och naturvärden beskrivs i MKB. En arkeologisk inventering har genomförts och resultatet redovisas och inarbetas i MKB. Påverkan och miljökonsekvenser för rekreation och friluftsliv beskrivs i
---	--

	parken vilket försämrar möjligheten till jakt och naturupplevelse. Sakägaren menar att beskrivning av fisket är bristfällig och borde vara mer utförlig då det är viktigt för många i bygden. Sakägaren saknar en redovisning av risken för mikroplastspridning i underlaget. I yttrandet anses även att risken för utsläpp av oljor är stor. Sakägaren framför även att vid krig kommer infrastruktur att angripas tidigt och att det då är risk att ha bostäder nära. Sakägaren menar att kapitlet om lokal nytta är litet och otillräckligt. Sakägaren menar att motivet att bli självförsörjande på el inte är tillräckligt starkt. Sakägaren framför i yttrandet att mark och vattenresurser ska användas på bästa sätt och anser inte att vindkraftverk i skogslandskap är det bästa. Det motiveras med ett resonemang om minskad kolsänka på grund av avverkning samt minskad tillväxt på växtligheten.	MKB. Dialog förs med berörda jaktlag. Bolaget noterar synpunkten. Berörda Fiskevårdsområden har bjudits in att delta i samrådet. Naturvårdsverket har i ett regeringsuppdrag kartlagt viktiga källor till mikroplaster. I den rapporten nämns inte vindkraften som en sådan källa. Oavsett om de beräkningar som används kommer från branschen eller från andra aktörer, är slutsatsen att vindkraft i jämförelse med andra källor (bl.a. vägtrafik och konstgräsplaner) sannolikt bidrar med försumbara mängder mikroplast. I MKB föreslås skyddsåtgärder för att minimera risk för utsläpp och därmed negativ påverkan på mark och grundvatten. Samhällets planering av infrastruktur och beredskap ligger utanför denna tillståndsprövning. Bolaget samråder med berörda myndigheter. Utöver det som framgår i kapitlet om lokal nytta avser Bolaget att avsätta en andel av intäkterna i en så kallad bygdepeng. Mottagare av bygdepengen kan exempelvis vara lokala föreningar. Projektet bidrar även med att säkra tillgången på förnyelsebar energi. Vindkraft är en mycket viktig del i möjligheterna att nå klimatmålen och klara den energiomställning som krävs för att säkra elförsörjningen. I januari 2021 presenterade Energimyndigheten och Naturvårdsverket en nationell strategi för hållbar vindkraftsutbyggnad. I denna strategi uttrycks ett nationellt utbyggnadsbehov på 100 TWh vindkraft till år 2040, varav 80 TWh på land. Vindkraft är ett av de kraftslag som har lägst växthusgasutsläpp. Energiåterbetalningstiden, det vill säga den tid det tar för ett vindkraftverk att producera lika mycket energi som det krävs för att producera det, är idag runt ett halvår för landbaserad vindkraft. Vid en lokaliseringsutredning prövas olika platserns lämplighet. Då behöver en rad olika parametrar beaktas. I detta fall har området runt Högsvedjan bedömts vara lämplig för en vindkraftsetablering då området
--	---	---

		bland annat ligger relativt nära en större tätort och nära viktig infrastruktur.
Sakägare 41	Sakägaren menar att vindkraftverk orsakar ett antal mer eller mindre allmänt kända och okända intrång i miljön i vid bemärkelse: Emissioner av infraljud, hörbart buller, vibrationer i marken, el i mark och vattendrag, skuggbildning, nedsatt reproduktion, utrotning av fisk i sjöar och vattendrag, negativ påverkan på många arters habitat samt mekanisk påverkan på människors och djurs invärtes organ. I yttrandet framförs att experiment på försöksdjur har utförts som visar att försöksdjuren skadas och att vilda djur av många arter i de flesta fall drar sig bort från vindkraftverk. Det framförs även att djur som inte kan dra sig undan såsom kor och hästar påverkas genom att inte bli dräktiga eller få missfall. I yttrandet ifrågasätts vindkraft tillåts trots att medicinsk forskning visar att infraljud skadar försöksdjur, andra djur och människor skadas av att vistas i närheten av vindkraftverk. Sakägaren hänvisar till egendomsskydd och allemansrätt och ifrågasätter att det inte prövats om begränsningsvärdet 40 dBA kommer att påverka de boendes levnadsförhållanden och medföra ökad risk för ohälsa, kan innebära kränkning av de boendes rätt till hemfrid i vid bemärkelse, mänskliga rättigheter och rätt till ersättning för förmögenhetsskada till följd av värdeminskning på fastigheten, andra olägenheter och ideell skada. Sakägaren menar att miljödomstolarna har tillämpat MB på sätt som strider mot bestämmelser i gällande grundlag genom att ge tillstånd för miljöfarlig verksamhet, trots att det är uttalat av NV att vindkraftverk med buller på nivån 40 dBA kommer att medföra hälsorelaterade olägenheter för 20 % i äldre skifter och 10 % i den senaste vägledningen. Det framförs även att frågan om ersättning handläggs samtidigt som miljötillståndet men bör under alla förhållanden handläggas senast då miljöprövningen påbörjas och att staten bär ansvaret för följderna av de ovan påtalade bristerna i rättstillämpningen och uteblivna skadestånd inklusive alla följdskador och ideell skada. Sakägaren menar fortsatt att etablering av vindkraftsindustri medför avsevärd värdeminskning beträffande näraliggande fastigheter till 40 % och ända till osäljbara, har tusentals fastighetsägare i Sverige berövats en betydande andel av deras egendom och att detta synes vara ett brott mot EU-stadgan.	Bolaget noterar yttrandet och har tagit hänsyn till gällande lagstiftning och praxis vid utformning av vindkraftsparken. Bolaget följer Naturvårdsverkets riktvärden avseende buller från vindkraftverk vid bostäder samt frilufts- och rekreationsområden. Enligt Naturvårdsverkets vägledning om buller från vindkraftverk ger vindkraftverkens rotation upphov till infraljud som ofta ligger kring 1 Hz. I det frekvensområdet krävs en nivå på cirka 120 dB för att man ska se en påverkan på människor. På de avstånd som krävs mellan vindkraftverk och bostäder i Sverige är nivån av infraljud från vindkraftverk betydligt lägre och det finns enligt Naturvårdsverkets bedömning ingen evidens för negativa hälsoeffekter orsakat av infraljud från vindkraftverk. Svenska myndigheter ansvarar för att underlätta och skapa förutsättningar för att målet om 100% förnybar energi ska nås och således ligger det även på myndigheterna att vidta åtgärder om hinder uppstår. Huruvida fastighetsvärdena påverkas i ett område och om kompensationsåtgärder behöver sättas in är alltså upp till berörda myndigheter att avgöra. Studier om

Som kommentar till kapitel 1.2 om vindkraftens klimatnytta i samrådsunderlaget anser sakägaren att Sökanden har uppfattningen att politiska agendor är av betydelse för tillståndsprövningen. Sådana agendor är i själva verket ovidkommande för prövningen. Sakägaren menar även att Länsstyrelserna inte borde få ha något att göra med tillstånd att bedriva vindkraftverksamhet, som ska avgöras av miljödomstolarna som hör till det allmänna domstolsväsendet.

Sakägaren menar fortsatt att den aktuella vindkraftsindustrin inte utgör ett angeläget allmänt intresse och menar att Sökanden tar för givet att vindkraft självklart medför tillräckligt angelägen allmännytta för att enskilda ska tåla att få fastighetsvärdet reducerat med 40 % eller till och med fastigheten blir osäljbar utan att tillförsäkras ersättning.

Sakägaren menar att vindkraftverk innebär en miljöfarlig verksamhet, vilket också innebär att lagen presumerar att sådan verksamhet kommer att inskränka eller försvåra användningen av enskilda

vindkraftens påverkan på fastighetsvärden pekar i dagsläget åt olika håll. Bolaget jobbar för att tidigt anpassa placering av vindkraftverk för att undvika sådan eventuell påverkan. Bolaget har tagit fram en intäktsdelningsmodell baserad på förslaget i den statliga utredningen "Värdet av vinden". Utöver intäktsdelning avsätter Bolaget en del av parkens intäkter från elförsäljning till bygdepeng för lokalsamhället under hela parkens produktiva livslängd.

Vindkraft är enligt Miljöbalken en miljöfarlig verksamhet vilket innebär att ett tillstånd som föregås av en prövning krävs för verksamheten. Det är prövningsmyndigheten som beslutar om tillstånd ska ges.

Informationen gällande att vindkraft är ett av de kraftslagen med lägst växthusgasutsläpp kommer från Energimyndigheten. Energiåterbetalningstiden, det vill säga den tid det tar för ett vindkraftverk att producera lika mycket energi som det krävts för att producera det, är idag runt ett halvår för landbaserad vindkraft. Energiåterbetalningstiden blir generellt lägre ju modernare och större vindkraftverk det rör sig om, då elproduktionen från modernare verk är högre.

Bolaget noterar synpunkten. Vid en tillståndsprövning gällande vindkraft finns det motstående intressen som kan behöva vägas mot varandra. Prövningsmyndigheten är den som fattar beslut om vilket intresse som ska ges företräde.

personers mark och byggnader och att betydande skador kan uppkomma.

Sakägaren ifrågasätter att vindkraft är ett av de kraftslag som har lägst växthusgasutsläpp och hänvisar till en text från Vattenfall. Sakägaren menar att vindkraftverk medför torka i den lokala miljön, minskar luftfuktighet och minskar vindens kylande effekt. Sakägaren menar att det påverkar många levande varelser. Sakägaren menar därför att vindkraft i industriell omfattning skulle försvåra för Sverige att uppnå klimatmålen om vindkraftens verkliga effekter på klimatet hade ingått i beräkningarna av måluppfyllelsen.

Sakägaren anser att det krävs reglerkraft med samma effekt som vindkraften för att det ökande behovet av el till industrin ska kunna tillgodoses. Om reservkraft ändå måste byggas kan den producera el permanent och mer utbyggande av vindkraft kommer inte att behövas.

Sakägaren påpekar att Miljödomstolarna har ovillkorlig skyldighet att följa gällande lagstiftning, vilken innebär att dålig teknik för produktion av el och skadlighet för miljön, inte skall tillåtas.

Sakägaren menar att de har för avsikt att utmana rättstillämpningen till sista instans och att domstolarna prövar ett antal rättsfrågor som hittills inte har varit föremål för bedömning av miljödomstolarna. Sakägaren listar följande rättsfrågor:

1. Infaljud och lågfrekvent buller och "takfönstersyndromet"
2. Att industriell vindkraft medför intrång i de boendes miljö- och levnadsförhållanden, så långt bort som det går att se hindersbelysningens blinkande ljus och så långt bort som infaljud kan konstateras genom adekvata mätningar eller förnimmelser i kroppen.
3. Det framförs att WHO 2018 påpekat hälsoriskerna och har uppmanat EU att i samråd med medicinsk expertis skapa ett regelverk för tillståndsprövningen av industriell vindkraft och att mätning av buller med dBA-filtrering av de låga frekvenserna inte ger information om det verkliga ljudtrycket (SPL) i alla förekommande frekvenser.
4. Naturvårdsverket har i den senaste versionen "Buller från Vindkraftverk" 2020

Informationen gällande att vindkraft är ett av de kraftslagen med lägst växthusgasutsläpp kommer från Energimyndigheten. Energiåterbetalningstiden, det vill säga den tid det tar för ett vindkraftverk att producera lika mycket energi som det krävts för att producera det, är idag runt ett halvår för landbaserad vindkraft. Energiåterbetalningstiden blir generellt lägre ju modernare och större vindkraftverk det rör sig om, då elproduktionen från modernare verk är högre.

Enligt 2 kapitlet miljöbalken finns det krav om att verksamhetsutövaren ska använda bästa möjliga teknik. Det ingår som en del i prövningen av vindkraftsparken och presenteras i MKB:n.

Bolaget noterar detta.

uppgivit dels att detta buller medför hälsorisker vid 40 dBA (10 % störda eller mycket störda), dels att detta värde inte sällan på grund av meteorologiska förhållanden kommer att överskridas med mer än 20 dB + 40 dBA = summa 60 dB, vilket är MER än 100 gånger högre ljudtryck än 40 dBA.

5. Det ifrågasätts att SNV tagit bort de skärpningar av 40 dBA med 5 dBA att tillämpas nattetid och i tyst miljö, som har förekommit i tidigare upplagor, med motiveringen att det är svårt att bestämma vad som är tyst miljö och det skulle medföra orättvisor. Det skulle vara orättvist om några personer fick nytta av denna skärpning utan att det är tillfullo berättigat.
6. Sakägaren anser att försiktighetsprincipen bör tillämpas genom att mätningar av buller ska genomföras utan dBA-filtrering.
7. Sakägaren menar att beräkningarna av ljud inomhus utgår från tjockare väggar än vad som är vanligt på den svenska landsbygden.
8. Sakägaren ifrågasätter att FHM:s norm begränsar eller utesluter beräkningar av buller med låga frekvenser och infraljud inomhus.
9. Sakägaren anser att tillverkaren ska åläggas att noga uppge under vilka meteorologiska och terrängmässiga förhållanden, som källjudet och installerad effekt gäller och om uppgifterna är representativa för den aktuella modellen av vindkraftverk. Dessutom bör tillverkaren åläggas att redovisa beräkningen av den installerade effekten, med formel och parametrar angivna.
10. Sakägaren anser att vindkraftverken innebär ett intrång som orsakar att bostaden inte kan utnyttjas i normal omfattning för bl.a. rekreation, socialt umgänge och vila och bostadens marknadsvärde minskar. Sakägaren anser även att omfattande utbyggnad av vindkraft innebär risk för att stora delar av befintlig bebyggelse på landsbygden kommer att bli obeboelig med avfolkning som följd och att arbetskraft för samhällsservice och skogsbruk inte kommer att finnas.
11. Sakägaren anser att Sökanden borde vara skyldig att betala sakägarnas skäligen rättegångskostnader och kostnader för befogade utredningar av sakkunniga, och hörande av vittnen inom samtliga vetenskapliga discipliner med relevans för miljöprövningen, bedömning av kränkning av de mänskliga rättigheterna och förmögenhetsskyddet, infraljud från vindkraftverk.

Sakägaren anser att samrådsunderlaget var bristfälligt och menar att informationen som skulle ha

Syftet med samrådet är att inhämta synpunkter på föreslagen

gjort det möjligt för sakägarna att kontrollera beräkningarna av vindhastighet, utbredning av buller, antalet berörda fastigheter. Sakägaren anser också att samrådsplatsen borde varit större.

Sakägarna ser 0-alternativet som en mycket bättre användning av området än vindkraft, som kommer att ödelägga området med avseende på folkhälsa, djurliv, kulturmiljö och inskränka allemansrätten långt utanför de avgränsade områdena.

Sakägaren anser att uppskattningarna om elproduktion inte stämmer då det inte alltid blåser. Sakägaren menar att vindkraften inte kan garantera ett enda hushåll oavbruten leverans av el. Sakägaren tar även upp exempel på förlustbringande vindkraftsverksamhet och att detta beror på att produktionen av el understiger beräkningar.

Sakägaren framför att avståndet mellan verken ska vara längre för att undvika skadliga effekter på vinden försvagning, turbulens, ständiga växlingar av vindhastighet och vindriktning. Sakägaren anser att vindkraft inte utgör bästa teknik för att förse Sverige med elektricitet till minsta skadligt avtryck på miljön. Sakägaren framför att produktionen kommer att minska väsentligt och vindkraftverkens tekniska livstid förkortas som följd av korta avstånd mellan verken och komplex terräng och att dessa brister inte kan kompenseras av många vindkraftverk, utan förvärras.

Sakägaren menar även att platsen är olämplig och att turbulens kan orsaka skakningar i rotorbladen och vibrationer i fundamenten och i omgivande mark fler kilometer bort. Detta kan leda till att bladet går av eller att tornet välter. Sakägaren hänvisar till en bilaga med text skriven av ett försäkringsbolag.

Sakägaren framför att jordningen av verken medför att marken blir strömförande med tillräckligt hög spänning för att det ska påverka det småskaliga livet i marken och att en skillnad i potential mellan marken och djur och bakben och framben kan förekomma, som medför elektriska urladdningar, stötar, när djuret går på marken. Eftersom elen i marken, särskilt i berg, som är dåligt ledare, följer elen fukten i markytan och vattenådror föreligger uppenbar risk för att elen leds till de vattendrag, där flodpärlmusslor finns.

Sakägaren menar att vindkraftverken har en teknisk livslängd på 10–15 år och inte 40 som det står i samrådsunderlaget. Sakägaren menar att tillståndprocesserna inte borde ha påbörjats innan SCA har bestämt de tekniska data som ska gälla för

verksamhet. Det är först i MKB bedömning görs avseende påverkan. Utifrån inkomna synpunkter i samrådet och utförda inventeringar/utredningar får Bolaget mer kunskap och kan bedöma om det är möjligt att etablera en vindkraftspark i området enligt förslaget samt utforma möjliga skyddsåtgärder för att minimera negativ påverkan så lång som möjligt. Samrådsplatsen har samrått med Länsstyrelsen vilka inte hade några synpunkter.

Bolaget har tagit hänsyn till en mängd parametrar vid vindparkens utformning för att säkerställa att vindens energi nyttjas på bästa sätt.

En rad parametrar behöver beaktas vid anläggandet av en vindpark. T.ex. behöver tillräcklig markyta finnas för att inrymma en viss mängd vindkraftverk. Hänsyn behöver bl.a. tas till närliggande bostäder när det gäller ljud och skuggbildning från vindkraftverken. Vidare gäller det att marken inte har detaljplanlagts av kommunen för annat ändamål.

Bolaget noterar synpunkten. Att vibrationer från vindkraftverk sprids i mark är inte vedertaget.

Påverkan och konsekvenser på naturmiljö och djurliv beskrivs och bedöms i MKB.

Leverantörerna av vindkraftsturbiner garanterar i dagsläget ca 35 års livslängd. Vid tillståndsansökan är det standard att ansöka om några år till för att ta höjd för teknikutvecklingen

de vindkraftverk som miljöprövningen skall avse. Detta då sakägaren menar att det inte går att beräkna bullernivåerna.

Sakägaren anser att summan som Bolaget ska avsätta för återställning och avveckling ska anpassas till vad det kostar att göra en miljömässigt korrekt återvinning av allt material och att den beräkningen ska baseras på en fullständig kostnads kalkyl.

Sakägaren framför att högre och större rotordiameter inte per automatisk innebär att verken blir mer resurseffektiva men att det däremot innebär en större påverkan på miljön.

Sakägaren framför att Bolaget ska redovisa hur stor förbrukningen av el från nätet kan förväntas vara för att driva verken i projekten.

Sakägaren ifrågasätter användandet av vindanalyser med hjälp av ME-WAM3. Sakägaren menar att man måste ha tillgång till det specifika vindkraftsverkets effektkurva och en kurva som visar hur vindhastigheten fördelar sig över året för att få ett begrepp om hur stor produktion, som kan påräknas i de aktuella projekteten. Ingen av dessa kurvor har presenterats i samråds-underlaget. Sakägaren menar även att vindstyrkan som beräknats utifrån är överskattad.

Sakägaren framför att det saknas redovisning av påverkan från ljus.

Sakägaren framför att exakta data för vindkraftverken ska lämnas under projektet och att

och höjda garantier från leverantörerna.

För att säkerställa att bästa möjliga teknik kan användas vid tidpunkt för byggnation beslutas val av verksmodell i ett senare skede. Bolaget är skyldiga att klara de bullervillkor som fastställs i tillståndet, oavsett vilken typ av vindkraftverk som byggs.

Återställningsgarantier utfärdas för att säkerställa att det finns pengar för nedmontering av uttjänta vindkraftverk och återställande av platsen. Säkerhet för återställningskostnader kan antingen ställas genom medel på ett låst konto eller som bankgaranti. Storleken på den ekonomiska säkerheten som ska avsättas för återställning och avveckling beslutas av prövningsmyndigheten. I MKB och en teknisk beskrivning redovisas avveckling och återställning av vindkraftsparken.

Generellt sett innebär en större rotordiameter även en större energiproduktion. En högre navhöjd, det vill säga höjd på tornet, möjliggör att högre och mindre turbulenta vindhastigheter kan nyttjas. Vindenergin nyttjas därmed mer effektivt och produktionen per vindkraftsverk i förhållande till ianspråktagen mark ökar.

Detta hanteras inte inom ramen för denna prövning.

Om projektet fortskrider kommer mätmaster att sättas upp och mätningar kommer att genomföras under ca 1,5 år för att säkerställa tillräckliga vindar.

I MKB redovisas vindkraftsparkens påverkan av ljus.

Ansökan kommer utformas med en maximal totalhöjd och maximalt antal

de i tillståndet angivna verken inte får bytas mot större utan en ny tillståndsprocess.

Sakägaren anser även att buller från vindkraftverk ökar med höjden och att Bolaget bör beakta miljöpåverkan från infraljud. Sakägaren anser även att 40 dBA är en för hög gräns för ljud då många människor påverkas negativt

Det framförs i yttrandet metoden för att minska buller genom att flöjla rotorbladen inte fungerar då sakägaren menar att det ökar turbulensen. Sakägaren framför att sänkningen med 5 dBA vid bostäder i s.k. vindskyddade lägen borde vara kvar.

I yttrandet framförs att ljudnivån från vindkraftverk kan variera med 20 dBA på en kilometer avstånd beroende på meteorologiska förhållanden och menar att detta inte har beaktats i genomförda beräkningar. Sakägaren anser vidare att kretsen som ska skyddas från störningar därför måste utvidgas. Sakägaren anser att störning av sömnen är enligt grundlagen en kränkning av den mänskliga rättigheten till vila och sömn i bostaden. Sakägaren menar att för den som utsätts för vindkraftsbuller står hälsan på spel och att ersättning bör utgå till dem.

Sakägaren anser att naturvårdsverkets bedömning av 10% störda vid 40dBA är underskattad.

Sakägaren menar även att metoden Nord 2000, 2001 och 2010 inte ger ett rättvisande resultat.

Sakägaren framför att en störning upplevs mer besvärande när den inträffar i hemmet när man vill sova. Sakägaren menar att när detta inträffar i hemmet utgör buller från vindkraftverk ett intrång i hemmiljön och kränkning av de mänskliga rättigheterna.

Sakägaren påpekar att typiskt för buller från vindkraftverk är oförutsägbart, okontrollerbart, källan är synlig samt stör en egen verksamhet. Det innebär att vindkraftverk uppfyller samtliga kriterier för att vara störande. Med detta följer även maximal risk för att ohälsa hos människor och djur. Det är mer sannolikt att störningar av vindkraftverk är orsaken till att personer har negativ inställning till vindkraftverk nära bostaden. Sakägaren menar att resonemanget att negativ attityd är orsaken till att personen anser sig vara störd är mindre vanligt än det omvända.

Sakägaren menar att det är troligt att folk irriterade om buller som går att åtgärda inte åtgärdas samt att påtvingas en störande verksamhet som man anser inte är lämplig.

Sakägaren menar att buller i miljön inomhus och utomhus har dokumenterats som en allvarlig

vindkraftverk. Dessa dimensioner kommer vara den begränsande faktorn i ansökan.

Det finns inget direkt samband mellan större verk och högre ljud. Det har funnits mer högljudda och mer tysta verk länge och vi ser inget som tydligt förändrar det framåt. Varvtalen är ofta lägre för större verk vilket gör att de inte låter mer. Verksamhetsutövaren är skyldig att tillse att gällande ljudkrav efterlevs oavsett, 40 dB(A) kommer således inte att överskridas vid bostadshus även om vindkraftverken är större.

Beräkningen är baserad på beräkningsmodellen Nord 2000 vilket är den modell som Naturvårdsverket rekommenderar. Modellen innehåller många parametrar för bland annat marktyper och meteorologi (medvind i alla riktningar) vilket ger möjlighet till beräkningar med hög noggrannhet och representativa för platsen.

hälsorisk med ökande negativa effekter på foster, spädbarn, barn, ungdomar och vuxna.

Sakägaren framför att dBA inte mäter det totala ljudtrycket då infraljud inte inkluderas. Det framförs även att värdet för ljud inomhus då blir lägre än det är samt att det inte tas hänsyn till att hänsyn inte tagits till ytterväggar som är vanligt förekommande på den svenska landsbygden.

Sakägaren framför att även om alla mekanismer som är av betydelse för infraljudens och de lågfrekventa ljudens påverka på människor och djurs hälsa inte är utredda till visshetens gräns är dock helt klarlagt att människors fysiska och psykiska hälsa påverkas negativt av att bo i närheten av vindkraftverk. Sakägaren anser att det strider mot mänskliga rättigheter och egendomsskyddet.

Sakägaren anser att placeringen av verken behöver preciseras för att projektet ska få tillstånd.

Sakägaren påpekar att vissa människors negativa inställning till förnybar energi är en följd av vindkraftens intrång i hemmiljön ända in i sovrummet/idet/boet. Sakägaren anser även att beskrivningen av landskapsbilden är en beskrivning av terräng där vindkraftverk inte bör placeras.

Sakägaren lyfter att den rikliga förekomsten av sjöar och vattendrag medför gynnsamma förhållanden för att bullret från vindkraftverk kommer att studsas på vattenytorna och att det är svårt att förutse vart bullret slår ner. Särskilt stort blir det akustiska intrånget för de boende vid Stor-Hullsjön och andra insjöar och vattendrag mot vars vattenyta tryckvågor från dessa 22 vindkraftverk plus ytterligare 22 planerade vindkraftverk och befintliga näraliggande tjugotal vindkraftverk.

Sakägaren framför att vindkraftverken kommer att utgöra ett extremt främmande, onormalt och mycket störande inslag i kulturlandskapet. Hindersbelysningarna på flera hundra meter högre höjd än bostädernas belägenhet kommer att vara mycket störande för de boende miltals från det avgränsade området.

Sakägaren anser att Folkhälsomyndighetens schablonvärden för att beräkna buller inomhus med utgångspunkt från beräknat buller i dBA utomhus är inte relevant i förhållande till vetenskapens uppfattning om att alla frekvenser måste mätas. Sakägaren anser att högsta källjud bör fastställas.

I ansökan anges vindkraftsverkens placering inom projektområdet genom angivna fasta positioner med en flyttmån.

Vindkraftsparkens påverkan på landskapsbilden beskrivs närmare i MKB.

Nord 2000 tar hänsyn till topografi och marktyp (inklusive sjöar) och hur ljudet utbreder sig i sådana miljöer.

Vindkraftsanläggning påverkar landskapsbild och kommer utrustas medindersbelysning enligt gällande lagstiftning. Påverkan på landskapsbild, kulturmiljö och hinderljus beskrivs i MKB.

Bolaget följer rättsläget och kommer utforma parken utifrån gällande lagstiftning.

Sakägaren menar att ett bullermässigt intrånget i bostadsmiljön har ofta visat sig överskrida det oacceptabla gräns och består i visuellt intrång, skuggbildning, buller, hälsofarliga effekter, spridning av miljögifter, intrång i allemansrätten. Sakägaren framför att strukturen för bedömning av påverkan på varje miljöintresse är irrelevant för bedömningen av den miljöbelastning som projekten medför och att den totala risken ska bedömas utifrån allmännyttan.

Sakägaren menar att det finns risk för oljeläckage som kan läcka ut i närliggande sjöar och vattendrag vilket är ett dödligt hot mot flodpärlmusslorna.

Sakägaren anser att vibrationer i marken från vindkraftverkens fundament som kan utlösa jordskred och påverka djur.

Sakägaren menar att det finns bättre lämpade platser som Bolaget äger för dessa projekt som har mindre skadeverkningar på miljön.

Sakägaren menar att samrådsunderlaget inte inkluderar påverkan på boskap, fjäderfä, fåglarnas häckning och djurs undvikande av vindkraftverk. Det framförs att vindkraftverk kan påverka reproduktionen hos både djur och människor.

Det framförs i yttrandet att det finns forskning som visar på en undvikande effekt hos renar och att älg och rådjur inte längre påträffas där de brukar vara.

Det framförs att försök på djur har gjorts avseende påverkan från infraljud och visat att de påverkas. Sakägaren ifrågasätter därför att man går vidare med projekt där infraljud kan påverka människan.

Sakägaren framför att förekomsten av sjöar och vattendrag kommer att förstärka bullret från vindkraftverken och öka utbredningen av bullret över långa avstånd, som inte går att förutse mer exakt i förväg. Tryckvågorna studsar mot vattenytan, många tryckvågor kommer mer eller mindre samtidigt till bostadshusen och interfererar med varandra och vågor som studsar från husens ytterväggar. Även granngårdar och uthus bidrar till detta. Det påpekas att renar, älgar och andra hjorddjur har mycket känsligare hörsel än människor. Det är inte ovanligt att människor som bor mer än 20 kilometer från vindkraftverk upplever mycket högt buller och vibrationer i kroppen.

I MKB föreslås skyddsåtgärder för att minimera risk för utsläpp och därmed negativ påverkan på mark och vatten.

Relevanta geotekniska undersökningar görs inför grundläggning av vindkraftverkens fundament.

Bolaget bedömer Högsvedjan som en lämplig plats för vindkraft. I MKB görs en alternativutredning och där finns motivering till varför Högsvedjan bedöms som lämpligt.

I MKB utreds och beskrivs påverkan på djur och natur. Skyddsåtgärder för att begränsa påverkan beskrivs också.

Se ovan bemötande gällande buller och infraljud.

Sakägaren framför att projekten kommer att medföra stora intrång i Allemansrätten. Det framförs även att Bifenol A och nano partiklar av glas- och kolfiber kommer att lossna från vindkraftverken och spridas i naturen och upptas i näringskedjorna.

I yttrandet lyfts även att fiske, jakt och plockning av bär och svamp kommer att påverkas då många slags jaktbart vilt flyr trakten fem kilometer bort eller utrotas genom att de misslyckas med förökningen. Sakägaren menar även att fisk påverkas av tryckvågor som breder ut sig i vatten.

Sakägaren efterfrågar svar på hur en brand i ett vindkraftverk släcks och hur läckage av olja om ett verk rasar fångas upp.

Sakägaren menar även att boende kommer att störas av ljus från hinderbelysningen.

Bisfenol A används också i framställningen av den epoxi som finns i vindkraftverkens rotorblad. Det kan finnas små mängder oreagerad bisfenol A kvar i epoxi som kan läcka ut. Bisfenol A bryts dock ner snabbt i miljön, varför potentiellt läckage från epoxi som används i vindkraftverk inte utgör en källa till exponering. Källa: Naturvårdsverket

Det fåtal mätningar och vetenskapliga studier som finns, visar inte att vindkraftverk skulle vara en viktig källa till utsläpp av mikroplast. Oavsett om de beräkningar som används kommer från branschen eller från andra aktörer, är slutsatsen att vindkraft i jämförelse med andra källor sannolikt bidrar med försumbara mängder mikroplast. Källa: Naturvårdsverket

Påverkan och konsekvenser för friluftsliv och rekreation beskrivs i MKB.

Brand i vindkraftverk är mycket ovanligt. Riskerna minskas genom regelbunden service av verken samt att verken är utrustade med exempelvis åskledare och brandsläckare. Vindkraftverken kan även utrustas med ett självsläckningssystem. I övrigt bekämpas brand på gängse tillvägagångssätt.

Varje vindkraftsverk innehåller en viss mängd olja. Mängden varierar i olika vindkraftverk. Eventuella läckage samlas upp inne i vindkraftverkens torn. Om ett vindkraftverk rasar riskerar oljan dock att spridas i naturen. Risken att ett verk rasar bedöms som mycket liten. Men i sådant fall kontaktas tillsynsmyndigheten och området saneras.

Påverkan från ljus beskrivs i MKB.

	Sakägaren menar att de kumulativa effekterna av infraljud kommer att störa mycket. Sakägaren framför slutligen att det som beskrivs under lokal nytta är kortsiktiga effekter och att vindkraftverkens livslängd innebär att det inte är en långsiktigt hållbar försörjning med planerbar, långsiktigt hållbar elförsörjning. Sakägaren har även bifogat ett antal bilagor som återfinns i sin helhet i bilaga 6. Sakägaren har i sitt yttrande hänvisat till nedan listade rapporter och publikationer: • Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (2022), <i>Icke-kirurgisk behandling vid takfönstersyndrom</i>, SBU:s upplysningstjänst, Publikation nr UT202218 • Mötesanteckningar, <i>Möte med Naturvårdsverket och Motvind Sverige</i>, Ärendenummer NV-10065-22, (2022-12-05) • Alternativ.nu (2014), <i>Effekt från vindkraftverk</i> • Simonsbacka, Claes-Erik 2020, <i>Hälso- och säkerhetsrelaterade frågor/uppgifter som ska besvaras/lämnas och redovisas skriftligt i Miljökonsekvensbeskrivningen (MKB:n) samt i ansökningshandlingarna</i>, • Annons från RiskPoint AB, 13/11-2023, <i>Nya kostsamma skador på Svenska vindkraftverk</i> • Dahlberg, Duane A., u.å., <i>Ground currents – An important factor in electromagnetic exposure</i>, • Bellut-Staeck, Ursula Maria., 2023, <i>Impairment of the endothelium and disorder of microcirculation in humans and animals exposed to infrasound due to irregular mechano-transduction</i>, Journal of biosciences and medicines, 2023-11, p. 30-56 • GPSE, u.å., <i>Riskerna med parasitiska strömmar i djurhållningen</i> • Tolvanen, Anne., Routavaara, Henri., Jokikokko, Mika., Rana, Parvez., u.å., <i>Hur långt är fåglar, fladdermöss och landlevande däggdjur fördrivna från landbaserad vindkraftsutbyggnad – en systematisk översikt</i>, Naturresursinstitutet: Uleåborg	Kumulativa effekter beskrivs i MKB. Bolaget noterar er inställning till vindkraftparken.
--	--	--

Sakägare 42	Sakägare ställer sig frågan om varför så många vindkraftsparker måste etableras på en och samma ställe. Sakägaren oroar sig för störande ljud och den påverkan som eventuellt kan uppstå på naturområden och för de djur som finns i området. Sakägaren har valt att bosätta sig på platsen på grund av lugnet och naturen. Sakägaren informerar om att värdet på dennes fastighet kommer minska rejält till följd av att vindkraftverken etableras. Sakägaren har investerat mycket pengar i sitt hus. Sakägaren oroar sig för de kringliggande miljöerna då vindkraftsparken byggs. Sakägaren anser att vindkraftsetablering även bör ske i södra Sverige och inte bara i Norrland. Sakägaren undrar hur projektet kommer påverka fågellivet. Sakägaren uttrycker oro för ljudpåverkan från vindkraftverken.	Sverige står inför en stor samhällelig utmaning för att möta denna efterfråga med ny elproduktion. Vid projektering av vindkraft är osäkerheterna runt varje enskilt projekt mycket stora. Därför bedömer Bolaget att det är viktigt att gå vidare med utvecklingen av varje enskild plats som erbjuder goda elproduktionsmöjligheter i syfte att bidra till att säkerställa tillgång till förnybar energi i den mängd som förväntas efterfrågas. Vindkraftsparken kommer ha viss påverkan på ljud i området. Ljudet bedöms och beskrivs i MKB utifrån genomförd bullerberäkning. Bolaget följer Naturvårdsverkets riktvärden avseende buller från vindkraftverk vid bostäder samt friluft- och rekreationsområden. Svenska myndigheter ansvarar för att underlätta och skapa förutsättningar för att målet om 100% förnybar energi ska nås och således ligger det även på myndigheterna att vidta åtgärder om hinder uppstår. Huruvida fastighetsvärdena påverkas i ett område och om kompensationsåtgärder behöver sättas in är alltså upp till berörda myndigheter att avgöra. Bolaget jobbar för att tidigt anpassa placering av vindkraftverk för att undvika sådan eventuell påverkan. Bolaget har tagit fram en intäktsdelningsmodell baserad på förslaget i den statliga utredningen "Värdet av vinden". Utöver intäktsdelning avsätter Bolaget en del av parkens intäkter från elförsäljning till bygdepeng för lokalsamhället under hela parkens produktiva livslängd. Vindkraft etableras i hela Sverige. På följande länk finns en karttjänst där det går att se var vindkraftsparker är uppförda och under tillståndprocess. Vindbrukskollen (lansstyrelsen.se) Ett antal fågelinventeringar har gjorts för att studera fågellivet i området. Dessa beskrivs i MKB där även påverkan bedöms och eventuella skyddsåtgärder föreslås. Vindkraftsparken kommer ha viss påverkan på ljud i området. Ljudet bedöms och beskrivs i MKB utifrån genomförd bullerberäkning. Bolaget följer Naturvårdsverkets riktvärden avseende buller från vindkraftverk vid
--------------------	---	--

		bostäder samt friluftss- och rekreationsområden.
Sakägare 43	Sakägaren informerar om att Storhullsjön har väldigt få tillrinningar. Önskar att den bedömning som gjorts i samrådsunderlaget gällande påverkan på sjön förtydligas.	En skrivbordsstudie för hydrogeologin har genomförts. Vid behov utförs ytterligare undersökningar kopplat till hydrologi. Påverkan och konsekvenser för yt- och grundvatten beskrivs i MKB.
Sakägare 44	Sakägaren har synpunkter på fotomontaget från Nora och anser att SCA har valt observationspunkter som ska medvetet minimera synligheten. Anser att en mer relevant fotopunkt hade varit mitt i byn Västansjö där man ser rakt över dalgången.	Fotomontagen har tagits fram av konsult med expertis som utgått från ansökt höjd på verken (290m) vid framtagande av fotomontagen. Nya fotomontage tas fram. Synpunkter om platser som inkommit under samrådet har beaktats likväl resultat från synbarhetsanalys samt landskapsbildsanalys.
Sakägare 45	Sakägaren vill inte ha mer vindkraft i området eller i regionen då denne anser att de redan har för stor andel av detta. Sakägaren saknar redovisning för befintliga anläggningar och deras påverkan i relation till varandra då störningszoner kommer överlappa varandra. Önskar veta hur det kommer att påverka de boende.	Sverige står inför en stor samhällelig utmaning för att möta denna efterfråga med ny elproduktion. Vid projektering av vindkraft är osäkerheterna runt varje enskilt projekt mycket stora. Därför bedömer Bolaget att det är viktigt att gå vidare med utvecklingen av varje enskild plats som erbjuder goda elproduktionsmöjligheter i syfte att bidra till att säkerställa tillgång till förnybar energi i den mängd som förväntas efterfrågas. Kumulativa effekter från närliggande parker bedöms och beskrivs i MKB.
Sakägare 46	Sakägare önskar fotomontage över Bryggjärn. Sakägaren informerar om att fladdermössen påverkas av vindkraftverken och att de nästan helt försvunnit sedan vindkraftsparken kom till Bryggjärn. Sakägaren informerar om att infraljudet påverkar djur och människor negativt. Anser att ljudpåverkan bli större än 3 kilometer och att de med både befintlig park och ny park kommer påverkas i större utsträckning. Sakägaren anser att vindparken innebär ett intrång i allemansrätten då det är förenat med livsfara att vistas nära verken.	Nya fotomontage tas fram. Synpunkter om platser som inkommit under samrådet har beaktats likväl resultat från synbarhetsanalys samt landskapsbildsanalys. En fladdermusinventering har genomförts i området och resultatet av den ligger till grund för vindkraftsparkens utformning. I MKB beskrivs och bedöms påverkan på fladdermöss tillsammans med eventuella skyddsåtgärder. Enligt Naturvårdsverkets vägledning om buller från vindkraftverk ger vindkraftverkens rotation upphov till infraljud som ofta ligger kring 1 Hz. I det frekvensområdet krävs en nivå på cirka 120 dB för att man ska se en påverkan på människor. På de avstånd som krävs mellan vindkraftverk och bostäder i Sverige är nivån av infraljud från vindkraftverk betydligt lägre och det finns enligt Naturvårdsverkets bedömning ingen

		evidens för negativa hälsoeffekter orsakat av infraljud från vindkraftverk. Vindparkens påverkan på ljud samt kumulativa effekter från närliggande parker bedöms och beskrivs i MKB. Bolaget följer Naturvårdsverkets riktvärden avseende buller från vindkraftverk vid bostäder samt frilufts- och rekreationsområden. Det kommer inte finnas några stängsel eller fysiska avspärningar kring verken när de är driftsatta. Det som kan förekomma är tillfälliga avstängningar kopplat till byggfasen av säkerhetsskäl. När det är färdigställt så kommer det inte att finnas några begränsningar i hur området kan användas. Vid vissa väderförhållanden kan dock tillgängligheten påverkas vid t.ex. åska och risk för iskast.
Sakägare 47	Sakägare saknar fotomontage från Navarn där närmast belägna fastigheter finns.	Nya fotomontage har tagits fram och finns bilagda MKB:n. Synpunkter om platser som inkommit under samrådet har beaktats likväl resultat från synbarhetsanalys samt landskapsbildsanalys.
Sakägare 48	Sakägaren anser att det kommer bli påtaglig ljudpåverkan då de bor en kilometer från parken och i nuläget påverkas av ljuden från den park som ligger 4 kilometer bort. Sakägaren anser att samrådsunderlaget inte tagit hänsyn till att det finns vattendrag till Navarn.	Vindparkens påverkan på ljud samt kumulativa effekter från närliggande parker bedöms och beskrivs i MKB. Bolaget följer Naturvårdsverkets riktvärden avseende buller från vindkraftverk vid bostäder samt frilufts- och rekreationsområden. En skrivbordsstudie för hydrogeologin har genomförts. Vid behov utförs ytterligare undersökningar kopplat till hydrologi. Påverkan och konsekvenser för yt- och grundvatten beskrivs i MKB.
Sakägare 49	Sakägaren hoppas att alla synpunkter och åsikter tas i beaktande. Anser att det är tråkigt att störa orörd och fridfull natur.	Bolaget är skyldiga enligt miljöbalken att beakta alla inkomna synpunkter. Synpunkter och yttranden som inkommer under samrådsprocessen beaktas under det arbetet med MKB:n och tillståndsansökan.
Sakägare 50	Sakägaren önskar att resultatet av inventeringen av spelplatser för skogsfågel (tjäder och orre) det redovisas.	Inventering av skogsfågel har genomförts under 2023 och 2024. Resultatet redovisas i bilaga C3.3 till MKB.
Sakägare 51 (svar från enkät)	Saknar fotomontage från Nötudden	Nya fotomontage har tagits fram och bilaggs MKB. Synpunkter om platser som inkommit under samrådet har beaktats likväl resultat från synbarhetsanalys samt landskapsbildsanalys.

Sakägare 52	Undrar vem som ska bekosta avvecklingen när det är dags för det.	Återställningsgarantier utfärdas för att säkerställa att det finns pengar för nedmontering av uttjänta vindkraftverk och återställande av platsen. Säkerhet för återställningskostnader kan antingen ställas genom medel på ett låst konto eller som bankgaranti. Storleken på säkerheten beslutas av den prövande myndigheten och är enligt myndigheten tillräcklig för ändamålet. I MKB och en teknisk beskrivning redovisas avveckling och återställning av vindkraftsparken.
Sakägare 53	Anser att det vid samrådsmötet enbart var fotomontage och dålig information	Bolaget noterar synpunkten.
Sakägare 54	Undrar om vindkraftverken ska stå på berget vid Orrberget.	Verksamhetsområdet kommer inte att bli större än vad som samråts om. Placering av vindkraftverk anpassas utifrån inkomna yttranden och genomförda inventeringar och arbetas om till ansökan och presenteras i MKB.
Sakägare 55	Ser ingen anledning till vindkraft.	Riksdagen har slagit fast ett mål om 100% förnybar elproduktion till år 2040. Vindkraften anses vara en viktig energikälla för att uppnå Sveriges mål om förnybar energi.
Sakägare 56	Anser att det får vara nog med vindkraft.	Bolaget noterar yttrandet.
Sakägare 57	Anser att det är oklart hur detta skulle kunna vara bra.	Riksdagen har slagit fast ett mål om 100% förnybar elproduktion till år 2040. Vindkraften anses vara en viktig energikälla för att uppnå Sveriges mål om förnybar energi och därmed anser Bolaget att denna satsning är bra.
Sakägare 58	Anser att det är mycket ospecificerad info.	Samrådet är den inledande delen av tillståndsprocessen där verksamhetsutövaren informerar om kommande projekt och inhämtar information och synpunkter från myndigheter, sakägare och allmänheten. I MKB görs en specifik bedömning och beskrivning av verksamheten.
Sakägare 59	Anser att det borde ha funnits bättre fotovisualisering från olika adresser under samrådsmötet och att det skulle gå att beställa hem fotomontage till specifik adress.	Bolaget noterar synpunkten. Bolaget har tagit fram uppdaterade fotomontage vilka redovisas i bilaga C10 till MKB .
Sakägare 60	Anser att storleken på verken i fotomontaget är i fel storlek.	Fotomontagen har tagits fram av konsult med expertis som utgått från ansökt höjd på verken (290m) vid framtagande av fotomontagen. Bolaget har tagit fram uppdaterade fotomontage med kompletterande fotopunkter som finns bilagda MKB:n.

	Undrar vart infraljuden samt behovet av el är redovisat. Undrar varför SCA inte köper upp någon av de vindkraftsparker som går i konkurs.	Enligt Naturvårdsverkets vägledning om buller från vindkraftverk ger vindkraftverkens rotation upphov till infraljud som ofta ligger kring 1 Hz. I det frekvensområdet krävs en nivå på cirka 120 dB för att man ska se en påverkan på människor. På de avstånd som krävs mellan vindkraftverk och bostäder i Sverige är nivån av infraljud från vindkraftverk betydligt lägre och det finns enligt Naturvårdsverkets bedömning ingen evidens för negativa hälsoeffekter orsakat av infraljud från vindkraftverk. I januari 2021 presenterade Energimyndigheten och Naturvårdsverket en nationell strategi för hållbar vindkraftsutbyggnad. I denna strategi uttrycks ett nationellt utbyggnadsbehov på 100 TWh vindkraft till år 2040, varav 80 TWh på land. Aktuell prövning omfattar ej detta varför synpunkten inte bemöts i denna samrådsredogörelse.
Sakägare 61	Anser att det saknas väsentlig information i underlagen. Anser att det saknas avrinningsinformation till Navarn som är Natura 2000-klassad och har världens största bestånd av flodpärlmussla.	En skrivbordsstudie för hydrogeologin har genomförts. Vid behov utförs ytterligare undersökningar kopplat till hydrologi. Påverkan och konsekvenser för yt- och grundvatten beskrivs i MKB.
Sakägare 62	Anser att det finns dåligt bildmaterial och att det saknas fotomontage från Västansjö.	Fotomontagen har tagits fram av konsult med expertis som utgått från ansökt höjd på verken (290m) vid framtagande av fotomontagen. Nya fotomontage tas fram. Synpunkter om platser som inkommit under samrådet har beaktats likväl resultat från synbarhetsanalys samt landskapsbildsanalys.
Sakägare 63	Anser att det på samrådsmötet saknades information från boenden som i nuläget bor nära befintlig vindkraft.	I MKB beskrivs kumulativa effekter från närliggande parker.
Sakägare 64	Saknar sanningsenligt material.	Bolaget utför inga egna utredningar utan anlitar oberoende konsulter med expertis inom området.
Sakägare 65	Vill ej ha störande ljud vid sitt fritidsboende.	Vindparkens påverkan på ljud bedöms och beskrivs i MKB. Bolaget följer Naturvårdsverkets riktvärden avseende buller från vindkraftverk vid bostäder samt frilufts- och rekreationsområden.

Sakägare 66	Ställer sig negativ till vindkraft, önskar information om annat energislag.	Bolaget noterar yttrandet. Denna prövning rör vindkraft och därmed tas endast info gällande detta energislag upp.
Sakägare 67	Anser att inga negativa aspekter tas upp i underlaget som presenteras. Samt att det inte stod något om hur de boende påverkas. Saknar en komplett beskrivning av konsekvenserna och önskar att informationen skulle gått ut tidigare.	I MKB beskrivs påverkan på människors hälsa mer ingående tillsammans med konsekvensbedömning. Bolaget tar med sig synpunkten om att info borde ha gått ut tidigare.
Sakägare 68	Saknar underlag där rätt höjd på vindkraftverken framgår.	Exakt höjd på verken är inte fastställd ännu men verken kommer inte bli högre än 290m. Fotomontagen som visades på samrådsmötet var genererade utifrån denna maximala höjd, det vill säga 290m.
Sakägare 69	Saknar underlag där rätt höjd på vindkraftverken framgår.	Exakt höjd på verken är inte fastställd ännu men verken kommer inte bli högre än 290m. Fotomontagen som visades på samrådsmötet var genererade utifrån denna maximala höjd, det vill säga 290m.
Sakägare 70	Frågar om höjden på vindkraftverken som visas stämmer.	Exakt höjd på verken är inte fastställd ännu men verken kommer inte bli högre än 290m. Fotomontagen som visades på samrådsmötet var genererade utifrån denna maximala höjd, det vill säga 290m.
Sakägare 71	Saknar fotomontage från Västansjö.	Bolaget har tagit fram uppdaterade fotomontage som finns bilagda MKBn.
Sakägare 72	Saknar fotomontage från Västansjö.	Nya fotomontage har tagits fram. Synpunkter om platser som inkommit under samrådet har beaktats likväl resultat från synbarhetsanalys samt landskapsbildsanalys.
Sakägare 73	Anser att det är vilseledande fotomontage.	Fotomontagen har tagits fram av konsult med expertis som utgått från ansökt höjd på verken (290m) vid framtagande av fotomontagen. Bolaget har tagit fram uppdaterade fotomontage som finns bilagda MKBn.
Sakägare 74	Undrar om man kommer ta hänsyn till bäcköringen vid ombyggnad av vägar samt hur projektet påverkar grundvattnet.	I MKB beskrivs verksamhetens påverkan på grundvatten. En skrivbordsstudie för hydrogeologin har genomförts. Vid behov utförs ytterligare undersökningar kopplat till hydrologi. Påverkan och konsekvenser för yt- och grundvatten beskrivs i MKB.
Sakägare 75	Anser att information och bilder är väldigt missvisande.	Fotomontagen har tagits fram av konsult med expertis som utgått från ansökt höjd på verken (290m) vid framtagande av fotomontagen. Bolaget har tagit fram uppdaterade fotomontage som finns bilagda MKBn.

Sakägare 76	Saknar information om hur etableringen kommer ge tillbaka till de som berörs direkt.	Bolaget har tagit fram en intäktsdelningsmodell baserad på förslaget i den statliga utredningen "Värdet av vinden". Utöver intäktsdelning avsätter Bolaget en del av parkens intäkter från elförsäljning till bygdepeng för lokalsamhället under hela parkens produktiva livslängd.
Sakägare 77	Anser att det saknas information om återvinning av förbrukade vindkraftverk. Saknar information om kommande inventeringar av djur.	I MKB redogörs för parkens avveckling närmare. Inventeringar av naturvärden, fåglar och fladdermöss har genomförts och inarbetats i MKB.
Sakägare 78	Anser att det saknas information om ekonomin.	Ekonomi och lönsamhet ligger utanför denna prövning.
Sakägare 79	Undrar hur vindkraftparken kommer att påverka människor och värdet på deras fastigheter.	I MKB beskrivs påverkan på människors hälsa mer ingående tillsammans med konsekvensbedömning. Svenska myndigheter ansvarar för att underlätta och skapa förutsättningar för att målet om 100% förnybar energi ska nås och således ligger det även på myndigheterna att vidta åtgärder om hinder uppstår. Huruvida fastighetsvärdena påverkas i ett område och om kompensationsåtgärder behöver sättas in är alltså upp till berörda myndigheter att avgöra. Bolaget jobbar för att tidigt anpassa placering av vindkraftverk för att undvika sådan eventuell påverkan. Bolaget har tagit fram en intäktsdelningsmodell baserad på förslaget i den statliga utredningen "Värdet av vinden". Utöver intäktsdelning avsätter Bolaget en del av parkens intäkter från elförsäljning till bygdepeng för lokalsamhället under hela parkens produktiva livslängd.
Sakägare 80	Anser att det finns tvetydlig info.	Samrådet är den inledande delen av tillståndsprocessen där verksamhetsutövaren informerar om kommande projekt och inhämtar information och synpunkter från myndigheter, sakägare och allmänheten. I MKB görs en mer specifik bedömning och beskrivning av verksamheten.
Sakägare 81	Anser att saknas sannhetsenlig information.	Bolaget utför inga egna utredningar utan anlitar oberoende konsulter med expertis inom området.
Sakägare 82	Anser att fotomontaget är vilseledande.	Fotomontagen har tagits fram av konsult med expertis som utgått från ansökt höjd på verken (290m) vid

		framtagande av fotomontagen. Bolaget har tagit fram uppdaterade fotomontage som finns bilagda MKBn.
Sakägare 83	Anser att det saknas rättvis och vetenskaplig förankrad information.	Bolaget utför inga egna utredningar utan anlitar oberoende konsulter med expertis inom området.
Sakägare 84	Anser att den information som presenteras försöker vara förskönande och SCA döljer information de inte vill dela med sig av.	Bolaget utför inga egna utredningar utan anlitar oberoende konsulter med expertis inom området.
Sakägare 85	Informerar om att de inte fått någon information till samrådsmötet men att deras grannar 1,5 kilometer bort fått en kallelse.	Bolaget har bedömt att fastighetsägare, hyresgäster, bostadsrättsinnehavare och andra nyttjanderättshavare och folkbokförda inom en radie på cirka tre kilometer från projektområdet ska anses omfattas av den krets enskilda som kan antas bli särskilt berörda av verksamheten.
Sakägare 86	Saknar information om ekonomisk kompensation för värdeminskningen på sin fastighet.	Bolaget jobbar för att tidigt anpassa placering av vindkraftverk för att undvika sådan eventuell påverkan och kompenserar närboende bl.a. genom att avsätta en del av bruttointäkten årligen i en så kallad bygdepeng.
Sakägare 87	Informerar om att allmän skoterled från Navarn till Svanatjärn saknas i underlaget. Saknar beräkning på vattnets påverkan på ljudnivån. Saknar fotopunkt från Navarn. Saknar info om hur länge och ofta ljud får överstiga 40 db. Saknar information om iskastning då det finns barn i området.	Bolaget tackar för informationen om skoterleden. Påverkan och konsekvenser för friluftsliv och rekreation beskrivs i MKB. Genomförd ljudberäkning är baserad på beräkningsmodellen Nord 2000 vilket är den modell som Naturvårdsverket rekommenderar. Modellen innehåller många parametrar för bland annat marktyper, topografi och meteorologi vilket ger möjlighet till beräkningar med hög noggrannhet och representativa för platsen. Bolaget har tagit fram uppdaterade fotomontage som finns bilagda MKBn. Synpunkter om platser som inkommit under samrådet har beaktats likväl resultat från synbarhetsanalys samt landskapsbildsanalys. Bolaget följer Naturvårdsverkets riktvärden avseende buller från vindkraftverk vid bostäder samt frilufts- och rekreationsområden. Risker och säkerhet samt vidtagna skyddsåtgärder avseende bland annat iskast beskrivs i MKB.

Sakägare 88	Anser att det inte behövs fler vindkraftsparker i området.	Bolaget noterar synpunkten.
Sakägare 89	Anser att det är förskönande bilder och att det saknas bilder med rätt höjd på vindkraftverken.	Fotomontagen har tagits fram av konsult med expertis som utgått från ansökt höjd på verken (290m) vid framtagande av fotomontagen. Bolaget har tagit fram uppdaterade fotomontage som finns bilagda MKBn.
Sakägare 90	Saknar information om reell påverkan på människor och djur som är bosatta inom närområdet av projektområdet.	I MKB beskrivs påverkan på människors hälsa och djurliv mer ingående tillsammans med konsekvensbedömning.
Sakägare 91	Borde inte behövas fler parker då det redan finns en park i området.	Bolaget noterar synpunkten.
Sakägare 92	Saknar information om hur djurliv påverkas. Informerar om att det finns sällsynta djur i området, bland annat örn, berguv och fladdermöss sägs kunna påverkas negativt.	Bolaget har under 2023 genomfört inventeringar av bland annat fågel och fladdermus. Resultatet av inventeringarna finns att läsa i MKB:n. Konsekvenserna på djurlivet och berörda arter beskrivs i miljöbedömningen där även nödvändiga skyddsåtgärder beskrivs för att minimera påverkan.
Sakägare 93	Anser att bilderna på vindkraftverken inte är sanningsenliga och är 190m för låga. Saknar bild från Västra Västansjö Saknar information om infraljud.	Fotomontagen som visades på samrådsmötet var genererade med en verkshöjd på 290m. Nya fotomontage har tagits fram. Synpunkter om platser som inkommit under samrådet har beaktats likväl resultat från synbarhetsanalys samt landskapsbildsanalys. Bolaget har inför samrådet utfört bullerberäkningar och fler beräkningar har genomförts till MKB-arbetet. Naturvårdsverkets vägledning om buller från vindkraftverk ger vindkraftverkens rotation upphov till infraljud som ofta ligger kring 1 Hz. I det frekvensområdet krävs en nivå på cirka 120 dB för att man ska se en påverkan på människor. Bolaget kommer följa naturvårdsverkets riktlinjer för buller.
Sakägare 94	Anser att informationen varit lätt att förstå men att den är felaktig och missvisande.	Bolaget tar emot synpunkterna och hänvisar till MKB:n där mer material presenteras och konsekvensbedöms.
Sakägare 95	Anser att bilderna är vilseledande om hur vindsnurrorna ska stå. Vill inte bli omringad av vindkraft!	Fotomontagen har tagits fram av konsult med expertis som utgått från ansökt höjd på verken (290m) vid framtagande av fotomontagen. Bolaget har tagit fram uppdaterade fotomontage som finns bilagda MKBn.
Sakägare 96	Anser att det finns missvisande uppgifter och bilder. Anser att det är fotat i fel riktning från Västansjö och	Fotomontagen har tagits fram av konsult med expertis som utgått från ansökt höjd på verken (290m) vid

	att det saknas bilder från avgörande vinklar. Kommer att se alla parker.	framtagande av fotomontagen. Nya fotomontage har tagits fram. Synpunkter om platser som inkommit under samrådet har beaktats likväl resultat från synbarhetsanalys samt landskapsbildsanalys.
Sakägare 97	Anser att fotomontagen är vilseledande och direkt felaktiga. Anser att ljud och ljus inte har så knivskarpa gränser. Undrar hur vindkraftsparken kan stoppas. Undrar hur parken kommer vara lönsam? Hur ska närboende kompenseras för förlorat värde på hus och hem?	Fotomontagen har tagits fram av konsult med expertis som utgått från ansökt höjd på verken (290m) vid framtagande av fotomontagen. Bolaget har tagit fram uppdaterade fotomontage som finns bilagda MKBn. Vid val av kompletterande fotopunkter har hänsyn tagits till synpunkter som kommit in under samrådet samt utifrån landskapsbildsanalys Det är miljöprövningsdelegationen som prövar ansökan och fattar beslut om tillstånd. Projektets lönsamhet ligger utanför denna prövning. Svenska myndigheter ansvarar för att underlätta och skapa förutsättningar för att målet om 100% förnybar energi ska nås och således ligger det även på myndigheterna att vidta åtgärder om hinder uppstår. Huruvida fastighetsvärdena påverkas i ett område och om kompensationsåtgärder behöver sättas in är alltså upp till berörda myndigheter att avgöra. Bolaget jobbar för att tidigt anpassa placering av vindkraftverk för att undvika sådan eventuell påverkan. Bolaget har tagit fram en intäktsdelningsmodell baserad på förslaget i den statliga utredningen "Värdet av vinden". Utöver intäktsdelning avsätter Bolaget en del av parkens intäkter från elförsäljning till bygdepeng för lokalsamhället under hela parkens produktiva livslängd.
Sakägare 98	Saknar information om hur många år ett verk behöver stå i drift för att tjäna in den miljöpåverkan som uppstår av att uppföra det.	Livscykelanalyser visar att ett vindkraftverk producerat lika mycket energi som det har gått åt för att tillverka det efter 5-9 månader, där större vindkraftverk i goda vindlägen har kortare återbetalningstid. Den energi som går åt för att bygga, driva och avveckla ett vindkraftverk motsvarar bara knappt tre procent av vindkraftverkets totala elproduktion. Från råvaruutvinning till demontering är klimatpåverkan från ett modernt vindkraftverk i bra vindläge cirka 6-7 gram koldioxid per kWh. Det kan jämföras med utsläpp från

		kolkraftverk på omkring 750–1000 gram/kWh. Tillverkning av tornet ger det största koldioxidbidraget (20-30%), följt av bladen (15-25%) och fundamenten (10-15%).
Sakägare 99	Känner sig maktlös och kommer totalt att ha tre parker runt sig. Anser att ljudet är störigt redan nu.	Bolaget har som verksamhetsutövare skyldighet att följa gällande riktlinjer och krav för buller. Gällande riktvärdet är 40 dBA ekvivalent ljudnivå vid bostäder. Bolaget är i MKB:n skyldig att redovisa det sammantagna ljudet, det vill säga det "kumulativa ljudet" som uppstår.
Sakägare 100	Anser att bilderna är konstiga och inte visar sanningen.	Fotomontagen har tagits fram av konsult med expertis som utgått från ansökt höjd på verken (290m) vid framtagande av fotomontagen. Bolaget har tagit fram uppdaterade fotomontage som finns bilagda MKB:n. Vid val av kompletterande fotopunkter har hänsyn tas till synpunkter som kommit in under samrådet samt utifrån landskapsbildsanalys tagits.
Sakägare 101	Saknar bilder från Navarn. Informerar om att en fotovinkel var "Lill-hullsjön" men ingen bild fanns på detta.	Nya fotomontage har tagits fram. Synpunkter om platser som inkommit under samrådet har beaktats likväl resultat från synbarhetsanalys samt landskapsbildsanalys.
Sakägare 102	Anser att det saknas information om hur verken ska stå exakt. Informerar om att det finns kungsörn i området. Anser att det är nog med verk i området Västansjö, Nora, Bryggjärn och att detta är en katastrof för de orsbor som bor i närområdet.	Under samrådsskedet är inte vindkraftverken detaljprojekterade och placeringen är inte helt fastställd. Exakt placering presenteras i tillståndsansökan och koordinatlista finns beskrivet i Teknisk beskrivning. Fågelinventeringar har utförts under år 2021, 2022, 2023, 2024 och 2025. I MKB:n formuleras skyddsåtgärder för påverkan på fåglar ska undvikas. Bolaget noterar synpunkten.
Sakägare 103	Saknar information om ljudnivåer. Anser att de som finns i närheten idag låter mycket och ställer sig negativ till projektet. Saknar bild från Bryggjärn.	Som verksamhetsutövare är det Bolagets som ansvar att efterleva de aktuella riktlinjerna och kraven som gäller för buller. Gällande riktvärde för buller 40 dBA ekvivalent ljudnivå vid bostadshus. Miljöaspekten buller beskrivs och bedöms i MKB. Nya fotomontage tas fram. Synpunkter om platser som inkommit under samrådet har beaktats likväl

		resultat från synbarhetsanalys samt landskapsbildsanalys.
Sakägare 104	Anser att det saknas information och att det är tveksamt om informationen är helt korrekt. Exempelvis vilseledande fotomontage och avsaknaden av fakta kring fågelpåverkan. Frågar om man verkligen vet att vattnet i Storhullsjön inte påverkas etc.	I samrådsskedet kan en bedömning av påverkan på fågellivet inte utföras. Bolaget har genomfört inventering av örn, lom, ugglor, häckfågel och skogshöns i området. Resultatet av inventeringarna redovisas i bilagorna C3.1-C3.6 till MKB. Påverkan och skyddsåtgärder beskrivs i MKB:n. Fotomontagen har tagits fram av konsult med expertis som utgått från ansökt höjd på verken (290m) vid framtagande av fotomontagen. Bolaget har tagit fram uppdaterade fotomontage som finns bilagda MKB:n. Vid val av kompletterande fotopunkter har hänsyn till synpunkter som kommit in under samrådet samt utifrån landskapsbildsanalys tagits. En skrivbordsstudie för hydrogeologin har genomförts. Vid behov utförs ytterligare undersökningar kopplat till hydrologi. Påverkan och konsekvenser för yt- och grundvatten beskrivs i MKB.
Sakägare 105	Anser att det saknas information om iskastning, skoterled, närhet till boende, ljudnivåer.	Samrådet är den inledande delen av tillståndsprocessen där verksamhetsutövaren informerar om kommande projekt och inhämtar information och synpunkter från myndigheter, sakägare och allmänheten. I MKB:n beskrivs bland annat miljöaspekter som risk för exempelvis iskast, friluftsliv och buller mer ingående.
Sakägare 106	Kontentan av allt snack är ju att 40 decibel är störande med lagligt så då är det ju meningslöst att klaga.	Bolaget har som verksamhetsutövare skyldighet att följa gällande riktlinjer och krav. Gällande riktvärdet är 40 dBA ekvivalentnivå vid bostäder. Effekterna av buller beskrivs i MKB:n.
Sakägare 107	Har ingen synpunkt gällande informationen utan ställer sig tveksam till att det finns brister gällande att bli lyssnade på.	Bolaget tackar för informationen och tar med sig samtliga synpunkter om samrådets genomförande.
Sakägare 108	Undrar hur SCA tänker när de helt totalt förstör Sundsvalls inland med vindkraftsindustri? Anser att det ej är en park utan en industri. Informerar om att människor har bosatt sig på aktuell plats för lugn och ro, tystnad, skog, djur, natur och friluftsliv. Undrar vart människor som vill ha lugnt ro ska ta vägen då man förstör dessa områden med industrier. Anser att detta är att bygga bort naturlivet.	Bolaget har i den fortsatta tillståndsprocessen utrett påverkan på naturvärden, arter och boendemiljön. Detta har beskrivits och bedömts i MKB:n. I januari 2021 presenterade Energimyndigheten och Naturvårdsverket en nationell strategi för hållbar vindkraftsutbyggnad. I denna strategi uttrycks ett nationellt

	Anser att detta är att förstöra djurens hem och närboendes fastigheter. Anser inte att det är denna plats som behöver el, att den ska byggas där den behövs.	utbyggnadsbehov på 100 TWh vindkraft till år 2040, varav 80 TWh på land. För Västernorrlands län innebär detta ett regionalt utbyggnadsbehov av vindkraft på 7,5 TWh, vilket motsvarar 357 vindkraftverk (räknat på 6 MW turbiner) som behöver byggas i länet för att klara målet
Sakägare 109	Saknar foton med vy från Djupdalen, Näsvattnet, Skänkåsen och Lillström. Saknar information om det ljus som skickas ut när det är mörkt och hur det påverkar oss människor.	Nya fotomontage tas fram. Synpunkter om platser som inkommit under samrådet har beaktats likväl resultat från synbarhetsanalys samt landskapsbildsanalys. Om totalhöjden är över 150m innebär det att vindkraftverk som står i ytterkanten av en park förses med vita blinkande lampor medan övriga verk förses med rött fast sken. Vindkraftparken behöver följa Transportstyrelsens föreskrifter om hinderljusmarkering för att inte påverka luftfarten. Enligt aktuella föreskrifter ska den vita belysningen ha en ljusstyrka på 100 000 cd under dagtid. Under gryning och skymning finns det möjlighet att ställa ned ljusstyrkan till 20 000 cd och nattetid kan belysningen ställas ner till som lägst 2000 cd. Blinkningarnas frekvens är 40–60 bpm. För vindkraftverk som inte utgör yttre gräns, eller som är placerade inne i parken men inte omfattas av den yttre gränsens säkerhetszon, räcker det med lågintensivt, fast, rött ljus. Den lågintensiva belysningen har en ljusstyrka på 32 cd. Information och bedömning om påverkan av ljus beskrivs i MKB:n.